

MIHAIL SADOVEANU

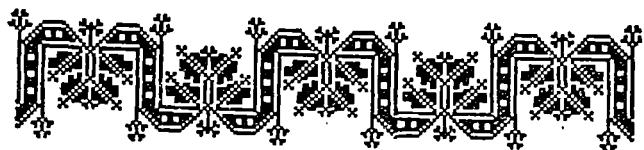
Amintirile Căpraru- lui Gheorghită

BUCUREȘTI

„Minerva” Institut de arte
grafice și editură
6, Strada Regală, 6

1906

I.

RECRUȚII.

Cînd aū intrat în companie la Noembrie recruȚii permanenȚi, — soldaȚii vechi — deștele — și gradaȚii i-aū primit rîzînd și i-aū luat la vale. RecruȚii sălbateci se grămădeau la un loc ca oile și priveau sperioși la lucrurile nouă de prin-prejur. Se gîndeau: Trei ani de zile!

«Vai de capul lui 902! zise dînd din cap căprarul Florescu. Cînd am primit noi la corp, erau oameni mai zdraveni, mai chi-peși... Tot unul și unul! Altfel era nouă sute ș'un cîrlig (901)!

— Tea... ce vorbă! erau oameni strașnici, dom' căprar! izbucni o deșcă; da'ăștia? uite la dînșii, toȚi is buni de flancul stîng, afară de cel de colo din colȚ, lung și slab...

— Lung și rece! zise cu duh căprarul, în hohotele soldaților vechi. Vai de capul lui nouă sute ș'un țăpoiū (902)!»

Alte hohote de ris urmară. Iar recruții se uitaū nedumeriți și înfricoșați la mutrele bătaioase ale deștelor, la capelele puse pe o sprinceană, ascultaū minunați o limbă cu înfloriturī și cu tilcurī necunoscute pentru dînșii.

Nu cutezaū nici să se miște în hainele acestea străine; și cînd pășeaū, umblaū ța-penī, parcă le bătuse cineva parī prin trup. Cizmele bocăneaū pe asfalt: călcaū sfioși, în vîrful picioarelor, ca în odaia unui bolnav.

«Mă *răgălie!* cuvîntă iar cu ifos căprarul Florescu, nu murdări, mă, asfatul că ai să intri *pă* mîna mea!»

După vorbele acestea, nimeni nu mai îndrăzni să se scoale de la locul lui.

Cînd sfîrșiră de privit pe sus, pe pereți, afară, — începură să se uite unul la altul. Mai întăiū începură să vorbească cei dintr'un sat; pe urmă se amestecară întrebările și răspunsurile în șoaptă: «Măi, pe tine cum te chiamă? — De unde ești? — Mai ai frați?»

Fiecare, după aceasta, scoase cîte o legăturică cu de-ale gurii. Atunci și căpra-rii și soldații vechi se apropiară de recruți și începură să-î întrebe cum îi chiamă și de unde sînt.

Se dezlegară, mîncînd, și gurile deștelor. Începură vorbă lungă și lată. Rămîneau în-groziți, cu gura căscată, bieții băeți!

Acù, deocamdată, n'are să fie nimica; dar cînd or începe mînuirea de armă, e-he-hei, atunci e greu! Mai de mult era *mai* greu, dar erau oameni mai ceva! Aù să vadă ei *ră-cuți* cît chin și cît necaz! Pe urmă la teorie! Mamă-mamă! Te îngrozești cîte sînt de în-vățat! Nicî în trei ani nu le poți deprinde! Și trebuie să le spuî bine — ca tatăl nostru, — și prin somn să le știi! Uite, jurămîntul, de pildă: În numele lui Dumnezeu a tot pu-ternicul eù soldatul Murariu Gheorghe jur credință regelui *Carul* întăi supunere legilor și *îndatoriilor militare* în toate *caziunile* în timp de pace ca și în războiù așa să-mi ajute Dumnezeu! — Vezi? așa de repede trebuie să spuî, — ba încă și mai repede! Pe urmă: linie de ochire se numește linia dreaptă care pleacă din ochiul drept a îm-

pușcătorului trece prin mijlocul creștăturii înălțătorului prin vârful cătării pînă la punctul *numit ochit* țintă! Pe urmă *traectorie*, părțile armei, și cîte și cîte! Pînă ce s'or vedea învățați recruții, le trece părul prin capelă! Că doar le cere! și domnu' colonel, cînd vine la inspecție, întreabă — phii! și ia să nu știi! — D'apoi la primăvară! cînd or eși la cîmp! Ce mai pas alergător! Cite o jumătate de ceas, în căldura și'n arșița soarelui, de-ți vine să te pui jos și să mori! Și să vezi, și să mai vezi! Sînt ofițeri ai dracului, te poartă și te mîină cu sabia de dinnapoî, — și ia să rămîi în urmă, să slăbești... Vai-vai! Pomeneshi și țîța pe care ai supt-o de la maică-ta! Așa, măi frate, e greu de trăit!

Bieții recruți ascultaă cu ochii mari și cu gura căscată, nemișcați. Și'n vremea asta, gradații și soldații vechi făceau pîrjol prin legături.

Înainte de jurămînt o înghițitură cît patru; după jurămînt patru, una după alta; la *linie de ochire* iarăși trei. La *pas alergător* se duce și ce-i în legături, pe gîtul

lor, tot în pas alergător !... Și cînd aŭ sfîrșit mîncarea, se mai moae miliția...

«Ei, de voi are să fie bine ; domnu' căpitan e om bun ca zaharul ; domnu' sergent-major iar e bun care nu se mai află ! Ați avut noroc. — Măi camarade, ia dă și la mine tutunul cela să-mi răsucesc o țigară ; dă, voi acū ați venit de-acasă, aveți de unde... — Ei, așa-i în oaste... da' încă acum-a-i bine ; a slăbit meliția... Așa... dă s'aprind acū... și să-mi mai fac una, să am mai pe de-seară... vorba ceia : dă-mi o țigară de tutun ș'o leacă'n mînă...»

Dacă s'a sfîrșit ce-i în legături, și vorba a cam slăbit. S'a sunat adunarea la masa de seară ; cei vechi s'aŭ sculat și aŭ eșit. Aŭ rămas recruții singuri.

Se mai uită iar la paturile așezate în rînd, așternute' întins, cu pături curate pe ele ; se uită la asfaltul curat...

«Mult avem să ne năcăjim noi la asfaltul ăsta !» zise un recrut negricios cu ochii vioi.

Nu răspunse nimeni. De-afară veneaŭ murmure omenești și glasuri de trîmbiță. Recruții se gîndeaŭ, în tăcerea camerei.

Prin luncile Moldovei și ale Siretului

bate vînt de toamnă, pe șesuri a îngălbenit iarba, prin prunduri vinete nu mai trec cîrduri de fete. Dar va bate vînt de primăvară în luncă, vor înflori cuiburile dragostelor, iarba va înverzi, și pe prunduri iar vor trece cîntînd fetele... Ei vor alerga toată ziua mînați de biciul comande: vai de tinerețelor înlănțuită ! Aă intrat tineri, fără mustață, vor eși cu mustățile cît vrabia... Trei ani de zile !

Începură să vorbească în șoaptă de-o-cam-dată. Se întrebă de mamă, de tată, de frați.

Împrejurul lui Ion Holeaucă se făcuseră recruții roată.

«Eă n'am nici tată, nici mamă,— zicea el, — am crescut la călugări, în mănăstirea Rîșca. Slujeam acolo. Cînd m'am făcut băețandru, am prins a îngîna la strană, pe urmă am învățat slova bisericească, m'aă pus călugări la carte și m'aă scos dascăl.»

Unul cu fața rotundă, cu ochii fricoși cătînd în lături, întrebă :

«Știi să cînți bine ?

— Știu. — Da' tu de unde ești ? și cum ai zis că te chiamă ?

— Ion Lăzăroi... din Botoșani, din târg...

— Da' tatu-tău, ce-î? întrebă Holeaucă.

— Tătuca? Ei!... tătuca e un biet moșneag, muncește cu palmele... Mamă n'am... Eū am crescut așa... Tătuca se ducea la lucru și mă lăsa singur. Mai am un frate, da' acela nu ședea de loc acasă. Acū e încolo, în jos, departe.

— E la închisoare, șopti unul; eū știu, că și eū îs din Botoșani.

— Da, la închisoare!» murmură Lăzăroi.

Vorbea moale, cam peltic, și ochii umezi niciodată nu se ținteaū asupra omului; se roteaū încet, parcă căutaū ceva.

După un răstimp de tăcere vorbi iar :

«Zici că știi să cînți bisericește; ia cîntă o leacă...

— Da' de ce?

— Așa. Îmî place. Eū totdeauna mă duc la biserică ca să ascult cum cîntă.

— Las' c'oiū cînta mai pe urmă, zise Holeaucă zîmbind. Acū să mai vedem ce or zice și oamenii iștialalți. — Dar tu de unde ești?»

Cel întreat era un flăcău nalt, deșirat (cel lung și rece), bălan, cu părul și puful

de mustață galbene. Avea ochi vioi și deștepți; totdeauna părea că zîmbește.

«Dănilă mă chiamă, și-s de la Ruginoasa, — vorbi el cam pe nas; — eă îs cel care prindeam fetele prin zăvoi și le spuneam vorbe bune la ureche...

— Cum dracu, bre? zise rîzînd Holeaucă.

— Dacă vă spun!... De-altminterea, gospodar, gospodar care nu se mai află: casa cu trei părăți, cu tinda 'n pod și cu feres-trele pe unde ese fum!...»

O undă de veselie hohoti ușor printre recruți și vorba se mai dezgheță puțin.

«Iaca, Guraliuc e dintr'un sat cu mine, zise Dănilă rîzînd și arătînd pe un băiat cu buzele mari și cu ochii ștersi; el poate să vă spue în cuget curat: noi am fost tovarăși la o negustorie: am furat o vacă cu funie cu tot și am împărțit-o: el a luat funia și eă vaca....

— Hea!... de asta ești tu bun, nici vorbă! zise cu voe-bună Guraliuc.

— Și puteți să mă întrebați și pe Simina! iacătă-l-ăi colo, cel cu dinții negri și cu obrazul alb ca fundul ceaunului. Cînd a trimete scrisoare Ilenei și i-a spune că i-î

dragă ca dinții din gură, la mine are să vie să-î fac scrisoarea...»

Dănilă i-a mai descrețit oleacă pe bieții băeți. Pînă seara s'aũ cunoscut, aũ vorbit, s'aũ împrietenit și le-aũ mai venit inimile la loc.

Soldații vechi îi împresurară iar, să vadă «dacă mai aũ tutun *răcanii*». Seara veni încet, cu cer înnourat, cenușiu și rece. Un vînt aspru se izbea în geamurile mari, cu înfiorări de durere, și, în amurgul vînat, părea că aduce oftări de la căminurile părăsite.

Tîrziũ, cînd intrară pentru întăiași dată sub păturile de lînă, Lăzăroi mormăi cu glasul lui moale:

«Holeaucă, cîntă oleacă... încet.»

Plantonul — soldat vechiũ — se plimba printre paturi, și potcoavele cizmei țacăneau regulat pe asfalt.

«Poți să cînți dacă știi, zise el, dar încet. — Încet, încet!» șopti Holeaucă.

Și începu să cînte psalmi cu glas slab, subțire, tremurător. Sfirșiturile răsunaũ în camera rece, ca suspinele vîntului de toamnă, — grele, trăgănite. Toți ridicaseră

capetele în sus și ascultaă cu ochii țintiți în gol. Plantonul se răzimase de-un stîlp, sub lampa mică, care împrăștia fire de aur în umbrele de prin prejur, — și parcă se gîndea adînc la ceva.

Holeaucă îngîna :

Omul ca iarba, zilele lui
Ca floarea cîmpului, —
Așa va înflori !...

O clipă stătu. Se auzi oftatul adînc al lui Lăzăroi, pe urmă murmurul slab și înnăbușit de trîmbiță al cornistului de serviciu, de-afară, — apoi vuetul de apă al vîntului de toamnă. Și Holeaucă iar începu cîntările, trist și înnăbușit.

Din noaptea aceia Holeaucă a fost po-reclit *Dascălul*.

A-doua-zi începu îmblînzirea sălbatecilor. La început recruții sînt priviți, la corp, ca niște copii. Li se arată cum să se îmbrace, — și e nevoe de învățătura aceasta, pentru-că nu de puține ori se întîmplă ca flăcăii noștri de la țară să tragă pantaloni cu dinnapoia dinainte și să se închee

la spate; sînt purtați apoi prin curtea căzărmi: li se arată cu deamănuntul toate localurile; și încetul cu încetul — după ce cîteva zile sînt lăsați în liniște — se începe teoria: cum să se spele, cum să se gătească, cum să-și așeze efectele pe poliță... Și teorii de alt soi: se deprind cu înjurăturile ostășești, cu jargonul căzărmi și cu alte multe lucruri războinice.

În cele dintăi săptămîni mai ese și muzica; le cîntă; sînt puși să joace, să se veselească, ca să mai uite de-acasă. Toată lumea se poartă moale cu ei, nimeni nu-i atinge. În toată vremea aceasta bieții băeți oftează și staū pe gînduri: muzica, vorbele bune și arătările cu binișorul îi deprind cu cazarma; dar ia să dea un vînt aspru, cu ghionturi, sudălmă și iuțeală, — la Crăciun, cincizeci dintr'o sută ar fi dați dezertori. — Dar nu, ghionturile și sudălmile vin la vremea lor... Și armata își are șmecheriile ei!

Încet-încet și instrucția își făcu loc. Doi căprari: Florescu și Ciobanu, și doi fruntași: Crețu și Mihăilescu, fură dați ca instructori în plutonul recruților.

Parcă văd și acum pe căprarul Florescu:

strîmb și slab ca o coromîslă, cu gîtul lung, cu fața osoasă în care doi ochi răi își sfredeliseră două găuri adînci. Era adus de spate, cam ghebos cu alte vorbe, sau mai soldățește : avea raniță în spate. Vorbea lat și tare.

Ciobanu era flăcău bun ; bun instructor și tare în serviciu. Era mititel și negricios, pășea legănîndu-se, vorbea și rîdea mult în repaosuri.

Cum începu mînuirea de armă, se înăspri miliția. Mergeau greu lucrurile pentru-că recruții lucrau fără tragere de inimă. Cît stăteau ofițerii în pluton, era cum era ; dar cum eșeau ei, căprarul Florescu începea să mugească ca un bivol.

Se înăspri și teoria. Seara, băeții cădeau de somn, pe cînd căprarul bolborosea cuvinte neînțelese. Dar este leac împotriva somnului : atunci cunoscură recruții pentru întăia oară amărăciunea pumnului străin, — căci nimeni nu te crede, nimeni nu te plînge.

Cu instrucția era cum era, — dar cu teoria greu de tot ! O seamă aveau ținare de minte, — dar uni de-geaba ! le intra pe o ureche și le eșea pe cealaltă. Bietul

Guraliuc făcea pozne ; la instrucție mergea binișor, dar la teorie era ca lemnul. Lăzăroî din potrivă : la teorie se pricepea, după mintea lui slabă, dar la instrucție era ca o cîrpă, ca un mort, de-abia se mișca.

Într'o dimineață, scoate domnul sublocotenent pe Guraliuc. Era pe după Bobotează ; recruții erau aproape soldați vechi.

«Guraliuc, vino 'ncoace!»

Guraliuc făcu doi pași, așa cum era, cu arma gătiți, și rămase nemișcat ca o stană. Fața i se îngălbeni și ochii se țintiră înaintea, fără să privească nimic. Nu-l mai cunoșteam. Altfel era Guraliuc al nostru ; ochii tot spuneau ceva cînd vorbea cu toți ceilalți, și nu-l puteam deosebi de alții. D'apoi cînd era vorba de teorie, — cu alți ochi privea atunci Guraliuc lumea.

«Guraliuc, întrebă blînd sublocotenentul, din cîte părți se compune arma ?

— Din patru ! zise înăbușit și repede Guraliuc.

— Nu.

— Din cincî.

— Nu.

— Din șase.

— Ei, din șase. Poți să mi le spui?

-- Pot.

— Spune!»

Guraliuc se gîndi - - adică păru că se gîndește; apoi începu să-și miște buzele, mai domol întâi, apoi mai repede, fără ca vre-un sunet să iasă dintre ele.

«Spune, Guraliuc!

— Întăi vine țeava... are cătarea și nățătoru.

— Innălțătorul... bine. Pe urmă?

— Al doilea, vine *maganistru*...

— Ce-e? ce spui?

— Maganistru! zise repede și cu jumătate de glas Guraliuc.

— Cum? A! mecanismul vrei să spui! me-ca-nis-mul! mecanismul, Guraliuc! strigă sublocotenentul, mușcîndu-și buzele.

— Da, maganistru'.

— Greu, Guraliuc, greu de tot. Pe urmă?

— După maganistru vine... ăăă... (Buzele iar începură să i se miște repede, mute). După maganistru...

— Lasă dracului maganistrul! Mecanis-

mu, omule!... Spune: al treilea, magazia cu repetiție.

— Da, *ripițitu!*

— Eh! las-o moartă, dă dracului și maganistru și ripitiț! Altceva. Cine a făcut arma asta, Guraliuc?...

— Nu știu, s'trăiți dom' sublocotenent.

— Să-ți spun eu, Guraliuc: Manlicher!»

Buzele lui Guraliuc se mișcă iar; apoi se auzi deslușit:

«*Malinchi!*

— Man-li-cher, Guraliuc!

— Ma-lin-chi!

— Nu așa, bre! Man...

— Ma...

— Li...

— Lin...

— Cher...

— Ceri...

— Manlicher!

— Malinceri...

— Eî spune: cine a făcut arma asta?

— Malinchi!»

Sublocotenentul oftă greu, își dădu chipiul pe ceafă, oftă iar, scuipă și zise, plin de năduf:

«Du-te dracului! Îmi scoți sufletul! Marș!»

Apoi se întoarse spre căprarul Florescu:

«Bine, bre, n'ați fost în stare să-l învățați, barim cît de cît?

— S'trăiți dom' sublocotenent, ăsta e un soldat care nu se mai află... de cît doară cercăm noi ca și pe ceilalți, îl învățăm, dar e un om care-î... nici... nici nu mai este.... e.... e.... e prost s'trăiți dom' sublocotenent!...

— Greu, bre, greu! — Guraliuc, știți tu cine e mai mare peste oștire?

— Nu știu, s'trăiți, dom' sublocotenent!

— Regele, bre!

— Da, Regiul și cu Prențasca sa Maria...

— Cum?

— Maistatea sa Regiul și Prențasca sa Maria!»

Aici, bietul sublocotenent nu se mai putu ține. Începu să rîdă cu lacrimi, să se bată cu minile peste genunchi, să rîdă, să rîdă de se înnădușea.

«Cum bre? cum?

— Prențasca Sa Maria!» zise Guraliuc repede, tare și foarte vesel.

II.

UNELE ÎNTÎMPLĂRI.

Tot într'o companie cu noi era și un normalist, — un băețel purice la stat, cu ochii vioi. Îl chema Pantelimon. Se purta de sus cu ceilalți soldați — ca toți cei proști cari pun preț mare pe persoana lor. Pentru dînsul tîrgul era ce era și disprețul pentru bieții soldați cu cari trăia la un loc și-l arăta printr'un cuvînt, cumplit de batjocoritor după el: Țărane!

După întîmplarea cu Guraliuc, sublocotenentul eși icnind de rîs. Pantelimon, ștergîndu-și lacrimile veseliei, cu o mutră foarte îngrijată, zise:

«Bre, da' prost ești tu, măi Guraliuc! Nicî nu te știam, bre, în așa stare!

— Ei vezi? rînji Dănilă, cel nalt și bă-

lan; de trei luni stai cu dînsul într'un pluton și n'ai putut să prețuești omul...»

Pantelimon era să-și zvîrlă cuvîntul lui cumplit, la șfichiul lui Dănilă; dar soldatul nu-i lăsă timp, și-și acoperi îndată înțepătura cu rîsul:

«Domnu' Pantelimon, dumneata nici nu știi cine-î Guraliuc! Iaca, cît îi el de prost da' a făcut de rîs pe un profèsor ca dumneata; încă era mai ceva, mai zdravăn, om cât muntele...»

Pantelimon se înroși, apoi zise, fără a privi la Dănilă:

«Taci, bre, că-î prost turească!

— Domnu' Pantelimon, nu te lua după *maganistru* că-î păcat; nici nu știi dumneata ce zace în Guraliuc!... — Ce rizi, Guraliuc? Ce-ți întinzî gura pînă la urechi? Adică te-ai pricepe tu să-î faci felul și lui domnu' profèsor?

— He, apoi cu mine are de-a face! zise Pantelimon îngroșîndu-și glasul.

— Nu te prinde! Să vezi cum a fost, domnu' Pantelimon. Acù, la noi în sat, era un profèsor cu ochelari, mergea totdeauna cu capul pe sus și învîrtea un băț

în mînă. Da' pesemne că omu-î om, și cît era el de învățator și de fudul, și-a croit cărare prin grădină, pînă la o vădană — Ancuța — care ședea la marginea satului. Acù nu știu ce-a fost, adică nu știu dacă a fost ceva între ei, — da' Ancuța trăia bine cu... Guraliuc... Uite la dînsul, ia uite cum rîde... Măi tată măi! — cum zice domnu' căpitan — închide gura, măi tată măi, c'a intra un cîine într'însa, măi tată măi!

— Și cum îl chema? întrebă Pantelimon rîzînd.

— Pant... asta... Todirescu îl chema!... Todirescu! — Să vezi... — Guraliuc nu se uita cu ochi buni la profèsor, se uita, mă rog, cum te uiți la un om care-ți ia bucățica de dinnainte! Într'o sară, iarna, era șezătoare la Ancuța. Iaca și Guraliuc; da' nu șede mult. «Da'und'te duci, bre? — Am o leacă de treabă!»

Se ia și se duce. Bun. Da să vezi că a fost frumos. S'a pornit și profèsorul la Ancuța văduva. Da' avea o căciulă, bre, frumoasă și mare, — tea! — Și era un nour greu și negru în sara ceia de nu se vedea om cu om. Da' Guraliuc de mult îl păștea

pe cel cu ochelari. Să vezi. S'apucă și s'așază frumos afară, lângă ușă, în dosul păretelui. Bun. Într'un târziu, iaca s'aude: dup! dup! dup! Guraliuc se lipește de părete. Profesorul pune mîna pe clampa de la tindă și deschide ușa. Cînd să pășească în tindă — da' în tindă era întunerec al dracului! —, Guraliuc numai se lipește binișor de ușori, întinde mîna și rîpede scoate căciula din capul ochelarilor, — da' și el, hoț al dracului, a tras-o încolo, în spre tindă, nu încoace, afară..., adicătelea ca-și-cum i-ar fi luat-o cineva din lăuntru. După ce ia căciula, se trage binișor pe după părete și pe ici ți-i drumul! Da' domnu' Todirescu închide ușa la tindă și deschide pe ceialaltă. Cînd s'a luminat, și el s'a uitat prin toate colțurile. Ceî din casă se zgîiaă la el cu mirare: Ce are profesorul de se uită așa prin colțuri? Pe semne că i-aă crăpat ochii cei de piele ș'au rămas numai cei de sticlă! Da' Ancuța întreabă:

«Ce-î? Ce cauți?

— Eî, care a făcut astfel de șagă și mi-a luat căciula? Dați încoace căciula!

— Care căciulă, omule? Ce căciulă?»

Tocmai atunci bagă cei din casă de samă că cela-i cu capul gol.

Măi, mare comedie! — Cum? ce s'a întâmplat?

«Iaca, zice profesorul, cînd am pășit în tindă, unul mi-a tras căciula din cap. Era ascuns în tindă, doar l-am văzut eu!

— Cum dracu? zice Ancuța, doar aici eram cu toții...»

Es toți în tindă, caută, cotrobăesc, pun scara la pod, caută prin știubee, prin țeale, — nimic! A pus dracu' coada pe dînsa și pace!

A-doua-zi domnu' profesor s'a dus cu pălăria la școală, pe un ger de crăpau ouăle corbului. Apoi aū avut oamenii ce rîde!»

Și Pantelimon și recruții hohoteau. Guraliuc numai icnea și gura-i sta întinsă pînă la urechi.

«Ei vezi? zise Dănilă, măi pune-te cu Guraliuc. Maganistru, maganistru, da' al dracului!»

Seara, după aprinsul lumînărilor, veni Simina la Dănilă, să-i facă o scrisoare la

Ileana lui. După părerea tuturor, Dănilă era mai meșter de cît învățătorul Pantelimon.

Dănilă se așază grecește pe asfalt, puse călimara și cartea poștală pe pat, dinaintea lui, își dădu capela pe ceafă, muiè condeiul în cerneală și începu să însemne roate și flori în aer pe deasupra cărții poștale. Simina, foarte mișcat, se uita cu luare-aminte la mîna lui Dănilă. Unii din soldați se făcuseră roată prin prejur.

În sfîrșit Dănilă începu să scîrție, — scîrț-scîrț — și începu să tragă niște slove groase și ochioase de-a mai mare dragul. La literile mari se oprea și iar începea să facă roate multe și încurcate pe deasupra ; apoi cădea cu nasul de-asupra cărții poștale și trăgea slove ca cu plugul.

Pe urmă, după ce sfîrși, își șterse sudoarea de pe frunte, se curăți pe degete și pe obraz de cerneală și citi lui Simina scrisoarea :

«Scumpa mea iubită — Mai întăiū de toate doresc ca mica mea epistolă să te întîmpine în momentele cele mai fericite ale vieții d-tale despre mine vei ști că sînt bine sănătos și o duc bine cu serviciul

melitar. Și aș vrea să știu cum te afli d-ta. Veți ști că eu petrec bine iar pe tine poate te-oi vedea la Paști cînd are să ne dea concedie, eu sînt sănătos, aș vrea să știu și despre tine și nu uita ca să-mi trimiteți și mie scrisoare. Al tău Simina Gheorghe soldat în regimentul...»

«Bun, măi Costachi, zise Simina arătîndu-și dinții negri, las' că Duminică mergem noi la domnu' Ilic, să cinstim o garafă de vin... Da' pune colo, să meargă iute!

— Nu te teme!» zise Dănilă. Și muind condeiul în călimară, adăogi lingă adresă: *f. f. f. urgent Melitar*. Trase o linie groasă de desupt, făcu o pată mare de cerneală alături, se repezi într'un colț, scociorî gunoiul cu degetul și-l presură de-asupra, apoi întinse mulțămît scrisoarea, lui Simina.

Se apropia inspecția domnului colonel; instrucția și teoria se întăreau. Căprarul Florescu, cel cu ranița în spate, mugea mai aprig de cît oricînd; căpitanul Năstase într'una răcnea: — «Măi tată măi, să nu mă faceți de rușine, măi tată măi, că vă strămut fâlcile, măi tată măi!»

Sublocotenentul Leonescu, cît ținea serviciul, nu părăsea recruții; vorbea blînd cu dînșii, îi învăța, le arăta. Seara, după apel, băeții vorbeau ei în de ei: «Bre, bun om e domnul sublocotenent!» Dar cu atîta rămînea, cu bunătatea; cu învățatură multă nu s'alegeau. Ei știa, că e omul bun și nu mai lua seama la ce spune el; destul lua seama, seara, la căprarul Florescu care-i deștepta și le vîra teoria în silă, cu ciomagul de alun.

Guraliuc rămăsese tot la *magmistru* și la *Malinchi*; Lăzăroi făcea tot moale mînuirea de armă: parcă se temea să umble mai repede și mai zmuncit cu pușca. O lua încet de pe umăr, tot încet o pune, se uita la dînsa, o mai așeza pe urmă, o *mîngîia*: o mulțime de păcate grele în oaste, pe care căprarul Florescu le răsplătea cum îl tăia capul.

Dar Guraliuc mai ales nu se sinchisea că nu știe cum se cheamă meșteșugul de închidere și deschidere, și cine a făcut arma asta sprintenă. Într'o seară după apel, cînd era teoria mai înfocată, cînd căprarul Florescu tuna și dîrdîia în gura mare ca o

moară hodorogită — se auzi un semnal de corn.

«Pst ! răcni căprarul, i-auzi !»

Toți rămaseră cu gurile căscate și cu urechia ațintită, într'o liniște de biserică. După ce cornul tăcu, se auzi lămurit, în tăcere, un sfîrșit ciudat, ca un tors de motan. Toți ascultară cu luare-aminte, nedumeriți ; pînă ce Dănilă zîmbi și strigă :

«Bată-l să-l bată ! parcă-î un pașă !» Apoi, uitîndu-se prin prejur la soldați, strigă iar :

«El e ! mă miram eu să nu fie el !

— Cine-î ? ce-î ?» răcni căprarul minunat.

Un soldat se plecă și se uită pe sub paturi, apoi făcu semn căprarului să se plece și el.

«Guraliuc ! mugi înăbușit Florescu ; eu îmi bat gura și el doarme ! mămulică-maică, rău am să-l bat !

— Trăiți, dom' căprar, șopti Dănilă, lasă-l în seama mea ; dacă nu ți-a plăcea, să-mi tai capul !

— Să văd !» zise căprarul.

Soldații se plecară curioși sub paturi. Guraliuc dormea răstignit, cu gura căscată, și horăia ca pe cuptor la tată-său.

Dănilă eși afară și se întoarse îndată c'o teică de apă. «E cu ghiață, zise el ; am să-l răcoresc bine !» — Căprarul zîmbi și-și frecă minile ; soldații așteptau, gata să izbucnească.

Dănilă se apropië de patul sub care dormea Guraliuc, se plecă și deșertă teica cu apă rece ca ghiața pe obrazul înfocat al somnorosului.

Se auzi ceva frămîntîndu-se greu, pe urmă un «Haaa !» lung și răsunător ; patul săltă ca fulgerul de la pămînt și Guraliuc speriat se arătă la lumină, ca un mort cu sicriul în spate. De pe obraji îi curgeau șiroae de apă. Căprarul Florescu se tăvălea de rîs.

«L-ai răcorit bine, zise încet Holeaucă lui Dănilă ; da'n caltea l-ai scăpat de bătae !»

Bietul Guraliuc s'a ales cu atita.

Dar cu Lăzăroi era mai rău. Alții adormeau cîte-odată numai, dar el într'una părea că doarme. Așa-i era firea lui pe semne ; părea că o boală grea îl muncise odată, toate mișcările îi erau grele și încete ca ale unui somnoros, ochii îi erau totdeauna pe jumătate închiși. Nicî vorba blindă, nicî

amenințarea nu-l puteau scoate din amorțea trupului și a minții. Acuma mai cu seamă, de cînd se înăspriseră treburile, vorbea încet și cu greutate, și ochii orî se dădeau peste cap, orî fugeau în lături, orî cătau în jos, niciodată nu se uita la omul dinnaintea lor. Fața-i era totdeauna necăjită și tristă.

«Ce ai tu, Lăzăroi? întrebă într'o seară, după stîngere, Ion Holeaucă, după ce căprarii adormiră. Ce ai tu de ești așa, abătut, greoiu? Poate ești bolnav!»

Lăzăroi oftă :

«Hei!... numai unul Dumnezeu știe ce am...»

Apoi tăcu.

Plantonul umbla ca o umbră prin semiîntunecul camerei și pasu-i suna regulat ca o limbă de ceasornic. Se auzeau, în tăcere, horăiturile înnădușite orî răsufările șuerătoare ale soldaților. Un vînt cumplit de Fevruarie zguduia ferestrele mari, chiuind în întunecul adînc de-afară. Groaza tuna în văzduhuri.

«Doamne, ce vreme! zise Holeaucă ; vai de drumeți acù... Mare cumpănă !

— Da, șopti Lăzăroi cu frică, cumplită viforniță !

— Tu ești Holeaucă ? întrebă încet plan-tonul ; n'ai adormit ?

— Nu ; i-auzi ce vreme, bre Simina.

— Da, urită vreme.»

După un răstimp de tăcere, Lăzăroi începu să vorbească înfiorat, în șoptă.

«Oare-ce o fi făcînd acù tătuca, acasă la noi ? Se vezi, bre Holeaucă, ce căsuță avem noi... Vai de capul nostru ! De cînd a murit mămuca, nu s'a mai ales nimic de traiul nostru ! Tata, și vara și iarna umbla la crîsmă și pe mine mă lăsa acasă pe vremuri de acestea... I-auzi cum țipă vîntul... iii ! ia așa țipa prin podul nostru, de mă apuca groaza !... În casă era întunec beznă și frig... Eă ședeam amorțit cu genunchii la gură, pe cuptor, — singur singurel în toată casa... și prin pod, și prin horn ofta și țipa vîntul... Și mă gîndeam eă în gîndul meu : Ia așa trebuie să fie în iad ! Acolo, spunea mămuca, că-i țipet și scrișnirea dinților... Doamne, Doamne, i-auzi cum țipă vîntul !»

Lăzăroî vorbea ațîțat, mai repede ca de obicei, și tremura sub cerga de lînă.

Stătea drept, cu fața în sus; ochii sticleaî și priveaî în pod. În turburarea lui, glasul șoptitor avea înmlădierile grele ale vîntului de-afară.

«Să vezi, oftă el iar, ce casă avem noi... umblă prin ea vîntul ca prin șură... Totdeauna mă dezvălea vîntul de țolul sub care mă grămădeam cu genunchiî la gură... Cum tremuram și oftam!... Mă temeam de vînt, tare mă temeam!... Ș'acî mă tem de vînt! — Într'o noapte, l-am văzut... tremuram și mă uitam ascultînd, în întunerec, și l-am văzut: ședea pe horn..... era ghemuit acolo, sub grindă, și avea niște ochi, Doamne, mari cît paharele! și licăreaî verzî și fîroșî, — iaca, îi vād ș'acî... Se uita la mine și tot deschidea o gură mare, cu niște colți mari... Avea aripî negre la umeri, și le tot desfăcea, parcă se pregătea să sară la mine... și cînd se pregătea să se răpadă, atunci îl auzeam șuerînd mai tare... Am închis ochiî de frică, și tremuram și oftam și chemam pe mama... Da' mama, sāraca, era în țărna rece, și ei

îi era frig !... și tata era la crîsmă... Doamne, Doamne, tare mi-a mai fost frică în noaptea aceia... Ia așa țipa, ia-auzi... iiii! tare mai șueră vîntul!

— Ce ai, Lăzăroi? de ce tremuri așa? întrebă îngrijat Holeaucă.

— Așa tremur eū, așa tremur eū, nu mă întreba... of! oof! așa tremur eū... Tata m'a bătut, frate-meū m'a bătut... mă lăsaū singur noaptea în casă... așa tremur eū... Dacă mămuca a murit! Și ea, sāraca, a murit de inimă rea... Cît am plîns ș'am oftat eū! și ziceam: Mămucă, mămucă, tare-s necăjit și chinuit pe lumea asta! Nimeni nu mă vede, nimeni nu m'aude !... Plîngeam și oftam, dar nimeni nu mă vedea, nimeni nu m'auzea! Mămucă, mămucă! I-auzi cum geme vîntul!

— Tacī, Lăzăroi, nu striga, că s'or scula căprarii...

— Nu strig, nu... Așa tremur eū... of-oof! mămucă!

— Tacī, bre Lăzăroi, că se scoală căprarii...

— Tacī, Lăzăroi, tacī! zise și Simina.

— Tac, iaca tac... »

O clipă rămase liniștit cu ochii în bagdadie, apoi oftă greu și gemu:

«Holeaucă !

— Ce-î ?

— Cîntă-mi o leacă, bre Holeaucă, cum ai cîntat în sara întâia, da' încet, încet, să nu se scoale căprarii...»

În jăluirile grele ale vîntului de iarnă, Holeaucă începu, cu glas moale și tremurător, psalmii. Glasul lui suna ca o adiere tristă, avea înmlădieri jalnice ca răsunetele depărtate ale unui bucium într'un amurg de toamnă. Lăzăroi se grămădise sub pătură și asculta înfiorat, cu ochii mari.

Într'un tîrziu, glasul tăcu; numai pasul plantonului se auzea răsunînd regulat pe asfalt ca tictatul unei limbî de ceasornic. Și vîntul de Februarie tot se izbea gemînd în geamurile mari.

III.

CÎȚIVA PUMNÎ.

A-doua-zi, înainte de începerea instrucției, Simina se apropiă de Dănilă.
«Măi Danilă măi! înc'odată, măi Dănilă...

— Da' nu ți-am citit-o erî de trei orî? Acù ar trebui să știi s'o spuî pe de rost, ca la teorie!

— O știu eu, măi Dănilă, dar tot măi citește-mi-o odată...»

Cu vorbele acestea, Simina scoase o hîrtie unsuroasă și boțită și o întinse lui Dănilă.

«Hai, măi Dănilă, c'apoi mergem iar la Ilic!»

Dănilă își șterse mînile de genunchi, tuși, apucă hîrtia din mîna lui Simina, măi tuși odată și începu să citească.

«Scumpul meu iubit! Mai întâi de toate doresc ca mica mea epistolă să te întîmpine în momentele cele mai fericite ale sănătății d-v. despre mine veți ști că sînt bine sănătoasă și aș vrea să știu și despre d-ta cum o duci cu serviciul militar. Să știi că a venit pe la tătucu Ion a Petrei și mo cerut de la tătucu și tătucu a zis că cum oî vre eu așa să fie da eu am vrut să te întreb întâi pe tine aș vrea să știu cum te afli a venit Ion a Petrei da eu vrea să-ți spun întâi ție să văd ce zici tu și aș vrea să știu cum o duci cu miliția dar eu numai de cît am vrut să-ți spun și ție, a ta iubită Ileana Cumpătă. Scris de mine Gheorghe Băluță.»

«Bun, zise Simina, vezi, bre Dănilă, că tot ține Ileana la mine! Las' că mergem noi la domnul Ilic!»

Instrucția începu. Sergentul-major Anton intră în cameră și zise căprarilor:

«Florescu mă! și tu Ciobanu! luați seama, azi are să dea domnu' căpitan prin plutoane!

— S'traiiți, dom' sergent-major, am înțeles.

— Ei, ia să vă văd!»

Sergentul-major era un bunduc scurt și

gros, cu capul mare ; fața bună cu ochi căprii, umezi și turburi, și c'o pereche de mustăți castanii bine răsucite. Totdeauna mirosea a vin. Era în reangajarea a treia — soldat vechi, vulpe bătrână, știa cum să învîrtă treburile ; el era totul în companie. Povestează de o bucată de vreme despre o campanie în Dobrogea contra lăcustelor, campania 77—78, zicea el... Vorbea colorat și frumos, cu multe glume și observații frumoase. Venise de-acolo cu o amintire înduioșătoare mai cu seamă : vin bun și eften !

Căprarul Florescu comandă cîteva mișcări. Lăzăroi rămînea la urmă.

«Măi Nevoe ! zise Anton, ai să ne dai de rușine, măi ! Ce ai, măi ? dormi în front ?

— Trăiți, dom' sergent-majur, îngînă Lăzăroi, cu ochi pe sus ; așa-s eă din fire...

— Ești bolnav ?

— Nu-s bolnav...

— Ba nici sănătos nu-î, dom' sergent-majur ! zise Holeaucă.

— Da' ce are, Dascăle, îl doare vătămătura ?

— Nu. Din frică i se trage asta dom' sergent-majur.

— Tacî, bre!...

În clipa asta un glas gros izbucni în sală, la intrare :

«Antoane !

— Ordonăți! strigă cit ce putu sergentul major, prăbușindu-se pe ușa.

— Domnu' căpitan! zise după o clipă căprarul Florescu... Apoi se încruntă și arată pumnul lui Lăzăroi: Măi săracu, să dea dracul să greșești cînd o fi domnu' căpitan aici... c'apoi cu mine ai de-aface. Să dea dracu să... să... să... greșești... na, eă ți-o spun... să... să... să mă pue la închisoare pentru tine...»

Lăzăroi oftă și nu zise nimic.

«Măi Săracu! da' să lucrați, măi...

— Iaca vine! șopti căprarul Ciobanu.

— Pss! luați seama! șueră Florescu, îngălbenindu-se. Drepti! Pentru onor, *arm'*!»

Căpitanul intră, voinic și gros cît un taur, cu cap mare tuns scurt, cu bărbia rasă, revărsată peste guler, cu mustăți stufoase. Ochiî negri și lucitori ca două picături de păcură, de-abia se vedeau sub fruntea sprîncenată.

«Eî, ia să văd, măi băeți, zise el, să nu

care cumva să mă dați de rușine! — Comandă, Florescu!»

Florescu începu să bîlbîie.

«T...trăiți, dom'căpitan, să... să... să comand mînuire...

— Da, mînuire de armă. Să văd!»

Căprarul comandă cîteva mișcări. În tăcerea adîncă, se auzea numai șuerul șoaptelor și tactul armei.

«M'dă, zise căpitanul, cam moale, cam moale, dar tot ar merge, că-s recruți...»

(În urma lui, Anton dădu din cap, ca-și-cum ar zice: «Firește!») «Dar, urmă căpitanul, este unul, colo, la mijloc... cel negricios... Cum te cheamă?

— Lăzăroi! trăiți, dom' căpitan!

— Lăzăroi, de ce lucrezi așa de moale?

— Așa-s eu, trăiți, dom' căpitan.

— E fricos, șopti Anton, lungind puțin capul spre căpitan.

— Ei, fricos pe dracu! e moale, domnule! e adormit! Deșteaptă-te, Lăzăroi, că are să fie rău dacă nu te vei deștepta. Căprarul Florescu, iaca, ți-l dau pe seamă!

— Am înțeles, s'trăiți, dom' căpitan!

— Bine, te-oiu vedea!» Anton dădu iar din cap: Așa-î!

Căpitanul eși; în urma lui eși și sergentul major, după ce șoptirîzînd: «Ți-am spus eă!»

Florescu gemu, își culcă arma pe un pat, se încruntă și își puse mîinile în șolduri. La frică și la mîinie, bilbîia totdeauna:

«Ei, ce... ce... ce ți-am spus eă, măi Săracu? — ce ți-am spus, măi... ț... ți-am spus.. să... să lucrezi măi viă... mă!...»

Un rînjat ciudat prefăcuse fața căpraru-lui: ochii sticleaă răi și aprigi, fruntea se încrețise, sprîncenele se lăsaseră pe ochi, în gura cu buze răsfrînte dinții sticleaă ca la o fiară. Spatele i se corogise măi tare. Așa, cu mîinile în șolduri, se apropiă de Lăzăroi.

«Trăiți, dom' căprar, nu mă bate, așa-s eă din fire... nu mă bate!

— Lasă-l, dom' căprar, îngînă Holeaucă, uite cum tremură... vai de capul lui!...

— He-he! nu!...»

Cînd ajunse lingă soldat, odată își ridică amîndoi pumni și-î repezi în obraji galbeni de frică. Lăzăroi începu să tremure ca o frunză.

«Lasă-l, dom' căprar! cercă iar Holeaucă.

— Nu!» icni Florescu.

Pumnul se abătu în pieptul lui Lăzăroi, deasupra pîntecelui. Soldatul șovăi și se lăsă pe vine, cu mîna la inimă.

«Vai de mine! vai de mine!» Mugea plin de spaimă, nu vorbea. «Vai de mine!...

— Vai de mine? te faci? Las' că-ți arăt eu vai de mine!» Și poc! poc! poc! pumnii începură să cadă ca ciocanele, în capul soldatului.

«Vai de mine? te faci, hai? Vai de mine? Din pricina ta, să minînc eu închisoare?»

Lăzăroi scoase un țipăt înădușit, ascuțit, și se întinse ca fulgerul cît era de lung, pe asfalt — sub fața întunecoasă a căprarului. Și deodată începu să horcăiască, ca un porc înjunghiat, care își varsă sîngele și pe gură și pe rană: Hu! hu! hu! hu! — La fiecare horcăitură corpul tresărea și se ridica tremurînd de la pămînt; o spumă gălbie eșea pe gură și pe nas și-l înădușea.

Florescu se îngălbeni și se trase, fără de nici-o vorbă, într'un colț de pat. Ciobanu se repezi afară s'aducă apă. Pantelimon eși din rînd, scui-pă îngrețosat și se alătură de o fereastră; acolo începu să privească cu luare

aminte în curtea căzărmei. Holeaucă se strimbă și două lacrimi îi izvorîră în tăcere din ochi.

«Măi Lăzăroi, zise el, moale, măi Lăzăroi, scoală, măi; scoală, că iaca, acuși vine domnul căpitan; scoală, bre!»

Dar Lăzăroi horcăia înaintea și se zbătea, și spuma se grămădea neconținut pe fața lui. Deodată țipă iar ascutit:

«Vai de mine! vai de mine!» Un spasm mai greu îl zgudui. Începu să bată cu pumnii în asfalt și printre horcăituri ofta: «Of! hof! ooof! Vai de mine, vai de mine! of! hof! ooof! mamă-mamă-măiculiță, mămucă, of! of! mămucă-mămucă!»

Soldații se uitaū miloși, cu fețele încrețite. Cîțiva plîngeaū în tăcere. Florescu încremenise, nu zicea nimic.

Ciobanu aduse apă, udă pe Lăzăroi,—degeaba! Bătea înaintea cu pumnii și cu capu'n asfalt, țipa și gema.

«Ce să fac? zise Ciobanu; mă duc să chem pe domnu' sergent-majur.» Și eși.

Fața căzutului era îngrozitoare: galbenă ca de mort, încrețită, plină de spumă galbenă, cu gura strimbă. Din ochii închiși

curgeau lacrimi. «Vai de mine! vai de mine! of! hof! ooof! mămucă-mămucă!»

«Ce-î? ce este? strigă sergentul-major, intrînd; ce s'a întîmplat, ha?» Toți întoarseră spre el fețe speriate, dar nimeni nu răspunse.

Anton se apropië, se uită plecîndu-se puțin, și se trase înapoi cîțiva pași. Normalistul se alătură de umărul lui și zise încet :

«Florescu... domnule sergent-major...

— Ei lasă, lasă! întrerupse Anton... Ce să mai facem bucluc și tărăboi? E bolnav omul și pace! — Lăzăroi! strigă el după aceia; Lăzăroi! — Scoală, Lăzăroi! E rușine, bre, om voinic ca tine, să se pue jos! Scoală, bre!»

Lăzăroi stătea acum nemișcat și ofta greu numai. Zguduirî trecea prin trupul slăbit. Din cînd în cînd șoptea : mămucă-mămucă ! cu un accent de desperare nemărginită.

«Lăzăroi! zise iar sergentul-major, scoală! — Ia luați-l doi, urmă el zîmbind, — și duceți-l la *fermelie*, să vadă doftoru' ce are... Dac'a vedea că-î bolnav, îi dă drumul acasă! — Ei nu, nu, nu se face, zise el încet, după o clipă. Se cunoaște că nu se face! Ia ridicați-l doi și puneți-l pe-un pat, s'a liniști el!»

Pe pat Lăzăroi se mai liniști. Rar, tresăriri ca izbiri de unde-îl muncea. Într'un tîrziu rămase nemișcat, așa, cu ochii lipiți, și gura se închise. Holeaucă îi șterse spuma de pe obraz. În tăcere i se auzea răsuflarea grea și regulată.

«Doarme, zise Holeaucă, să-l lăsăm să doarmă; i-a trecut!»

Căprarul Florescu încremenise în colțul lui de pat, galben, îngrijat, și ranița din spate parcă era mai mare ca de-obicei.

După o jumătate de ceas, bolnavul deschise ochi rătăciți, dureroși și crunți de sînge. Soldații tăcură deodată. În tăcere, Lăzăroi se ridică în capul oaselor și vorbi cu greutate, cu privirile rătăcite :

«Unde mi-s cizmele?

— Iacătă-le-s, în picioare, Lăzăroi! zise Holeaucă.

— Unde-s cizmele?»

Holeaucă tăcu. Dar după o clipă îl întrebă :

«Ce-î Lăzăroi, ai visat poate?

— Da, am visat, vorbi cu greutate bolnavul; am visat! Și ochii priveau nemișcați înainte.

— Ce-ai visat, Lăzăroi?

— Am visat... Doi moșnegi bătrîni-bătrîni, cu niște bărbî mari... mî-aŭ luat cizmele și mî-aŭ tras cu niște topoare mari-mari în cap... Doamne, Doamne!

—Nu-înimica, Lăzăroi, iaca, cizmele-s aici.

— Hei, am vizat, da... Am văzut pe mămuca... A venit și m'a luat de mîna și m'a dus departe, departe, încolo, în jos... Și eŭ îi ziceam: Mămucă! mămucă! tătuca m'a bătut și m'a chinuit! Și ea-mi spunea: Hai cu mine, Ionică!»

Oftă și tăcu. Vorba îi era rară, ostenită, grea. Rămase cu ochii țintiți înaintea, aiurit ca un nebun. Apoi murmură iar: «Mămucă-mămucă!», se lăsă cu capul pe perină, închise ochii și adormi din nou.

După ce se sculă, nu-și mai aduse aminte de nimic. Două zile umblă ca un nebun, istovit, prostit, moale ca o cîrpă. Pe urmă începu să-și vie în simțire.

IV.

O INSPECȚIE.

Ne ajunse și inspecția domnului colonel, pe la sfârșitul lui Februarie, pe o ploae rece și mărunță de te pătrundea la ciolane. Pentru întâiași dată, am fost duși în hala cea mare, în care se îmbulzesc, pe vremea concentrărilor, dorbantii cu schimbul. Glasul căpitanului vuia ca un tunet, supt acoperișurile înnalte.

Am fost aliniați frumos, la marginea unei scîndurî, am fost inspectați la haine, la centiroane, la arme, pe urmă ni s'a dat pe loc repaos. Începurăm să suflăm în pumni și să vorbim în șoaptă.

Ofițerii — căpitanul, locotenentul și sublocotenentul — se plimbaū pe dinnaintea frontului nerăbdători, tremurînd puțin în

tunica de ceremonie. Sergentul-major Anton pîndea la uşă.

«Nu mai vine moşneagul, zise locotenentul Ioan, şi noi ne învineţim de frig aici...

— Serviciul, serviciul, camarade! gemu căpitanul răsucindu-şi o ţigară.

— Ce mai serviciu! răspunse locotenentul, mîngîindu-şi mustăţile lungi roşcate şi frecîndu-şi vârful nasului mare; ce-ai muncit într'o vară, dai într'o seară.»

Sublocotenentul Leonescu rîse încetinel şi făcu, şuerînd, cîţiva paşi de vals.

«Domnu' colonel! strigă înnăbuşit Anton, alergînd într'un suflet la front.

— Moş-Tăgîrţă! moş-Tăgîrţă!» şopti sublocotenentul, aşezîndu-şi chipiul bine pe o sprînceană şi ştergîndu-şi tunica de un fir nevăzut de praf. Apoi făcu doi paşi mari-mari ca un clovn şi se aseză ţeapăn la dreapta plutonului nostru. Locotenentul trecu răsucindu-şi mustaţa la plutonul soldaţilor vechi, şi căpitanul Năstase zvîrli ţigara, trase sabia şi-şi dresе glasul.

«Drepţi!... Pentru onor — *arm'*! — capul la dreap-ta!»

«Pst! nimeni nu măi mișcă!» — șopti sublocotenentul.

Domnul colonel era un om mititel și gros, cu mustața căruntă; se uita ciudat, cu ochii totdeauna pe jumătate închiși.

Căpitanul raportă. Colonelul, urmat de maiorul batalionului nostru, trecu în revistă plutoanele, privind de aproape pe soldați. Se oprea, făcea cîte-o observație asupra hainelor, asupra ținutei; căpitanul răspundea încet, moale, cu capul plecat pe un umăr, și maiorul, legănîndu-se ca o rață, însemna într'o condicuță.

«Sublocotenent Leonescu, comandă pe umăr arm'!»

Sublocotenentul eși din front și comandă.

«Comandă la picior arm'!» zise iar colonelul.

Sublocotenentul îndeplini porunca. Glasul lui limpede răsuna înălțîndu-se, învăluindu-se supt acoperișul negru.

Colonelul ridică mîna, cu arătătorul înaintea:

«Soldatul acesta are poziție defectuoasă...»
Maiorul, legănîndu-se ca o rață, scrise observația în condicuță.

«Comandă pe umăr. Stînga 'mprejur. Așa. Soldatul acesta... cum te cheamă? Dobinciuc Costache!... nu 'poate face stînga 'mprè!»

Maiorul înseamnă: Soldatul Dobinciuc Costache nu poate face stînga 'mprè.

Sublocotenentul măi comandă cîteva mișcări și domnul colonel trecu repede la plutonul celor vechi.

«Locotenent Ioan, comandă pe umăr arm'! Locotenent Ioan, comandă la mîină! Așa. Acest soldat, — cum te cheamă? Bamboi Vasile! are poziție defectuoasă...»

Maiorul se legăna și scria.

Încă vre-o cîteva mișcări și domnul colonel vorbi repede, privind înnaînte :

«Destul! Ei apoi? Nu-s mulțămît. Ei apoi? măi multă silință în executarea reglementelor militare, da, măi multă silință! Ei apoi? Nu știe soldatul să facă stînga'mprè! Ei apoi? Nădăjduesc că pe viitor...

— Am înțeles, domnule colonel!», zise căpitanul Năstase, căci și el era grăbit.

Domnul colonel plecă, măi degrabă luncă ca o bombă spre eșire; maiorul se legăna ca o rață în urmă, zîngănindu-și sabia.

«Ei apoi? Ce v'am spus eu? zise locotenentul Ioan; executarea reglementelor militare, frate!

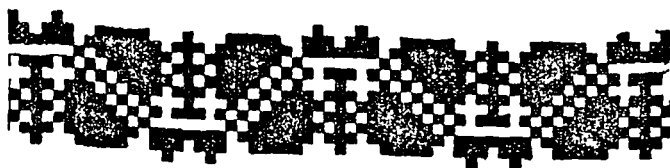
— Nu faci o țigară, camarade? vorbi tainic căpitanul Năstase. Trecurăm și această inspecție! — Antoane! ia oamenii și-i du în plutoane. Altădată mai bine, măi băeți, mai bine!»

Eșirăm prin ploae, dădurăm în noroiu și'n bălți de apă, intrărăm în plutoane, și într'o clipă asfaltul se făcu vînat.

«Florescu, zise sergentul major, pune oamenii la frecat, să facă pe jos oglindă! oglinda lui Dumnezeu! Hea, am mai văzut noi de-astea, zise el apoi. Pentru astfel de treburi ia domnul colonel atîtea sute de franci pe lună și soldatul un franc — un franc cincizeci de bani, nici mai mult, nici mai puțin — da! un franc cinci zeci de bani! — Ia să mă mai duc la cantină... Zicea domnu' Mendel că a adus un vas cu vin... așa zicea domnul *maior* Mendel...

hm! un vas de vin... Mă duc să-i fac inspecție lui domnu' Mendel!»

Și astfel s'a sfîrșit întăia noastră inspecție.

V.

VIEAȚĂ LINĂ.

Pe urmă vieața începu să curgă regulat, ca mînată de o mașină.

Dimineța răcnete și înjurături la sculat; la instrucție înjurături și răcnete; tot asemenea la mîncare și seara.

La suplimentul de dimineată, căprarul Florescu totdeauna — asta era lege — vîra mîna în suplimente pîn'la cot și-și umplea apoi gura și buzunările. Dacă erau măsline, lua cît îi trebuia, și lui îi trebuia multe al dracului; dacă era cafea, nici nu mai vorbesc, bea cu gamela, parcă era vorba pe întrecute. La masă, se repezea ca leul, apuca polonicul, cotrobăia prin cazan și își umplea strachina cu ce era mai bun. Apoi, după începutul lui April, cînd se făcu sergent — dom' sergent Florescu!

— era comédie ! Cine-î mai sta împotrivă ? Acù venea cumplit, lucrînd cu pumnul și cu cotul, și se puneă să aleagă cu mare băgare de seamă, ca un doctor, grăsimea orî oloiul de de-asupra mîncării. Mai rupea pînea dela soldați, mîncă cu mare poftă, apoi își aprindea o țigară din tutunul unui răcan, se ducea în pluton, se răsturna pe un pat, dădea ordin să nu intre nimeni, și, trăgînd cît un beiu din lulea, prindea să cînte un cîntec iscat nu de mult prin regiment. Pe cînd soldații trudiți cătau odihnă pe sub pereți, îi auzea răcnetul, ca un boncăluit înt'o oală spartă :

.
Dimineața i se dă
Suplimentul cu cafè,
Și la luna'n jumătate
I se dă și solda'n parte...
Soldatul de reușește
Solda lui i se mărește,
Căci la jumătat' de an
El se face caporal,
Și ceva mai *feligent*
Poartă gradul de sergent !

Pentru buna lui purtare
Zece zile de 'nchisoare.

Au venit și l-au luat
Și'n carceră l-au băgat.
El acolo ar șede
Dar e strîmtă carcera;
El săracu-ar șede jos
Dar îi trece os prin os...
Și-așa vieața își petrece,
Cavaler cu sînge rece!

Pe cînd el răgea așa de cumplit, Ho-leaucă, afară, într'un colț de zid, murmura cîntece bisericești, și Lăzăroî îl asculta cu gura căscată și cu ochii închiși, răpit, dus în alte lumî. În altă parte, Dănilă, împresurat de o ceată, îi zicea cîntece de-ale noastre:

Foilița trei ardeî,
De ce plîngi, copilă hăi?
Da'cum Dumnezeu n'oiu plînge
Dacă rochița mă strînge?

Foaie verde de cicoare,
Sui în deal, cobor în vale,
La Marița-î lumînare...
La Marița-s cîinii rîi,
Sar la drum ca niște zmei!

Dar cînd erau băeții mai înfocați și mai plini de voe-bună, atunci urla cornul adunarea.

«Bat-o-Dumnezeu de goarnă,
Cum ne pune ea pe goană!»

«Ba de geaba lehăești — zicea Dănilă,
că nu știi s'o nimerești!»

Cornul sună adunarea
Cornul sună și culcarea !...»

Atunci eșea și *sergentul* Florescu din
pluton, cu capela pe o sprinceană, buhăind:

«Și-așa vieața își petrece,
Cavaler cu sînge rece!»

Ofițerii veneau plictisiți la cazarmă. Ori
în plutoane, ori pe pajiștea pe care făceam
instrucție, se plimbau cu pași leneși și grei.

La cîmp am eșit odată cu venirea primă-
verei și cu cele dintăi zbiciri; și subloco-
tenantul Leonescu și locotenentul Ioan de-
abia călcau pe iarba răsărită; ochii lor ur-
măreau perduți mișcarea companiei; se a-
prindeau numai cînd trecea pe drum, pe
departe, vre-o umbră ușoară de fată.

În repaosuri, soldații se trînteau cu spa-
tele la pămînt și stăteau cu capul pe raniță,
ca pe-o perină. Fulgerări de rîndunele tre-
ceau pe sus, prin albastru. Pe dealuri în-

verzite și pline de soare lunecău, însemnând pete întunecate, umbrele mari ale nou-rilor de canură.

În fiecare Duminică aproape erau inspecții: «Vine domnul căpitan să facă inspecție!» Soldații se necăjeau, se curăteau, se pregăteau. Iată și Duminica; domnul căpitan nu vine, dar a însărcinat pe domnul locotenent, ori pe domnul sublocotenent cu inspecția.

Domnul locotenent se arată căscînd plictisit :

«Anton ! ia vezi de fă inspecție la oameni...

— Am înțeles, domnule locotenent !»

Locotenentul pleacă, zîngănindu-și leneș sabia și Anton răcnește :

«Florescu ! Ciobanu ! Axinte ! ia faceți inspecție la oameni !

— Am înțeles, domnule sergent-majur !»

Și inspecția se face.

Pe sergentul major Anton cădeaă toate însărcinările : apoi el știa cum să le ducă la bun sfîrșit. La inspecțiile la îmbrăcăminte și la cameră ale domnului maior,

ori ale domnului colonel, căpitanul Năstase chema pe major :

«Antoane ! vezi să fie oamenii curați : dar e ordin să iasă oamenii în garnitura de cazarmă... Nicî un efect de serviciu. Ai înțeles ?

— 'Țeles, s'trăiți, domnule căpitane !»

Și după ce pleca căpitanul, Anton răcnea la magazioner :

«Miroane ! ia vezi, cei cu mantălile mai așa, îmbracă-î de inspecție pentru ziua de mîni — cu garnituri de serviciu.»

Și totdeauna inspecțiile eșeau bine.

Oamenii trebuiau să se ducă pe răceală la bae. Ordin să se dea flanele soldaților. Căpitanul Năstase e în cancelarie. Anton se așează în ușa magaziei și răcnește : «Veniți pe rînd, să vă dați flanelele !» — iar cu mîna face semn să nu se miște nimeni. Apoi șoptește : «Ce să ne mai năcăjim cu îmbrăcatul și dezbrăcatul ? Doar nu sîntem cucoane !» — După cinci minute, răcnește iar : «Ați luat toți flanele ?

— Toți, toți !» strigă soldații ; apoi se uită unii la alții, rînjind fericiți, cu mîinile la gură. Anton își freacă mîinile : «Bun,

bun!» apoi, cînd ese căpitanul din cancelarie, raportează: «S'trăiți, domnule căpitane, s'aû dat flanele la oameni!»

— Bun, bun!» zice și căpitanul căscînd.

«Așa se face serviciul!... murmură Anton răsucindu-și o țigară. Ia să mă duc eu să văd ce mai zice domnul Mendel. La dînsul mă duc să mă jăluiesc eu totdeauna... Ce bae? ce bae? Vinul lui Mendel face mai mult de cît zece băi!»

Dacă vre-un soldat vra să se ducă pe vre-o șapte, opt zile acasă — pe răspunderea lui bine înțeles, se duce, vorbește cu Anton, se înțelege la domnul Mendel, și adoua-zi cînd întreabă căpitanul: «Un om mai puțin azi? — La infirmerie, domnule căpitane!»

Așa se face serviciul! și toată lumea cască și e mulțămită.

VI.

CÎTEVA ICOANE.

Erau multe ființi de seamă în compania noastră. Afară de domnul sergent-major Anton, care avea așa de mare slăbiciune pentru cantina lui Mendel și care își amintea cu duioșie de *campania* din Dobrogea, cu vinul «care se aducea cu căldărușile, domnule»; afară de «cînele roș», celălalt sergent de la cei vechi, Axinte; și afară de uriașul Miron, magazionerul, — multe, multe alte făpturi ale lui Dumnezeu trăiau cu frica de inspecții și de pedeapsă, priveau cu grijă la gradați, își văcsuiau curelele și ranițele, mîncau pînea tare și gustoasă și oftau gîndindu-se și la casa bătrînilor și la fetele din sat, la fetele cu care trăiau ei bine.

Dimineața, după ce suna de corniști și galonații începeau să strige prin plutoane,

toată lumea eșea în răcoarea dimineții, cu *teicele* de apă în mîni și cu ștergarele pe umeri, ca să se spele. Se adunau apoi grămezi-grămezi pe sub ziduri și, în așteptarea suplimentului, prindeau a vorbi de una de alta. Pe dealul de dincolo de iazul lui Măciucă se arăta soarele mare, roș-înfocat, incendiind apa, umplînd valea de pulbere de aur. Deșteptarea, cîntată de cornuri, suna limpede în văzduhul curat, întovărășită de duruitul adînc al tobelor. Toți o asculta în tăcere: unii fluerau încetinel, pe gînduri, după dînsa; după aceea iar începeau sfaturile domoale.

Dănilă cel lung și rece descrețea cîteodată frunțile cu năzbîtiile lui; Guraliuc și Lăzăroi asculta în tăcuți și vorbeau rar; Dascălul îngina cîntece bisericești cu gîndul la mănăstirea în care-și trecuse tinereța, și la călugării arși de soare, cu burțile rotunde și cu nasurile roșii.

Elisei, băiat cuminte și așezat, deșcă bună, care începea să numere pînile pe care le mai avea pînă ce-î va suna și lui *rezerva*, spunea despre fata lui Antohie din sat de la el, de pe malul Siretului. Sa înțelesese

cu ea de mult, și de doi ani și jumătate îl aștepta. Trebuia să întemeeze o gospodărie bună; părinții erau cu dare de mină și le dădeau pământ destul; și liniștea care-l aștepta la casa nouă, gîndul la pămîntul în care trebuia să tragă brazde adînci ca moșii și strămoșii lui, îi încălzeau inima și-l luminau ca de soare ochii verzi cari priveau cu bunătate pe obrazul smolit și uscat. Cu glas așezat dăscălea pe cei mai noi: «Așa-i miliția, bre... Are și ea năcazurile ei, dar la urmă te deprinză.... La urmă, toate trec.... Iaca și eu am dezertat odată, la început; socoteam că n'o să mai pot răbda, — dar pe urmă am văzut că trebuie să trec și prin nevoia asta... Și iaca, am trecut... Cînd ai intrat în al treilea an, te lasă toți în plata Domnului, că nu mai au ce te învăța...»

Altă deșcă, Muraru, dădea din cap cu aceeași liniște, grămădindu-și trupul măhălos în colțul zidului. Obrazul mic, spînat, ochii albaștri șterși, aveau o pace adîncă, ca după mari plictiselă. La ei în sat era pămîntul lutos, fără must, pînea săracă și puțină. Acasă creștea în necazuri copii o

droae; tatu-său, rotar, își închiria petecul de pământ, se ținea numai cu lucrul mînilor, se îmbăta des și-si bătea nevasta. Pentru flăcău armata avusese un bine, îi adusese zile lipsite de teama foamei. Pînea cazonă și borșul îl îngrășasera, îi făcuseră niște fâlcă de egumen. În tăcerea lui cumințe acum se gîndea ce va face, încotro se va îndrepta, după ce se va întoarce în sărăcia de-acasă.

«Măi Elisei! spunea el celuiîlalt; tu ai s'o duci bine după liberare... Da' eă ce-o să fac? la noi, bre, e mare năcaz... Eă mă gîndesc, după ce mi-oiă face serviciul, să intru vardist aici, la primărie... Atunci o să am și eă un drept... Cu treizeci de franci pe lună, — ehe-he! cîte nu poți face!...»

Elisei își răsucea gînditor mustața castanie.

«Bre Murariule... e greă... Treizeci de franci e sărăcie într'un tîrg... Aici nu-ă ca la noi, la sat...

— De ce, bre omule?

— Cum de ce? uite-așa... Pe urmă, crezi c'ăă să te pue?...

— De ce să nu mă pue?... Doar serviciul mi l-am făcut... Am și eu un drept!»

Cellalt clătina din cap și tăcea. Iar Muraru scotea tabachera și-și răsucea încet, cu grijă, o țigară de tutun negru, «de cel care se vinde zece bani căruța». Apoi întorcea privirile spre dulăpar, care, sub privirile sergentului Florescu, tăia suplimentele pe un țol întins jos, în praf.

Gură mai multă făcea unul Cristescu, mahalagiū de prin Botoșani. El dădea totdeauna dracului miliția, puțin îi păsa de închisoare și de bătae; întârzia regulat în congediū, fusese dat dezertor de trei ori și stătuse la răcoare la Galata șase luni. Cam colțos, cam cu dispreț pentru galon, dar altfel bun camarad. Vorbea cu nemiluita, ș'avea un glas limpede și puternic, de-ți era mai mare dragul să-l asculți, cînd pornea în marșuri, pe căldură ori pe umezeală, cu ranița plină în spate. Scund, uscat, cu obrazul tras, fără pic de sînge, grăia moale, cu duhul blîndeței parcă; dar avea mîinii iuți și dese, în care ochii îi scînteiau străpungători, dintr'odată măriți pe fața palidă lungită, iar glasului îi dădea

drumul ca unui gemăt aspru și rău. Nu știa de tată, nici de mamă; o singură soră avea, măritată cu un frînar dela gară. Despre dînsa vorbea cu dragoste și cu ochii luminoși, și despre doi nepoței, pentru care de multe ori furase jucării și acadèle de pe la negustorii din mahala. Vorbind despre asta, rîdea arătîndu-și dinții ascuțiți, încrețindu-și obrazul fără sînge și privind drept, la cei cari-l asculta.

Sergenul Florescu își puse într'un rînd minile în șolduri și-l privi de sus în jos :

«Măi săracu! dacă n'am fost eă pe acolo... Să fi fost eă acolo la poliție... să fi pus mîna pe tine... Știi tu ce bătae îți dădeam? Mămulică-maică! Cum să furi tu, mă?

— Trăiți, domnule sergent! Eă fur așa, altul altfel... Parcă cine-î curat pe lumea asta? Las' că știu eă, știu multe...

— Hm! ce știi, mă?...»

Cristescu ridică ochii, cum sta jos lîngă zid, spre sergent, și-l privi țintă, zîmbi, apoi rosti rar :

«Las'-o moartă, domnule sergent! De-abia aștept suplimentul cela, — și mă gîndesc

că tare-î mititel, bată-l Dumnezeu să-l bată!
Nici pe-o măsea n'ai ce pune...

— Dă o țigară, mă!», zise sergentul tare, rîzînd.

Dar soldatul făcu semn cu mîna, bătînd în jos aerul, ca-și-cum numai de astă nu putea fi vorba, și prinse a rîșni din gură despre alte-cele.

Cu dînsul nu prea se jucau gradații. Altfel mergeau însă lucrurile cu Tănase Țiganul, de pildă. Obrazul lui osos, mic cît pumnul și uscat ca o smochină, de multe ori se cutremura și se rumenea de palme; trupu-î subțire, îmbrăcat în garnitură de lepădătură, dese-ori se încovoia cînd amenința pumnul lui Axinte, bunducul de sergent pistrii, cu părul roș. La mîncare cel din urmă, la corvoadă cel dintăi; el zidul de care se izbeau valurile de mînie ale gradaților, el ținta glumelor. Și totuși gura-î sta întinsă ca o secere pînă cătră urechi, cu dinții albi sticlind. Cînta cînd putea, și din gură și din scripcă, și mai domolea amarul sergenților și căprarilor. Mai ales seara, cînd îi pălea jalea, în semi-întunerecul plutonului, în fund, se strîngeau, dădeau

ordin să se aducă o vioară de la *Țiganii* de la muzică, și o puneau, cu un pumn după cap, în brațele lui Tănase. Și *cioara* începea să cînte, cînd de inimă albastră, cînd de bucurie, — înveselind pe Florescu une-orî așa de tare, încît îl făcea să strige:

«Brava, măi Nevoe! brava, cioară! meriți să te pun planton cu două răniți în spate!»

Și Tănase se încovoia mai tare pe scripcă și degetele-î tremurau pe strune, pe cînd cu dreapta suia și cobora încet arcușul. Dar iată că într'o bună zi îl pălea pe Țigan jalea—și o ștergea de pe cîmp, din cazarmă, cum se întîmpla, la *chiranda* lui. Sergentul-major Anton știa acest obicei și trimitea pe Elisei să-l caute la Bordeenî în sat, peste dealul lui Măciucă. Și Elisei îl aducea, iar Anton, drept mulțămită, îl pune pe «bandit» jos, și învăța pe galo-nații mai tineri «cum se face morală» fără ca să se cunoască pecetele pe care i le pune pe trup, destul de îndesat. Cînd scăpa din mîna *majorului*, îl apucau ceilalți, apoi, după scărmaneală, îl puneau la cîntare,—și Țiganul își arăta dinții și cînta.

Numai în răstimpuri se oprea și se ștergea încet de sudoare sîngerată.

«Aha-ha! gema Axinte. Ți-a trebuit chirandă! Să-mi pui acù pe scripcă cîntecul pe care i l-ai zis cînd ai văzut-o, că altfel te scot afară pe borta cheii de la ușă, — vascrisu și Blagoveșteniile, — mă!

— Haud! scîncea Tănase tresărind.

— Încă crîcnești, ha?»

Și 'n jur porneau, pe 'nnăbușite, rîsete și glume.

Dintre căprarii vechi doi erau mai de seamă, Bolohan și Popa.

Bolohan era fecior de gospodar bun, era băiat vrednic și tare 'n miliție. Ciocnea rar și numai cînd îl scoteau din sărite. De-obicei înjura numai, cu strășnicie, și-și zbîrlea mustățile mari ca vrăbiile. Popa era disprețuit de gradați: cerea prea des țigări și bani de la soldați și se îmbăta regulat Sîmbătă-seara la domnul Ilic. Cînd venea după miezul nopții, prindea să urle în pluton. Se deștepta Axinte și începea să-l alunge cu o cizmă printre paturi. Îl grămădea într'un colț și începea să-l mîngîie.

Iar popa striga, ghemuit jos, cu mîinile în apărare de-asupra capului:

«Nu da, dom' sergent! nu da! eă cînt, ce? să nu cînt?»

— Cînți ha? și eă bat doba, mă!....» striga Axinte lucrînd cu ghionturile și cu cizma.

Apoi, după ce-l lăsa, — Popa mormăia nemulțămît în colțul lui, cu capul sub pat:

«Măi cîne roș! al dracului cîne roș!

— Ce-ai zis? țipa Axinte.

— Trăiți, dom' sergent! am onoarea să vă salut!»

Și a-doua-zi se scula cu ochii mici cîrpiți afundați mai tare sub fruntea îngustă, cu fața buhăită și lucioasă, cu capela îndesată tare pe capul țuguiat.

Între aceștia și între toți ceilalți nouăzeci de oameni, cari buni cari răi, cum da Dumnezeu, era cînd vreme lină, cînd posomorîta. Dar rabdarea venise acumă și asprimile nu mai aveaă amarul începutului nici chiar pentru recruți.

Cele dintăiă șoapte de bucurie, după cîntarea zorilor, adiaă cînd începea împărțirea suplimentului. Apoi, ca după o dezamăgire,

urma o liniște scurtă în care se înălțau glasurile de comandă ale galonaților. Începeau băeții să se încingă, să-și așeze crețurile, să-și potrivească ranițele. Urmă inspecția: se rupeau cîțiva nasturi slab cusuți, cari trebuiau prinși la loc ca cu sîrmă, la moment! Unii erau îndreptați cu capu'n sus printr'o ciocnire ușoară supt barbă. Apoi venea Anton:

«Cum merge, ha?

— Bine, s' trăiți dom' sergent-majur!

— Da' tu, Lăzăroi, ce zici? te mai doare vătămătura?

— Nu s' trăiți, dom' sergent-majur!

— Da' ce te doare, ha? poate vrei *chilina*, chiclaz, cue de bleahuri, — îți dau bucuros, numai să te faci sănătos!»

Luî Lăzăroi îi fugeau ochii pe dealuri, orî în sus, spre văzduhul plin de lumină. Urmă tăcere un răstimp; venea sublocotenentul; Anton își scotea pieptul în afară, trăgea sabia și comandă: «drepti!» Raporta, — se trăgea la o parte, clipea dintr'un ochi și zvîrlea o privire plină de rîs spre ofițer: «Ăsta-î tinerel, săracul! Ce știe el!»

Deodată, în lumina dimineții, izbucneau

iar cornurile, cîntînd adunarea întăiū, apoi eșirea la cîmp. Sublocotenentul trăgea sabia, Anton raporta că are de lucru — și se trăgea agale spre cantina lui domnu-Mendel,—apoi, după comandă, —trupa se întorcea, pornea în tact apăsător, și tălpile scrișneau aspru pe prundul șoseluțelor.

Pe cîmp începeau mînuirea de armă și marșurile. Ofițerii se adunau încet-încet la un loc, făceau o roată mare, în care izbucneau din cînd în cînd rîsete tari. Comandele gradaților se înălțau dese, una după alta ori mai multe odată, spre cerul limpede. Prin căldura primăverii, pe colții umezi de iarbă, rîndurile drepte se mișcau, înaintau, se răsuceau, ocoleau, și sergenții răcneau cît puteau. De zăplazul negru al cazarmei sta răzimat cornistul de serviciu și dormita, cu cornul trecut prin brațul drept. Deodată îl deștepta glasul ofițerului cu șarf: «Cîntă, mă, repaosul...»

Și dulce ca o mîngîiere trecea prin lumina zilei glasul goarnei. Dinspre tîrg se arătau Bulgarii cu bragă și băeții de Ovrei cu covrigi și cu pîne. Soldații se împrăștiau furnicînd, impresurau pe negustori,

izbucneaă uniă în rîsete îmbrîncindu-se peste mărfuri, alții se trînteaă la pămînt cu capul pe raniță, închideaă ochii, stăteaă nemișcați un răstimp, apoi ridicaă pleoapele și priveaă spre nourii albi cari rătăceaă sus-sus în nemărginire, pînă ce se pierdeaă în albastru. Cîte-un vultur se strecura pe vînturile înălțimilor, zvonul parcă descreștea și o lene, o lene adîncă cuprîndea toate mădularele, încălzindu-le și amorțindu-le.

VII.

MARȘ DE NOAPTE.

Toată ziua s'a făcut miliție la cataramă, în strigătele mari ale gradaților, într'o lumină orbitoare și într'o căldură năstrușnică. Rîndurile se mișcau în pas iute, cu ranițele negre în spate. Ofițerii, din roata lor, din sfatul plictisit, se întorceau cînd-și-cînd și-și căutau din ochi companiile. Căscău lung și duceau repede mîna la gură, apoi se întorceau în călcăe spre obrazurile asudate ale tovarășilor. Din cînd în cînd plutoane, după răcnete prelungi, se năpusteau în pas alergător, și un rîu de baionete alerga scînteind tremurător odată cu ei. Urale izbucneau și se înălțau spre văzduhul alburiu în care se roteau pete întunecate de căldură; și rîndurile învălmășite se opreau la capătul cellalt al cîm-

puluî de instrucție, spre târg, unde, înna-
întea căsuțelor scunde, la umbra copacilor,
stăteaû cosînd gospodine în fuste colorate.

La năvala neașteptată ridicaû capetele,
începeaû un rîs cu poftă care le cutremura
trupurile grase. Cai împiedecați, cari păș-
teaû pe-aproape, înspăimîntați, porneaû în
copce la vale sunîndu-și piedicile de fier.
Godaci murdari ridicaû din țărîna, leneși,
capetele cu ochiî adormiți sub genele albe.
Și sergenții se opreaû o clipă, își plesneaû
capelele pe-o sprînceană, își duceaû de jos
în sus mîinile la mustăți, mîngîindu-le, apoi
comandaû: «Pe loc, repaos!»

Liniștea din cînd în cînd se întindea, după
ce adia pe de-asupra companiilor glasul
goarnei. Atunci de departe, de devale, din
văgăunile lutăriilor, se înnălța duruitul da-
rabanelor învățăceilor și țipetele ca de moarte
ale cornurilor în care suflaû cu ochiî holbați
eleviî. Era un amestec de duruirî și de
trîmbițări, care creștea, suia tot mai sus,
tot mai aspru, care scădea și se oprea
dintr'odată. În tăcerea ce urmă treceaû
pierdute înjurături și răcnete acolo, în fundul

gropilor ; apoi iar porneauă cornurile melancolice și darabanele ostentive.

Pe la toacă, dintr'odată se dădu ordin ca toată lumea să intre în cazarmă. Ofițerii, la un loc, porniră spre târg. Compania noastră intră în curte într'o pulbere deasă. Sergentul-major Anton ne aștepta :

«Axinte ! Florescule ! ați intrat rău în chichion ! Mergem în marș, bre, pe unde a înțercat dracul copiii !»

Tănase Țiganul înălță capul :

«Trăiți. dom'sergent-major ! poate ne ducem peste deal!...

— Nu crîcni, pasere ! te-aū apucat ha-chițele, ha ? ți-i dor de chirandă, ha ?»

Gradații începură a înjura printre dinți :

«Măi săracu ! după ce am muncit o zi amară, acū pornim și la drum...

— Ce descînți acolo, Florescule ? rînji Anton. Mă, eū de cincisprezece ani o fac, mă, și nu mă mai plîng... Greū, mă, dac'o iai așa ca muerile... Poate și voi vă plîngeți, indivizilor ? Elisei, ha ! și tu plîngi ?»

Elisei zîmbi :

«De ce să mă plîng, trăiți, dom'sergent-major ! Trece și asta !

— Da' tu, Lăzăroi?»

Lăzăroi își înălță ochii spre streșina pavilionului.

«Ha! gemu Anton. Ce mai miliție! Oastea lui Papuc!... Vă dau dracului, mă! Puneți-vă pe găteală, și cînd m'oiu întoarce, luna lui Dumnezeu să-mi fiți! Eă mă duc pîna la domnu'Mendel. Da' să dea dracul, să vă puneți la *duhănit tiutiun*! — Axinte! Florescule!

— Ordinați!

— 'Țeles?

— Da, s'trăiți, dom'sergent-majur!

— Bine, — ha! Miroane! vezi de-î înțolește!... Ce te holbezi, Lăzăroi, la *chicioare*? Îți es broaștele? Îți cer de mîncare bocîncii? Aî ceva de zis?

— N'am...

— Vra s'zică nu protestezi, Nevoe?»

Lăzăroi tăcu și oftă.

«Are și el Bibică! rînji Anton făcînd cu ochiul. Crezi că n'are?

— Ba bine că nu, grăi Axinte. Numa' să-l întrebî...

— Ha, Lăzăroi, — aî?

— Eah ! n'am ! șopti soldatul rotindu-și pe sus ochii.

— Haram să-ți fie ! nici să n'ai!...»

Și pe cînd gradații, eșiți din rînduri, rideau descătărămîndu-se, Anton porni legănîndu-se și sunîndu-și sabia spre cantină.

Făcurăm piramidele, apoi toată lumea începu a se pregăti pentru marșul de noapte. Florescu înțepeni nițeluș pe Lăzăroi și iuți pe Guraliuc c'un pumn după ceafă. Axinte sui în sus pe Tănase : se apropiè de el, îl privi o clipă cum își freca necăjit curelele, apoi, zîmbind, îl apucă de păr, de la tîmplă, îl trase domol înnălțînd mîna, și Țiganul, cu gura căscată, cu obrazul brăzdat de crețuri în toate felurile, se ridica de la pămînt încet, cu gîtul lungit, cu ranița într'o mîna și cu peria în alta, după mîna sergentului. În jur erau rîsete, certuri înfundate ș'un fișuit neîntrerupt de perii.

Se sună de masă ; pornirăm spre bucătărie. Acolo, companiile veneau în pas îndesat, se opreau scurt și flăcăii se întorceau la front repede ; brațele se arătau înarmate cu linguri și cu străchină. Glodeanu, bucatarul nostru, negru și asudat, veni întovără-

șindu-și cazanele mari din care eșeau aburi. Dulăparul împărți pînea, sergenții aleaseră «ceva bun», apoi prinseră a împărți pe rînd soldaților fasolele cu slănină. Cornistul de serviciu sună *dreptîi*, larma se potoli deodată, toată lumea se descoperi. Cîți încăpură, se așezară la mese; alții se dădură de o parte, se lăsară pe pămînt și-și așezară mîncarea dinnainte, între picioarele întinse. Tăcuți, cu gîndul la alte lucruri, îmbucau domol; frîngeau pînea, înnălțau lingurile cu fețele foarte serioase. Numai din cînd în cînd printre sutele de capete trecea, izbindu-le parcă, glasul aghiotantului de săptămîină. Toți ochii se înnălțau, apoi iar se aplecau spre străchinile cu mîncare.

Vremea era limpede; de la asfințit strecura soarele sîrme de aur peste acoperișurile roșii ale pavilioanelor. De partea cealaltă, sub deal, iazul lucea nemișcat; o ciobacă trecu încet brăzdînd luciul, apoi se afundă în pădurile dese de papură. Un stol de rațe rătăcea pe sus prin lumină, căutînd loc de așezare. În împrejurimile goale ale cazărmii era liniște adîncă. Unul cîte unul flăcăii se ridicau, se ștergeau cu mîna pe

mustăți, își făceau cruce și și puneau în cap capelele.

Apoi, după masă, pe cînd toată lumea se pregătea într'un murmur nedeslușit, prin fumul înserării izbucniră cornurile și tobele. Anton se arată roșu ca gotca, sugîndu-și mustățile:

«Încă nu ești gata, ha? Oaste-a lui Papură-Vodă! Mă, nu te-ai lustruit, n'ai tras încă în dinți curelele? Fi-ți-ar satu'n pușcărie!»

Dar oamenii se rînduiau liniștiți. Elisei șopti:

«Iar a băut cu ceilalți majuri... Parcă i-a dat cineva pe gît de rață!»

Și'n curtea mare, în piața de adunare, după ce se rînduiau toate companiile, cu ofițerii, se arată și colonelul, bunduc, pe-un cal sur, unguresc. După ce i se dădu onorul, după ce maiorul ajutor, nalt, gras și greoiu, raportă legănîndu-se, — un răstimp se întinse liniște. Prin întunecimea care încet-încet creștea, rîndurile negre se întindeau în patru părți, neclintite, ca niște ziduri.

Dintr'odată domnul-colonel zmunci friul.

Calul se săltă puțin de la pământ cu picioarele de dinainte. Domnul colonel cercă să prindă cu dreapta mânerul săbiei; se ghemui asupra coamei calului care salta zguduindu-l în toate felurile. Apoi brusc i se arată fața și sabia sclipi.

Se auzi un *Marș* ! ascutit, și tobele bătută scurt tactul întâiu, — pe cînd capul coloanei se urnea ca izbit dindărăt. Și după darabane izbucniră talgerele și toba mare, — apoi muzica întreagă, într'un șuvoiu răsunător care înfioră toată mulțimea.

Luminile tîrgului începeau să se aprindă în toate părțile ; femeile, copiii eșeau îmbulzindu-se la marginea drumului, cu iețele îmbucurate parcă de melodia vioae a marșului. Rămînea în urmă rîzînd și vorbind, pe cînd copiii se luaă după coloană, întinzînd pași mari, bălăbănindu-și brațele, în tactul muziceii.

După praful orașului, după îmbulzeala tîrgoveților, eșirăm pe sub cumpăna rohatcei ; și cum trecurăm podul de piatră, — rîul de răcoare al cîmpiilor ne izbi.

Noaptea venise și cîmpiile se desfășuraă liniștite de o parte și de alta a drumului

supt întunerec, ca supt un fum încremenit. Lumini licăreau departe, în sate ; dispăreau, parcă intrau în pământ, apoi iar izvorau. Deasupra, cerul, cu luminițele tremurătoare aprinse, se boltea spre zare fără nici un nour, albastru și adînc. Soldații mergeau în pas de voe, într'un ropot neregulat, înnăbușit ; ofițerii sprinteni călcau tăcuți pe cărările de dincolo de șanțuri ; aproape de noi Florescu, încovoiat sub cele două ranițe, se pleca înnainte la fiecare pas și îngîna încet, pe nas, un cîntec ostășesc :

Eu sînt dorobanțul cel de la Smîrdan,
Ce-am făcut pe Turcul de-a strigat aman,
Scumpa mea țară eu voiu apăra,
Copile mîndre voiu îmbrățișa !...

Tovarășii ceilalți ai mei înnaintau liniștiți sub greutatea raniței. Gînduri, doruri, le luaseră sufletele spre alte locuri ; mirosul umed al lanurilor aducea uitarea căzărmiî pentru o clipă. Iată o cumpănă de fîntînă, iată o margine de sat ; lătrături de cîni răsună ; o arătare albă se strecoară pe lîngă o poartă ; un om nedeslușit se afundă în inima satului pe-c ulicioară ; iată o po-dișcă de bîrne ; mai încolo, lîngă un ochi

luciu de apă, o moară neagră ; pilcuri de sălcii ș'un drum de costișă, care urcă pe supt maluri rîpoase...

Și Elisei zice deodată :

«Uite, bre, parcă-î pe la noi... Așa-î satul, așa-î moara... Și eă veneam cu caii din poenile Siretului...»

Glasul lui Lăzăroi s'aude dindărăt :

«Tu te duceai de pășteai caii la Siret?

— Da. Da' ce-î ?

— Nimic. Așa întreb. Eă nu m'am dus niciodată cu caii...

— Și ce faceți voi?... Tat'-tău nu-î de-ai noștri?...

— Ba da, zise încet Lăzăroi. Da' noi eram la tîrg și tata era om nevoeș... lucra cu palmele...»

Muraru, dinnainte, întoarse capul :

«Parcă nu-î mai bine la tîrg de cît la sat?

— De ce să fie mai bine? îngînă Lăzăroi... Noi am fost săraci tare...

— Da, da' poți avea o slujbă...» zise cu pătrundere Muraru.

Elisei începu a rîde :

«Ce slujbă, mă? Azi ești, mine nu... Calicie ! La noi, dacă ești om vrednic...

— Da, om vrednic... oftă Lăzăroiū. Da' eū ŝtiū că am să tai lemne ŝ'am să car apă... Ce pot face eū? Acī în armată-ī mai bine... Poate m'oiū mai deprinde, ŝi pe urmă n'am să mai am nici-o grijă...

— Bine, bre, zise Elisei, nu ți-ī dor de-acasă, de tat'-tăū...

— Da ce să-mī fie dor?» ŝopti soldatul, ŝi oftă iar.

Un răstimp de tăcere. Dănilă începu a rīde :

«Numai eū ŝi cu Guraliuc nu mai zicem nimic... Multă apă are să curgă pe Siret pîn'ce ne-om libera noi... D'apoī Simina ? El poate să ŝi moară pînă atunci... Dragoste, — bat'-o s'o bată nevoia de dragoste!...

— Ce-ī acolo, ha? zise deodată Anton. V'ați pus la sfat, Nevoilor! V'apucă boala? Vă gîndiți la Ileana?

— Li-ī dor de mămăligă! zise rîzînd Pantelimon.

— D'apoī cum, domnu-profesor! grăi Dănilă. Că dumneata ai crescut numa'n aur...»

Sergentul-major icni de rīs. Normalistul gemu :

«Țărrane!

— Aşa-î, cucoane, săru'-mîna!» scînci Dănilă. Apoi şopti: «La o parte, bre, că trece boerul cu sacaua!...»

Un rîs înnăbuşit trecu printre rînduri. Pantelimon nu mai zise nimic.

Ajunşi în vîrfurile costişei, cîmpiile iar se deschiseră şi lumină pierdute de sate, ca stele, iar se arătară. Tot regimentul, ca un rîu negru, curgea domol prin albia şoselei.

Deodată, de la gradat la gradat, veni ordin din frunte, de la colonel:

«Să cînte trupa!...»

Şi galonaţii începură a îndemna, a da tonuri false, a scutura pe cei mai adoriniţi.

Şi companiile, una după alta, începură să cînte. Mergea greu: unii apucau înna-
inte, alţii rămîneau în urmă şi se oprea, unii parcă strigau într'o disperare mare. Şi
fîstuirile începură:

«Tăceţi, măi, că vă faceţi de rîs!...»

Compania întâia numai, rămase urlînd în legea ei *Marşul Dorobanţului*, apoi tăcerea iar veni. Şi iar meraserăm o bucată bună, — pînă ce în răsărit se arată rume-
neala de aur a lunei, întâiu, apoi toată

roata de foc, împinzind din zare în depărtări o bură luminoasă.

Atunci începu dintre noi să cînte Cristescu. Glasul lui se înălța limpede spre bolta plină de stele, se întindea parcă în largul cîmpiilor, și toată coloana, în tot lungul drumului, îi asculta viersul. Era un cîntec obișnuit :

«Prutule apă vioară,
Face-te-ai neagră cerneală...»

Și cîntarea zbura în întinderi tremurînd. Se simțea că și colonelul din frunte stătea cu urechia ațintită, în legănarea mersului. Anton începuse să mormăiască întăiū ; dar o șoaptă se strecurase din ofițer în ofițer, printre rînduri, — și sergentul major bucuros, parcă el făcea o faptă bună, acum murmura :

«Așa, măi Săracu ! bine cînți, fire-ai al dracului ! Te-ascultă și *Moșneagul*...»

Căpitanul, călare, se apropie și se aplecă pe coama calului :

«Cine cîntă, Antoane ?

— Cristescu, domnule căpitane...

— Ei, al dracului ! îți place?... Ca o privighetoare, domnule !...»

Iar soldatul se aprindea tot mai tare, tremura din gît notele, pierdea sfîrșiturile ca într'o adiere, — și se opri deodată într'o înginare joasă și adîncă.

Cîțiva din juru-mî oftară, dar nimeni nu rosti nici-o vorbă. În tăcerea cîmpiei numai vuetul surd și slab al pașilor pătrundea.

Un glas slăbit, de departe, veni : «Stăi!»

Toată lumea se opri îmbulzindu-se și se revărsă spre șanțuri.

Luna mare se ridicase și cîmpiile se lămureau drepte pînă cine știe unde, ca niște ape liniștite, sub painjeniișul de lumină. Colonelul trecu spre coada coloanei în trap săltat, și cîteva clipe o tăcere adîncă stăpîni rîndurile. Prin noaptea luminoasă veni de departe, de cîteva cri, strigătul scurt al unui pitpalac. În fund, departe, sub lună, licărea o frîntură de pîrău în lungul unei fișii de pădure neagră ca păcura.

Flăcăii se trîntiseră în șanțuri pe spate, cu capul pe raniță. Osteniți, uni închideau ochii, alții priveau, cu pleoapele mari deschise, în văzduh, sus, unde stelele păreau acuma în lumină fulgi tremurători.

Holeaucă zise domol, întorcîndu-se pe o coastă spre Cristescu :

«Măi vere, toată învățătura mea la mănăstire nu face nici-o para... Cum ai cîntat tu nu măi cîntă nimeni pe lumea asta...

— Trebuia să se facă dascăl ! vorbi încet Lăzăroi.

— Ce știți voi, bre ! zise Cristescu și-și întinse buzele într'un rîs tăcut, arătîndu-și dinții ascuțiți și răi. Cînd te doare, țipi, ș'atîta-î !...»

După o clipă de tăcere se auzi și glasul sergentului Florescu :

«Care vine în pas alergător, c'o țigară, mă camarade ?...»

Iar Anton răspunse din altă parte :

«Te-o apucat gustul să bei *tiutiun*, ha ! Măi bun e *lichidul* lui domnu' Mendel !»

O clipă se 'nterupse. Apoi plescăi din limbă, cu gust : «Pe onoarea mea, acumă să fie și *țîmbalagii*, ar merge ca în campania 77 — 78....»

VIII.

IN CONCENTRARE.

In primăvara aceia, aū fost concentrați 800 de recruți—dorobanți cu schimbul — pentru instrucție. Aū venit patru companii, pe rînd, și-aū umplut de larmă și de praf hala cea mare a cazărmei. A-doua-zi de cum aū venit, îmbrăcați cum a dat Dumnezeu, încălțați cu opinci, cu pușca în spate, aū și fost scoși la cîmp.

Ș'apoi dă, Doamne, bine! O muncă de tartar începu! Atunci am văzut eū cît poate dorobanțul nostru.

Eū eram căprar, atașat ca instructor la compania a zecea.

Deșteptarea, după program, era la 4. Dar înaintea programului staū căprarii; prin urmare, de cum răsărea luceafărul de ziuă, începeaū răcnetele: «Scoală, măi! sus, măi!

Scoală, *răgălie!* scoală tîrîie-obială!» iar cei cari aveau glas slab, — aveau bețe tari de alun.

În liniștea sălii se stîrnea îndată freamătul mulțimii; glasurile căprarilor numai, izbucneau de-asupra rămătului ca niște trîmbițe. Lumini slabe, rumene de zori pătrundea prin geamuri. În lumina slabă, praful stîrnit juca, se frămînta, ca purtat de vînt.

Îndată oamenii se îmbrăcau, se încălțau și prindeau să așeze paele care le slujiseră de paturi. De-abia atunci suna de corniști. Răcnetele creștea, roirea prafului creștea. Oamenii eșeau afară, se spălau pe ochi în lumina și în răcoarea dimineții de primăvară.

Se suna deșteptarea; urmau cîteva clipe de liniște. Dorobanții se strîngeau ca oile. Se uita unii la alții, se întrebau, se cercetau, — pe cînd valuri de purpură luminoasă umpleau răsăritul. Pădurile se întindeau în zări, supt un painjeniș de pîcle, adînci, de un albastru posomorît; pe costișe lanurile erau verzii și se lămureau încet-încet, cu cît luminile cîștiga văile. Vor-

beaŭ de vite, de pămînt, de arat, de semănat — pînă ce prindeaŭ de veste căprarii. Asta-î pacostea dorobanţului: căprarul. Dacă n'ar fi căprarii, ar fi cum ar fi în oaste!

Se îmbrăcaŭ cu mântălile, se încingeaŭ, luaŭ puşca şi, mai mult duşi de dinnapoî, se aşezaŭ pe două rînduri.

Întăiŭ începeaŭ să se numere. Greŭ de tot! Unu, doi, trei... pînă la douăzeci. La douăzeci învălmăşeală: doi se ceartă: unul zice că-î locul lui, cellalt că-î al lui. Vine un căprar şi-î aşează cu mîna. Nu mai spun *cum* îi aşează; asta se înţelege de la sine. Se începe numărătorea de la capăt; dar după treizeci-şi-nouă, unul răcneşte cît ce poate: «Şaizeci!...» Vine iar căprarul. Pînă la două-sute şi ceva—greŭ de tot!

După numărătoare, coloana de marş. Vai-vai! Unul se întoarce la dreapta, unul la stînga, staŭ aşa şi se privesc miraţi; unul rămîne stingher, se înciudează, zvîrle pe altul de la locul lui, se aşează el. Căprarii răcnesc cît ce pot:

«Măi! cu *unu*, toată lumea se întoarce la dreapta; cu *doi*, rîndul al doilea primeşte

un pas la dreapta ; cu *trei*, numerile cu soț trec la dreapta celor fără soț—printr'un pas mare ; toată lumea numără ! »

Ș'odată, după comandă, îi vezi doi cîte doi că se trezesc față în față.

« Stăi așa ! răcnește sergentul ; scuipă-l, mă ! tare ! așa ! Măgarule, nu știi unde ți-i dreapta ? »

Și căprarii iar încep :

« Măi ! cu *unu*, toată lumea se întoarce la dreapta, cu *doi*, rîndul al doilea primește un pas la dreapta... »

Și răcnesc dînd din cap, cu fețele grozav de amărîte.

Un moment de răgaz : împărțirea suplimentului. O pîne trebuie împărțită, după reglement, la nouă oameni ; dar căprarul său sergentul de serviciu împarte o pîne la douăzeci de oameni. În armată trebuie să te deprinzi a fi econom ; și tot în armată este o zicătoare : cînd vin dorobanții, o duc bine gradații.

În sfîrșit, se sună adunarea, apelul și eșirea la cîmp. Vin ofițerii, se uită la oameni.

« Ei, ceva instrucție ați mai făcut înaintea de apel ? »

— Da, s'trăiți, domnule căpitan, am făcut coloană de marș...

— Comandă, și să eșim.»

Sergentul major comandă coloana de marș și oamenii es în *Tîrgul vitelor*. Pe cîmp, compania se împarte la gradați. Sînt patru sergenți și doisprezece căprari. Se fac opt secții, cîte doi galonați de fiecare secție.

Căpitanul adună instructorii și le ține cam următorul logos :

«Căutați de vă dați toata silința. Luați seama ; în douăzeci de zile oamenii trebuie să iasă cu instrucția completă. Fiți aspri. Fiți pătrunși de adevăratul simț militar. Ați înțeles?

— Da, am înțeles, s'trăiți, domnule căpitan !»

Soarele începe să ardă, o să fie o zăpușeală cumplită. Acuma începe munca de tartar.

Îmi vine să rîd cînd îmi aduc aminte de vremea cînd eram căprar-instructor. Eram strașnic pătruns de datoria mea. Cu cîtă serioșitate comandam : Înainte-marș !

La dreapta-marș! La stînga-marș! Pluton la-*front*!

Răcneam în gura mare ca un disperat și băgam în toți dracii pe cei douăzeci de oameni de sub comanda mea. Și cît eram de pătruns de *adevăratul simț militar*! Prin adevărat simț militar, se înțelege pumnul, palma, ghiontul, răcnetul, crucea, Dumnezeuul, evanghelia — și toate celealte lucruri mai mult sau mai puțin simțitoare fără de care nu poate să existe un adevărat și bun căprar.

Cum spun, răcneam cît ce puteam; oamenii și ei făceau cît puteau — ca niște bieți copii speriați ce erau! Dacă comandam la dreapta, unii se întorceau la stînga și prăvăleau un rînd întreg în ferbințele lor. Dacă comandam înnainte, unul apuca ceala și mergea pieziș, pătruns că merge bine, pînă ce se trezea la douăzeci de pași de tovarășii lui.

Căpitanul șuera și instructorii se adunau.

«Domnilor! merge prost de tot. Dacă va merge tot așa, o să vă bag la închi-soare! Fiți aspri, fiți pătrunși de adevăratul simț militar! Trage-î! Țsta-î dorobanț,

nu e permanent ; face douăzeci de zile și s'a dus ; trage-i, altfel nu merge !

— Da, am înțeles, s'trăiți, domnule căpitan !»

După aceste vorbe părintești, căprarii se pătrundeau cu o adevărată frenezie de adevăratul simț militar.

La ceasurile unsprezece și soldații și căprarii erau numai apă.

Se suna *ruperea* ; oamenii intrau în cazarmă. Căpitanului îi plăcea să meargă oamenii țăntoși, veseli și să bată talpa la pământ. Asta-i patima cea mai mare a tuturor : să bată talpa la pământ, domnule, să bată talpa ! că nu s'aude nimic, nu s'aude nici-un tact !

Și căprarii alergau și se zbuciumau : «Bate talpa, că te ia muma dracului!»

Se suna de *masă*.—Vorba vine, că numai la masă nu mîncau oamenii. Dacă era noroiu, mîncau în picioare, dacă era praf se trînteau jos.

Zicătoarea : cînd vin dorobanții, o duc bine gradații—se îplinea cu prisos : căprarii mîncau carnea și dorobanții zeama — cînd era de fruct ; iar cînd era de sec,

atunci dorobanții mîncau zeama și căprarii fasolele.

De la douăsprezece la unu, teorie.

Oamenii învățau cum să se prezinte, cum să salute, jurămîntul și teorie din tragerea în țintă.

Dorobanții noștri sînt cei mai mulți flăcăi deștepți. Cei ageri n'o duc rău. Dar vai de cei slabi de cap—adică vai de capul lor și de pumnii căprarilor !...

Îmi aduc aminte de doi: — n'o să-î mai uit !

Unul—Magherca—era scurt, bine făcut, smolit, frumușel la chip, — dar cu ochii turburi și șterși.

«Magherca, spune jurămîntul...»

Magherca ridica ochii și începea să murmure :

«Eū sînt soldat...

— Nu așa, Magherca. Ascultă: În numele lui Dumnezeu a tot puternicul, eū soldatul Magherca Toader... spune după mine că te ia muma dracului...

— Eū a tot puternicul soldat Magherca Toader... eū sînt soldat...»

Vorbea repede, încurcat, sfios, bilbiit, și ochii se aținteau ciudat, dureros.

Pe cellalt îl chema Prostire. Era slab, cu peptul îngust, cu mâinile și picioarele subțiri; ochii negri și arzători erau încrucișați; fața încrețită, totdeauna nemișcată, ca o mască. Ochii încrucișați, turburi aveau în ei a lucire de oțel.

Cu sergentul Mezenucă avea el ce avea.

«Prostire, spune jurământul...

— În numele lui Dumnezeu și a-tot-puternicul...

— Nu și mă! fără și: în numele lui Dumnezeu a tot puternicul...

— Înțeleg! În numele lui Dumnezeu și a tot puternicul...

— Nu așa, mă, că te ia muma dracului... Spune după mine... În numele lui Dumnezeu...

— În numele lui Dumnezeu...

— A tot puternicul...

— Și a tot puternicul...

— Nu așa, mă, nu și, mă! fără și mă! că te ia muma dracului, măgarule! îți zvîrl măselele pe sub pat, măgarule!—na! na! nu și! fără și! fără și! nu și, măgarule, că te ia muma dracului!»

La pumnii lui Mezenucă fața lui Pros-

tire rămînea nemișcată și încrețită ca o mască, numai ochii încrucișați ardeau umezi și îngrozitori ca doi ochi de fiară.

Dar cu Mezenucă nu e de glumit. Nu degeaba fusese el pordclit *Otravă*.

Amar era. Își scuipau soldații sufletul!

«Acù, spune după mine, răcane. La fiecare și îți scot o măsea! A-tot-puternicul...»

Ochii lui Prostire licăreau.

«Și a-tot-puternicul...

— Și? na și! A tot puternicul!

— Și a tot puternicul...

— Iar și? Ia să-ți arăt eu ție și!»

Dar nici un mușchiu de pe fața lui Prostire nu tresărea.

După amiază, dela două, începe iar instrucția, într'un soare arzător de se frigea pielea pe oameni. Căprarii nu mai pot, îi apucă toate boalele; oamenii au ajuns la aman; și căpitanul vorbește într'una de adevăratul simț militar!

La șase, se sună iar ruperea. Atunci toată lumea pare că mai răsuflă. Căpitanului iar îi place să audă *tactul*, să bată dorobanțul talpa, să crape opinca,—și să nu meargă posomorit, că nu vine de la îngropare!

La șase, căprarii mînîncă carnea și soldații sorb zeama. La opt, apelul și retragerea.

Afară e răcoare dulce, vîntul pare că tae oboseala, așa vine de mîngietor și lin,— dar dorobanții trebue să intre în hală. Opt-sute de oameni! E un freamăt greu de pare că-ți fierb creierii în cap, și un miros înnăbușitor de mulțime îngrămădită.

Cele din urmă lumină galbene se șterg de pe geamuri; se aprind lămpile. Se întunecă. Prin colțuri e întunec; numai prin prejurul lămpilor sînt cercuri roșcate de lumină; hala bubue; în cercurile de lumină roește praf luminos, vioriū; suluri negre de fum se ridică din țilindrele de sticlă și mișcă pînzele mari de painjen a-ninate de legăturile de sus ale acoperișului.

Dar dorobanții mai aū de lucru. Un fluer începe să murmure într'un colț, un Țigan toboșar începe să-și cerce toba; un cornist își pregătește cornul, și muzica începe: fluerul pornește tremurător în viers repede — o rusească, — toba bate tactul, cornul vîjie înnăbușit... Și ca din pămînt aū răsărit figurî nelămurite în lumina slabă, roate

se înjghiabă ; necunoscuți se îmbrățișează, se strîng și se lasă duși roată, într'o goană nebună... Cei cari s'aû zbătut și n'aû avut răgaz o clipă din zori și pînă în noapte, — acum se frămîntă, chiuie, se zbuciumă într'un vârtej de pulbere luminoasă. În larmă și'n zgomot, melodia de fluer se aude slabă, tremurătoare — o ață subțire de cîntec ; umbrele trec repede, nelămurite, ca într'un vis.

Tîrziû, după stîngere, cînd melodia repede s'a schimbat într'o plîngere trăgănată și melancolică, — oamenii prind a se liniști... Ici, colo, se mai aud glasuri obo-site, trupurile prind a amorți, — sufletele încep a zări ogoare și luncî ; melodia de fluer se stinge ca un suspin...

Prostire o ducea din ce în ce mai rău cu sergentul Mezenucă. Sergentul răcnea și-și strica pumnii și Prostire nici nu voia să știe : parcă era de piatră. Tăcea, nu se plîngea, nu ofta ; numai ochii negri, încrucișați, licăreaû ca doi ochi de fiară. Toată ziua se zbuciuma de-avalma cu ceilalți ; seara, cînd ceilalți se roteau în joc,

el se trăgea cu pași ușori în umbra colturilor, și de acolo, ochii lui nu părăseau o clipă pe sergent. Mezenucă îi simțea privirile grele, îl descoperea, se repezea și începea să facă teorie — cu atît mai mare simț militar cu cît mai mare era numărul de păhăruțe băute la cantină.

«Drepti, Prostire ! drepti, măgarule ! Spune jurămîntul că te ia muma dracului ! Nu și, măgarule ! A tot puternicul, nu și a tot puternicul ! Îți faci de cap ! tu anume zici așa ca să-mi faci în ciudă ! te pui *con-dra* ! Așa ? Apoi nu de-geaba m'am abătut eu pe la domnul Ilic ! Nu, nu te bat ! Drepti, Prostire ! Pentru mlădiere, — drepti ! — Lasă-te pe amîndouă picioarele — începe ! — Așa... Nu iuți ! încet ! Așa — unaaaaa... numără ! — Las'că scot eu draci din tine ! *Încetați* ! Întindeți brațele în sus — *începți* ! Un-doi, un-doi, — mai viū, mai viū, că te ia muma dracului !»

Prostire tăcea și făcea foarte liniștit exerciții de mlădiere. Cînd sergentul îl lăsa în pace, — el iar se trăgea cu pași ușori de miță în umbră, și iar țintea cu privirile-i cumplite pe sergentul Mezenucă.

«Te uiți la mine, Prostire, hai? Ce zică tu în gîndul tău acû ? Al dracului e Mezenucă! Strașnic trebuie să mă sudui tu acû în gîndul tău! Hehei! Unu-i Mezenucă! Scot eu draciî din tine; fac eu mi-liție cu tine; orî dezertezi, orî te faci de treabă! Tacî? Te ia muma dracului!»

Am aflat că Prostire și cu sergentul erau dintr'un sat.

La 11 Maiu trebuia să se dea drumul la trei părți din recruți. Cu trei zile înainte, într'o Duminică, veni femeia lui Prostire, să-și vadă bărbatul.

Dimineața, fusese instrucție. După amiază, spălat. Nicî Duminica nu era răgaz! Oamenii coborîră la iaz; nevestele, surorile, mamele, frații coborîră și ei.

Femeia lui Prostire era oacheșă, frumoșică; cu botine cu potcoave galbene, cu fustă roșie și tulpan verde. Avea ochi frumoși, căprii, sub sprîncene groase, nas scurt și buze cărnose. Sergentul Mezenucă se uita zîmbind la ea, de departe.

«Ce mai este pe-acasă, Marandă? în-treabă încet Prostire.

— Dă, e bine ; tătuca a zis să faci ce-î face și să vii mai de-grabă acasă.

— Aă răsărit păpușoi ?

— Răsărit.»

Femeia vorbea sfioasă ; ochii lui Prostire păreaă că o străpung.

«Încă n'a fătat Joiana !» zise Maranda, după o tăcere lungă.

Prostire nu răspunse. Femeia vorbi iar după un răstimp :

«Iaca, ți-am adus niște vărzări, o leacă de mălai, vre-o două ouă fierte...»

Prostire nu răspunde nici de data asta. Se uita la sergentul Mezenucă.

«Oare pe cînd îi veni ? Pe cînd s'aude să vă dea drumul ?

— Cînd o da Dumnezeu.

— Eă am auzit că pe la o poimîni.

— Așa, — pe la o poimîni.»

După asta nu mai vorbiră nimic. Corniștii sunară adunarea. Femeia porni încet spre tîrg. Sergentul Mezenucă se lăsă și el mai încetul ; Maranda îl ajunse, amîndoi începură să vorbească.

A-doua-zi am auzit printre soldați că nevasta lui Prostire nu s'a întors acasă,

că a mas prin prejurul căzărmei. Unii ziceau că aşteaptă pe bărbatu-său, să meargă odată acasă ; alţii vorbeau că din pricina sergentului Mezenucă a rămas.

Prostire nu zicea nimic. Seara, s'a tras în colţ, şi de acolo se uita cu ochii lui străpungători la sergent.

Mezenucă se ţinea de capul lui Magherca. Jurământul, cunoaşterea gradelor, cine comandă compania, regimentul, brigada, — o mulţime de năzbîtii de care Magherca habar n'avea. Bilbîia în neştire vorbe fără şir.

«Drepti, Magherca ! Pentru mlădiere, drepti ! Ridică piciorul drept în sus şi şezi așa. Las'că scot eu mahmurul din tine ! Nu mişca că te ia muma dracului, măgarule ! Ştii jurământul ? Nu ştii ! Ai noroc că-s în toane bune, ai noroc că m'aşteaptă o puică colea, afară... Să mi te scolî la douăsprezece, măgarule ! Plantonu' al doilea, măgarule ; tu plantonu' al douilea şi Prostire al treilea ! Cînd oi veni, să-mi ştiţi jurământul !»

Fluerul începu să murmure ; pulberea prinse a roi în lumina roşcată.

Dar larma se stinse încet-încet. Afară

se auzi stingerea, trăgănată și tristă ca o plîngere ; fluerul tăcu și mulțimea se liniști.

Tîrziu, la douăsprezece, Magherca fu trezit de plantonul întâiu :

«Scoală, Magherca, tu ești plantonu' al doilea.»

Magherca se sculă, se încinse, și începu să umble ca o nălucă printre paturi. Fața-i era jalnică, ostenită ; ochii triști se uitau țintă înaintea. Toată lumea dormea ; numai pasul domol al plantoanelor fișuia pe podelele aspre. Cîte-odată se auzeau gemete în somn, oftări, suspine... O răsuflare aspră, grea, se ridica spre acoperișul înnegrit al clădirii. În răstimpuri mari se auzeau răcnetele speriate ale santinelilor defară : Cine-î ? Cine-î ? Cin' ? Stăi !

Magherca se răzică de poliță și începu să murmure cu glas trudit :

«Spune jurămîntul, Magherca... În numele lui Dumnezeu... a tot puternicul eu sînt soldatul Magherca Toader... pe urmă vine... eu sînt soldat... da... jur supunere regilor... Carul... eu sînt soldat... în toate cazunile... În numele lui Dumnezeu... jur... eu sînt Magherca... nu... eu sînt soldat...»

Pe urmă tăcere; oftă și rămase nemișcat, cu ochii duși înaintea, cu fruntea încrețită.

Deodată tresări. Un glas slab se auzi la câțiva pași de el :

«Ce faci, măi Magherca? ai gătit de descîntat ?

— Tu ești, măi Prostire? zise Magherca ; iaca nu-l pot învăța și pace ! Nu știu ce am, da' iaca nu pot învăța jurămîntul, batîr să-mi facă ce mi-or face !»

Prostire se sculă în capul oaselor și se uită la Magherca lung, cu ochii lui licăritori, apoi zise :

«Să te învăț eu, măi Magherca...

— Mai învață-mă, poate mi-a intra în cap!»

Prostire începu lin, răspicat :

«În numele lui Dumnezeu... a tot puternicul... eu soldatul Magherca Toader... jur credință....» Și Magherca murmură după dînsul : «În numele lui Dumnezeu și a tot puternicul eu sînt soldat....

— Nu așa, măi, zise Prostire ; nu cu și ; fără și ; zi după mine....»

Magherca aștepta ; dar Prostire se opri, tăcu o vreme, apoi zise încet :

«Adică de ce ți-ai bate tu capul de-geaba?»

Amîndoi tăcură un răstimp. Magherca oftă din greu. Zise :

«Eă văd că tu ştii, măi Prostire. De ce cînd te întrebă sergentul, nu ştii?»

Prostire nu răspunse. Magherca iar oftă şi iar vorbi :

«Măi Prostire, măi întrebă-mă ceva!

— Să te întreb? Iaca te întreb : cine comandă brigada a şaisprezecea?

— Brigada şaisprezecea? a şaisprezecea?

— Da.

— Domnu' suplocotinescu Lionescu Leugint!»

Prostire zise iar lin :

«Nu-ţi măi bate capul degeaba....»

Urmă o tăcere lungă. Se auzi iar răcnetul sperios al santinelelor. Apoi întrebări şi răspunsuri picurară încet, rar, în şoaptă, ca la un priveghiū :

«De unde eşti tu, măi Magherca?

— De la Ruginoasa.» —

«Măi Prostire, am auzit vorbindu-se de nevastă-ta.... De ce nu s'a dus acasă? Te aşteaptă pe tine?

— Poate m'aşteaptă.» —

Tăcere lungă.

«Cumplit Român e sergentul Mezenucă, bre!» zise Magherca cu frică.

Prostire nu răspunse.

«E dintr'un sat cu tine?»

— Da, dintr'un sat cu mine!»

Magherca oftă greu și începu iar, încet :
«În numele lui Dumnezeu, eu sînt soldat...»
Apoi adăogi, trist :

«Doamne, bre, de ne-ar da drumu-acasă...»

Prostire se uita înnainte, nemișcat ; ochii păreau, în umbră, doi licurici.

Într'un tîrziu, se auziră glasuri afară. Sergentul Mezenucă se prăbuși în hală ca împins de o suflare de furtună. Venea cu capu'nnainte, parcă voia să împungă pe cineva, și minile-i umblau din încheeturi, ca aripele unei mori de vînt. Cîte-odată se oprea, ca înnaintea unui vrăjmaș, scotea pieptul afară, rînjea ; apoi iar se repezea înnainte ; ciubotele mari cădeau ca din pod pe dușamele.

Magherca se uita fricos la el ; Prostire își ținti privirile fosforice asupra sergentului.

Mezenucă se opri iar scurt, în fața celor doi dorobanți, și mormăi slab, cu limba și buzele leneșe :

«Drepți ! pentru mlădiere, — drepți ! —
Măi Prostire, — hm !»

Se opri ; dinții albi rînjiră pe fața neagră.
«Măi Prostire...» — Se îndoi din șale și
dădu din mîni, ca stăpînit de un ris cu ho-
hote ; dar numai gura se deschise mare ;
rîsul era un sîsiit de gînsac.

Cînd își ridică ochii asupra lui Prostire,
— se opri, se îndreptă ; cercă să rînjească
dar nu putu ; nu mai zise nimic ; bocăni
de vre-o cîteva orî cu cizmele pe dușamele
și se trînti pe un pat. Adormi îndată.

«Du-te și te culcă și tu, măi Magherca !»
zise liniștit Prostire.

După ce dorobanțul se culcă, — el în-
cepu să se plimbe printre paturi, pe gînduri.

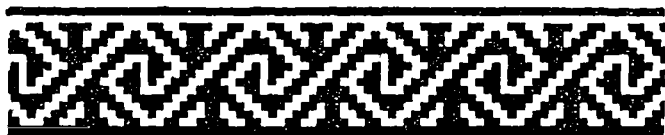
După un răstimp, șopti :

«Măi Magherca, măi Magherca ! — Doar-
me !» Și iar începu să se plimbe.

L-am auzit oftînd din greu de două orî, —
un oftat îngrozitor de dureros, un răget scos
din fundul pieptului, din mormîntul inimei.

Luneca încet, cu pași ușori, ca o fantomă,
prin umbră.

IX.

CĂPITANUL MANOILESCU.

Căpitanul era om bine legat, smolit, cu ochii scăpărători sub sprâncene încruntate și c'o cicatrice mare, o tăetură, în umărul obrazului stîng. Ochiî ascuțiți, fața asudată și bătută de praf, rana astupată, de-asupra mustății negre, zbîrlite, îi dădea o înfățișare grozavă. Cînd se arăta, prin toată compania trecea o înfiorare.

«Mă moglane! te fac chisăliță!...»

Și *moglanul* știa ce-l așteaptă. Căpitanul își încrunta sprîncenele, și, cu capul pornit înnainte, se apropia. Ridica odată amîndoi pumnii și dintr'odată îi izbea în fălcile doboranțului. Asta se chema : *a strămuta căpriori*...

Și înjurături! Cînd începea, îți venea s'apuci cîmpii, orî să intri în pămînt! Iar

printre înjurături, de multe ori, cînd venea cu ochii mai lucitori, amesteca cîte glume și pozne toate, de se prăpădeau flăcăii de rîs, în repaosuri. Cu asta își mai plătea pumnii pe care-î da în dreapta și 'n stînga, pe care-î da așa de îndesat, de rămîneau pecetii sîngerate.

Și rar de tot era domnul căpitan mulțămît de instrucție.

«Mai tare comanda, mai tare ! că te vîr în pămînt!»

Iar căprarii și sîrgenții răcneau de le eșeau ochii din cap cît cepele. Urla cîmpul. Și dorobanții lucrau zmuncit, băteau în armă de s'auzea cine știe de unde; și cînd porneau, izbeau talpa de se cutremura pămîntul.

«Așa, măi tată ! Dar tot nu-î bine... Mai tare, *mai* tare !...»

Și la glasul lui răgușit, prin căldura și lumina orbitoare, răspundeau comenzi lungi și desperate, și dupăituri grele, cu icnături.

«Așșa, ghiorlane, așa ! scurt ! unu, doi ! Căprar ! bagă de seamă, căprar, că te ia în labe ! U-liu-liu ! și 'ncă te uiți ! la mine ? Uită-te la oile tale, cîne !... Vai-vai ! cînd

ți-oîu lepăda două palme, te-a văzut Sfin-tul!...»

Stătea drept, în mijlocul cîmpului ; în juru-î se mișcau în toate telurile secțiile, și comenzile se amestecaū, parcă se îm-pleticeaū suindu-se în văzduhul înfocat.

Se înnăsprise, după o săptămînă de începuturi, miliția ! Era greu acumă. Greșalele nu se prea ertaū. Căpitanul avea priviri de șoim.

Într'un rînd, căprarul Boroianu se opri drept în mijlocul unei comenzi.

«La loc comanda... Măi Nedelcu, nu te uita la dreapta, mă...»

Își scoase pieptul în afară și-și umflă gușa :

«Înnain-teee...

— Ia stăi... stăi... nițeluș, căprar !...»

Răcnise căpitanul. Lui Boroianu i se zbîrli părul în cap.

«Ia vină 'ncoace, măi neică Boroene...»

Boroianu se întoarce și pornește în fugă spre căpitan. Se oprește scurt și ia arma pentru onor :

«Trăiți, domnule căpitane....

— Hm ! Ce-a făcut soldatul ăla ?

— Trăiți, domnule căpitane, — a întors capul...

— Așa, a întors capul? Și dumneata ce i-ai făcut, domnule căprar?...

— I-am făcut *obsirvație*...

— Cum se poate! Eî al dracului ești mă-tăluță, domnule căprar... Auzi dumneata, — observație, ca la domnișoare...»

O clipă se oprește. Apoi răcnește cit ce poate :

«E domnișoară, mă?»

Căprarul se cutremură și înghite cu greutate :

«Nu, s'trăiți, domnule căpitane...

— Apoi dacă nu-î domnișoară, — să-î dai la fălci, mă, ai auzit? Uite-așa să-î dai, ghiorlane! Una! două! așa!»

Supt cele două palme, Boroianu se cum-păni întâiū spre dreapta, apoi spre stînga. În urmă rămase drept, cu ochii dîtr'odată în lacrimi țintiți spre obrazul negru și în-cruntat al căpitanului.

«Ne-am înțeles?»

— 'Țeles, trăiți, domnule căpitane!»

Și Boroianu se întoarse la secția lui.

Comandă o mișcare, două, — se apropie de un soldat:

«Mă ! așa se lucrează?» Și pac-pac ! două palme.

Căpitanul de la locul lui privea și zîmbea.

«Așa, Boroene taică, așa ! Învață-te, băete, că nu-î de chip !...»

Un vînt de groază parcă-î purta pe toți în toate părțile. Pînă și sergentul-major Tudose tremura cînd simțea că domnul căpitan nu-î în toane bune. Îi știa *moarea*.

Se spunea că la venirea în companie a căpitanului, sergentul-major, om însurat, nu se prea ținea de gospodărie. Juca cărți, chefuia și-și lăsa nevasta singură, fără un ban în casă, cu zilele. Biata femeie, ce să facă? S'a dus la căpitan, a căzut în genunchi, a plîns, s'a jeluît, — că are patru copii, că casa e grea, și patima bărbatului are s'aducă o nenorocire.

«Bine, zice căpitanul, las' că vorbesc eu cu bărbatu-tău...»

Și l-a chemat în cancelarie pe Tudose. Acolo a prins a-l dăscăli, — apoi dintr'o dată l-a luat în mașina de palme. După ce l-a pălmuit bine, l-a pus jos, și l-a bătut

cu pumnii, pînă ce a ostenit și pînă ce Tudose nici n'a mai putut răcni, nici nu s'a mai putut ridica.

A zăcut omul două săptămîni de zile, și biata nevastă-sa bocea ca după mort, se trăgea de păr și se izbea cu capul de pereți. Iar Tudose, după ce s'a ridicat din pat, nici la crîsmă nu s'a mai dus, nici cărți n'a mai jucat. S'a făcut un gospodar de mîna 'ntăiū. — Ș'avea o frică de căpitan, ceva neînchipuit. Ajunsese de-î pricepea dintr'o aruncătură din ochi dorințele, numai după o mișcare, orî după o clipire.... Era acum o înțelegere între căpitan și el, ceva rar.

Isprăvi de-astea multe făcuse căpitanul Manoilescu. Era căpitan vechiū; camarazi de altă dată ajunseseră coloneli; iar el rămăsese în urmă numai din pricina grozavelor lui mîinii. Cînd îi sărea țandăra, nu mai ținea în seamă nimic: să fi fost înnaainte-î oricine, îi trîntea cîteva vorbe de-și aducea aminte pînă la moarte. Căpitaniū, maioriū, îi știaū de frică; știaū că cu Manoilescu nu prea se glumește. Unuia, între patru ochi, după ce primise aspre observații, îi spusese scurt:

«Ia ascultă-mă, domnule maior ; cînd te-oiu lua de fundul pantalonilor și te-oiu proecta pe perete, lipit acolo rămîi...»

Ce putea să-i facă ? să se pue cu el ? Ar fi fost în stare să-și îndeplinească amenințarea cu destulă ușurință.

Și așa rămăsese și trecuse ani de zile, cu porniri de mînie, strămutînd fălcile do-robanților și învățîndu-i instrucție la cataramă.

Și cu toate palmele lui grele, cu toți pumnii lui de fier, flăcăii nu-l urau. Glumele pe cere le amesteca printre înjurături descreștea totdeauna frunțile ; și cînd avea el chef, făcea niște comedii de le plăcea și lor. Dădea poruncă să intre trupa în hală cu o jumătate de ceas înaintea ; toți trebuiau să se desbrace și să se culce ; cornistul suna stîngerea ; fiecare își pleca capul pe ranița făcută perină și nimeni n'avea voie nici să se miște, nici să crîcnească. Dar dintr'odată, pe cînd băeții începeau să ațipească, izbucnea ca un glas de spaimă alarma ! Zgomot, frămîntare, răcnetele căprarilor, murmurul soldaților, praful răscolit umpleau hala. Și în cinci minute toată com-

pania trebuia să fie gata, ca de război. Căpitanul își vîra capul dintr'odată, pe ușă, și se îndrepta spre locul unde mai vedea mișcare... Acolo era greu de cei rămași în urmă!

Ce-î păsa lui? Nevastă, copii n'avea; de rude nu voia să știe; nimic nu-l lega de lumea asta; puțin îi păsa de orice. Numai la chefuri, la chefuri grozave, ținea. Îi plăcea să s'așeze seara și să se scoale dimineața, — și de-acolo să plece la instrucție, pe cîmp. Bea cu tact; vinului îi dădea drumul pe gît, după ce, suflînd printre dinți în pahar, îl făcea spumă. Lăutarii îi cîntau, întinzînd gîturi lungi, de inimă albastră. El se răsturna pe speteaza scaunului, își țintea ochii în bagdadie, stătea o jumătate de ceas ca pierdut în amintiri, apoi deodată ofta lung, deșerta pe gît ca pe o leică un pahar mare, își izbea apoi pumnul de masă de săreau țandări de sticle în toate părțile. Și răcnea:

«Zi-î, mă, că mă arde la inimă!»

Și lăutarii, înstrunîndu-și scripcile și ghi-tara, incepeau cîntecul lui dom' căpitan Manoilescu:

«Piatra-î piatră, că e piatră
Și de la o vreme crapă...
Inima din om nu crapă
C'asa este blestemată...»

Și în niște ofuri lungi, trăgănate, cu întorsături din gîtlej, își tremurau Țiganii cîntecul, pe cînd căpitanul sta cu ochii ațintiți în gol.

Într'o zi, după un așa chef, veni la instrucție palid, cu sprîncenele groase aplecate tare de-asupra ochilor și cu cicatricea roșie în umărul obrazului, ca o zgîrietură proaspătă ce-i gata să singereze încă.

Des-de-dimineață, atunci, trebuia să fie tragere în țintă cu cartușe reduse.

Se așează flăcăii în rînduri, la zece pași de țintă, și încep a pîrîi în foile de hîrtie lipite pe scînduri. Căpitanul urmărea cu ochii cît pune fiecare.

Doi dau greș toate cinci cartușele. Căpitanul prinde a rîde :

«Ia veniți încoà la tetea, mă?»

Dorobanții se apropie.

«Cîte-ai dat tu la *țantru*, mă?

— Trăiți, domnule căpitan, — nici-una.

— Da' tu, cellalt, ai dat la *țântru* vre-un haliciu?...

— Nu, s' trăiți, domnule căpitan...

— Nu? Prea bine. Așa... Tu, cel dintăiū, ia dă o palmă istuia, să-l înveți minte, să nu mai greșească,— înțelesu-m'ai?... Da' palmă să fie!»

Dorobanțul își trece pușca în stînga și cu dreapta cîrpește tovarășului o palmă.

«Hm! parcă n'ai mîncat azi... Nicî nu l'ai clătinat din loc... — Ia să te vād acū pe tine... Ți-a plăcut cum ți-a tras? Acū dă-î tu una mai strașnică!...»

Cestalt, fără un zîmbet, se îndreptă spre cel dintăiū, care s'a așezat drept și nemișcat, — și-și repede palma cît ce poate.

«Aha-ha-ha!.. strigă căpitanul vesel, ca supt un duș de apă rece. Brava! Se cunosc, domnule, toate cincî degetele... Ia uite cum s'a înroșit obrazul! Odată Român!.. Ți-a plăcut, mă?

— Mi-a plăcut!.. murmură soldatul pāl-muit.

— Bun, bravo! Acū dați mîna prietenește și duceți-vă la locurile voastre... Cum? Încă mai stați?... Ha? Vă ia dracul! Mă!»

Căpitanul își răsucește, zîmbind cu capul plecat puțin pe-un umăr, o țigară groasă; un flăcău scapără; el se întinde și-și aprinde țigara. Zice înălțînd mîna la chipiù:

«Mersi!»

Începe apoi a trage adînc și a zvîrli în juru-î nourî groși de fum alburiu.

Soldații, înșirați în lungul șanțului de hotar al tîrgului, ridicau armele, trăgeau, în pocnituri ușoare, apoi treceau îndărăt cătră gradați, care-î puneau la «înmlădieri». Soarele, deasupra răsăritului, luminează pieziș, prevestea o căldură grea și parcă de pe acum strecura o lene moale în toate mădularele.

Iazul în vale își scînteia apele; o clopotniță a unui sat se arată după o spinare ușoară de colnic, fulgerînd raze lungi în soare; un lan de porumb tremura la domoale suflări de vînt, mișcînd frunze lungi ca niște săbii, care fișiau atingîndu-se.

Căpitanul era plictisit; poate-î era și somn; căsca prelung cu lacrimă.

În lenea zilei se înălță glasul cornului de pe cîmpul de exerciții.

«Ne chiamă la muștru, băeți!» zise căpitanul sculîndu-se și întinzîndu-și brațele.

Apoi începu a rîde, scuihind într'o parte :
«E greu să stai o zi, să te plimbî, să caști,
să mai strămuți cuiva fălcile, cînd ai chefuit
o noapte întreagă!...»

Un murmur de rîs, ca un nechezat adînc,
trecu printre rînduri. Mai ales sergentul
Mezenucă era foarte vesel, rînjea larg, la
gluma căpitanului.

Suirăm costișa. Pe podiș umblau șiraguri
lungi în toate părțile, răsunau comenzi asur-
zitoare și ofițerii se plictiseau grozav.

«Ia să vă văd ce puteți voi, măi tată !
gemu răgușit căpitanul Manoilescu. Zece
pași buni, da' să se cutremure pămîntul,
— și v'am dat pe loc repaos ! — Ia seama !
Drepti !»

Căpitanul își plecase capul și privea fioros,
cu fața umbrită parcă de o aripă de corb.
Numai linia cicatricei se deslușea supt ochiul
stîng. Deodată își înălță sabia și comandă
gros și rar :

«Înnainteee... — *marș!*»

Compania porni în bătae cu tact apăsător,
surd, zguduind pămîntul.

«Așșa, măi tată ! gema căpitanul. Așșa !
bz !, bz !, bz !, bz !, dup-dup-dup-dup ! Așșa !

— Companieeee... (și tactul vuia din ce în ce mai apăsător) — stăi!»

Oprirea se făcu scurt, într'o bătae răsunătoare de călcăe. Domnul căpitan se îndreptă cu un zîmbet, care pe obrazul lui nu putea fi de cît crud. Răcni:

«Bine, băeți!»

Compania răspunse, izbucnind:

«Trăiți!

— Așa! Pe loc — repaos!»

Îndată toate fețele se luminau; șoapte de bucurie tremurau printre rînduri. Căpitanul era cu chef!

«Mezenucă!

— Ordinați, domnule căpitan!

— Auzi, mă, pe ceilalți cum urlă și cum asudă?

— Trăiți, domnule căpitan, ca la treer!...» răspunse rînjind sergentul.

Căpitanul începu a rîde.

«Lasă-î să se zbuciume! Voi scoateți-vă paciocol și vă faceți cîte-o țigară! Care n'are, să vie să ceară la mine; că i-oîu da două palme de nici nu le-a putea duce!...»

Flăcăii iar prinseră a rîde.

«Bun! Măi Ancuța, mă hoțule!...

— Aici-s, trăiți, domnule căpitan !...

— Cum a fost, măi, cu bătaia ceia? cu vechilul.... știți, pentru care ai păpat cincisprezece zile de închisoare !

— Cum să fie ? mormăi Ancuța rușinos, ținându-și în jos ochii mici ca de cîrțiță.

— Spune, mă !

— I-î rușine.... rînji Mezenucă.

— I-î rușine ? Auzi dumneata !... *mac-mazel* Ancuță, ți-î rușine ?...

— Trăiți, domnule căpitane, grăi iar Mezenucă, i-î rușine *teribel* ! da' atuncea s'a purtat chiar ca Mihaî Viteazu ! Nu știu ce i-a zis vechilul, că ista era cu vacile la păscut — e văcar, domnule căpitane ! — nu știu ce-î zice, și Ancuța numai ridică în sus bota și-î trage o sudalmă de se cutremură cela, — și nici nu mai așteaptă ! Bici la cai, — și hi ! Iar Ancuța după el cu ghioaga în sus ! Și l-a alungat pîn' la poarta satului, de fugea cela ca de lup.... Dădea bice după bice, se sculase în picioare, îi zburase pălăria din cap !... Și Ancuța dacă vede și vede că din fugă nu-î poate sări în spate, — se oprește o țiră și face un

vînt ghioagei.... Şi cînd l-a pălit după cap — acolo, în trăsură, lat a rămas !...»

Căpitanul prinse a hohoti :

«Aşa da, aşa mai zic şi eu ! Vină 'ncoară la tetea, să-ţi dau o țigară ş'o palmă !...»

Şi 'n jur, *Tîrgul-Vitelor* vuia de răcnete şi tropote, şi era plin de oameni. Soarele vărsa şuvoae de foc ; prin văzduh se roteau puncte întunecoase. Nori de praf se înălţau, şi prin pînza lor alburie treceau şiraguri de dorobanţi cu feţele asudate.

Într'un tîrziu se sună repaosul şi toată lumea se trînti la pămînt, cu capul pe raniţă. Căpitanul, plictisit, se plimba singur pe la marginea cîmpului, departe de roata celorlalţi ofiţeri, strînşi cioatcă la umbră, supt magazia de lemne a regimentului.

Dinspre tîrg grăbea un negustor evreu c'un paner mare atîrnat într'o frînghiuţă trecută pe după gît. În paner, covrigi şi pîne pentru o companie întreagă.

Flăcăii se ridicară unul cîte unul de pe la locurile lor şi prinseră a face roată în jurul tîrgovăţului. Scoteau încet pitacii şi alegeau cu luare-aminte bucăţile de pîne,

apoi se trăgeau deoparte și se puneau să înbuce.

Căpitanul se apropie :

«Ce cauți tu aici, negustorul? ha?

— Am venit cu ceva de vânzare.... îngînă zîmbind sfios negustorul.

— Aici ești în compania mea. Ai cerut voe de la mine?...»

Ovreiul nu răspunse.

«Ai cerut, mă? spune!

— N'am cerut.... Trebuie să cer?»

Și omul privea înfricoșat spre căpitan, rotindu-și în jur ochii mari, negri pe un obraz palid, supt, impresurat de barbă rară, roșcată.

«Aha-ha-ha! rînceză domnul căpitan. N'ai cerut voe.... Mezenucă! bagă de seamă că n'a cerut voe...» Și făcu din ochi semn sergentului. Apoi, sunîndu-și sabia, porni leneș în spre marginea cîmpului.

Negustorul, impresurat de flăcăi, nu știa cum să scape. Cînd, deodată, Mezenucă cu glas înăbușit dădu îndemnul. Făcîndu-și loc cu brațele, dădu de jos în sus o izbitoră de cizmă în fundul panerului. Marfa izbită în sus se risipi printre soldați. Într'o

furnicare iute, toți se trîntiră pe brînci încălecîndu-se, izbindu-se în capete. Iar Ovreiul începu a răcni cu disperare și a se învîrți năuc în jurul marfei risipite.

«Ce-î, mă? răcni căpitanul întorcîndu-se cu țigara în gură și cu mîinile în buzunări.

— Toată marfa mea, pînea copiilor mei, toată mi-aû luat-o! se tînguia omul. Ce fac eû acuma? Și se trăgea de cap. — Pentru ce? pentru ce? Ce-am făcut eû? De ce-ați dat ordin să mă prade? Mă duc la domnu' colonel! Baniî mei! dreptul meû!»

Căpitanul făcu doi pași repezi și scrișni, încruntîndu-se :

«Cine-a dat ordin, mă?»

Ovreiul se dădu înapoi cu un pas, se împiedică de panerul căzut, se poticni și întinse, spre apărare, palmele înnainte, cu degetele resfirate.

Dar căpitanul, cu obrazul negru, se repezise.

Îi dădu întăiû două palme. Cu un ghiont în deșert, îl doborî la pămînt. Îl încălecă și începu a-l bate cu pumnii în cap. «Cine-a dat ordin, măi Jidane? cine-a dat ordin, mă?» Și pumnii băteau surd, cădeaû peste

fruntea nenorocitului, peste ochi, peste fălcă, repezi, grei, ca niște bolovană. Și omul, strîns între genunchi tari, ca într'un butuc, urla plin de groază și dădea iute din mîni și din picioare. La fiecare pumn dat de sus în jos, urletul devenea răgușit, stîns, și trupul se cutremura adînc ca supt o descărcare electrică. Și răcnetele de moarte erau acum cînd ascuțite, cînd groase, tremurate, lugubre, niște țipete de fiară pe care o ucizi.

Rîndurile de flăcăi în jur încremeniseră. Priveau toți galbeni, fără de nici-un cuvînt. Numai Ancuța și Mezenucă rînjeau.

Însfîrșit, căpitanul descălecă și se dădu la o parte. Omul se ridică ca împins de dedesupt. Cu minile în păr, urlînd nebun, începu a se învîrți ca un titirez. Se prăvălea printre soldați tremurînd din tot trupul și urla, și urla ca alungat de un vînt de spaimă.

Rînduri de soldați se tălăzuiau spre compania noastră. Maiorii cu ceilalți ofițeri porniseră, din umbra unde stăteau, spre mijlocul cîmpului. Ofițerul de zi veni și pofti pe căpitan. De departe văzurăm pe Ovreiū dînd din mîni și trăgîndu-se de păr. Căpi-

tanul nostru sta drept, cu mîinile în buzunar, și vorbea ceva, dînd încet din cap.

Apoi cornul sună *drept*. Sublocotenentul nostru veni întunecat; veni și Tudose destul de îngrijorat, și dintr'odată se răspîndi zvonul că pe căpitan are să-l închidă. Maiorii erau foarte supărați, și căpitanul răspunsese cu vorbe grele. Trebuia să stea închis și să plătească și marfa părăduită.

Cînd se apropiè de noi, căpitanul începu a rînji. Se opri, se sprijini în sabie și zise răgușit :

«Domnule sublocotenent, comandă *marș*.»

Sublocotenentul comandă, noi pornirăm cu vioiciune, dar domnului căpitan nu-i mai plăcea.

«Foarte rău! și comanda slabă... Ce? simtem cucoană? Domnule sublocotenent, te rog, treci la o parte...»

Își trase sabia.

«Ia seama! acù lucrezi cu mîine... Înainte — marș!»

Ne privea țintă, încruntat.

«Nu-i bine. Vra să zică nu vra să lucrezi, măi tată? Bine. Companie — stăi!... Bagă de seamă! Înainte, pas alergător,

— marș!... — Ține tactul, mă, ține tactul, că te vîr în pămînt, evanghelia și vascrisu! Un', doi, — tactul, tactul, moglane!... La stînga 'mprejur, — marș!... Mai viiu, mai viiu!... și tactul, că nu s'aude nici-un tact!»

Dorobanții, cu buzele strânse, plecați puțin înnainte, alergau în tact, dupăind greu pe pămîntul ars de soare, prin căldură și praf.

Deocamdată și mie mi se părea ușor. Dar ranița începu să se îngreueze în spate; mă simții dint'odată asudat, rîuri fierbinți îmi curgeau pe tâmple și pe obraji; pe nas răsuflarea se făcea tot mai fierbinte. Trebuii să deschid gura cu buzele arse. Praful mă zgîrîia în gîtlej. Un nod fierbinte începu să mă chinuiască îndărătul limbei. Răsuflarea tot mai scurtă mi se făcea. Glasul căpitanului comandînd stînga 'mprejur parcă tot mai de departe venea. Auzeam: «Mai viiu! mai viiu!...» Și 'n juru-mi răsuflări scurte șuerau și vedeam fețe galbene, ofilite, prăfuite, pe care sudoarea trăgea șuvițe. Mezenucă alerga ca un drac, cu ochii holbați, de la un capăt la altul al

șiragului, negru și uscat, și țipa: «Tactul, canalie, că te ia muma dracului!..»

Și 'n dupăitul greu și ostenit al flăcăilor, mă simțeam slăbind și eu din ce în ce. Inima îmi bătea nebună în piept; îmi simțeam răsuflarea de foc... Înc'o clipă, — și vedeam bine că o să cad... O pînză roșie parcă-mi flutura înaintea ochilor...

Și ca printr'o sită vedeam pe căpitan răzimat în sabie, cu fața neagră și cu dunga cumplită din umărul obrazului...

Cînd ne-am oprit, apa curgea în șirloae de pe toate obrazurile. Tremuraū toți genunchii; printre buzele arse răsuflările șue-raū scurte. Și ochii ardeau uscați, măriți, înfricoșați parcă. O oboseală istovitoare mă cuprinsese. Cînd a fost să pornim, picioarele mi se păreau de plumb; de-abia le puteam urni, și în încheeturi parcă mă înțepau niște ace.

Mergea un șirag lung de oameni, cu capetele grele, cu trupurile frînte, ca după o boală lungă și istovitoare.

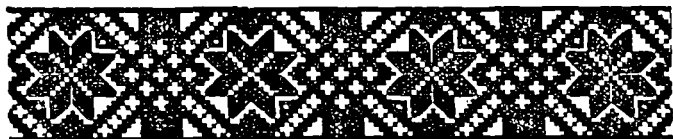
Cînd am intrat în hală, după o mîncare ca vai de lume, înghițită cu noduri, și cînd m'am așezat pe saltelele de pae prăfuite

și murdare, cînd m'am întins pe spate, mi-am pus mîinile supt cap ș'am închis ochii, — mi s'a părut că într' o împărăție a fericirii. Pleoapele mi se lipiră, răsuflăi adînc, și un somn de plumb simțeam cum îmi cucerește clipă cu clipă toată ființa.

Și înaintea de a adormi, zdrobit, auzeam murmurul greu al halei, un freamăt adînc, din care străbăteau spre acoperiș răcnetele gradaților. Mă gîndii și la nenorocitul nostru căpitan, și mă întrebam ce răutăți, ce suferinți mari i-au stricat astfel cumpăna sufletului.

...Și somnul de plumb mă prăbuși ca într'un întunec.

X.

NECAZURILE LUI ANTON AL
NOSTRU.

La cantina lui domnul Mendel a fost mare *schelălău*. După ce s'a cîntat rugăciunea și ofițerul de zi s'a tras în odaia lui, ca un om cum-se-cade ce era, sergentul nostru major, de serviciu, și încă doi majori : Olariu și Coșărarul, de la *a doua* și *a cincea*, cu niște bacalaureați, s'aună grămadă într'un fund de odaie și s'aună prins a deșerta la chiluri de vin. Și dă-i cu vin, și'nchină pahar după pahar, și-i trage gîl-gîl pe gît, —acuma de mult se sunase stîngerea, ochii erau aprinși și glasurile cam încurcate. Nu se mai înțelegeau bine unii cu alții; zgîiau ochii unul cătră altul tinereii, parcă nu se văzuseră de vreme multă.

La urmă, după vorbe lungi, răgușite, toți rămaseră cu capetele de-asupra păha-

relor, în jurul lămpii triste, și numai glasul așezat al lui Anton izvora, înșirînd istorii din campania 77 — 78. Bacalaureații ascultaŭ cu gurile căscate. Eraŭ trei: unul nalt, cu obrazul uscat, cu gîtul lung, cu ochelari încălecați pe nasul lung și subțire ; altul mărunt, un purice, cu părul zbîrlit în sus ca o perie, cîrn, și c'un glas pe care și-l îngroșa umflîndu-și gușa ; al treilea, un băiat spîn, c'o figură ștearsă, rîdea într'una, bea păhar după păhar și nu rostea nicî-o vorbă.

«Hem ! tuși Anton, și-și drese glasul dînd de dușcă păharul. Vremuri bune, domnule ! Era un vin de pe dealurile de la Sarica, ceva strașnic ! Sfîrșia cînd îi dădeam drumul pe gît ! Și ni-l aducea, mă neică, cu buțile ; doar eraŭ oameni acolo, și dădea porție ca la războiŭ, ce crezi ?

— Ca la războiŭ ? întrebă cel lung, potrivindu-și ochelarii.

— Cum ? firește ! ca la războiŭ ! Nu era *campanie* ? Era ! Toată ziua umblam ca niște lăi de Țigani prin pustiurile acelea ale Dobrogiei. Făceam și desfăceam cor-turile de cîte douăzeci de orî... Ș'o muncă,

— ca de tartar... La amiază ațipea lumea o clipă, — și numai ce-auzeaî colo un țipăt grozav, și doi se ridicaû cu corturile în spate, îngroziți... Eraû șerpî, domnule, niște șerpî mari, ceva teribil... niște șerpî mari, negri... Da'... asta... oameniî din partea locului ziceaû... Domnu'Mendel, mie mi s'a uscat gîtul... Ia mai fă-te 'ncoà c'o sticlă... Hm! ș'aista-î bun, nu-î vorbă, dar, să nu fie cu supărare, n'are de-a face cu cel de-atunci....

— Ce ziceaû? întrebă sfios cel cu ochelariî.

— Ce să zică? Ziceaû că șerpîi aceia nu-s veninoși, că i-a blagoslovit o împărăteasă a lor: *Catarina*... Să-î ia dracul, cu șerpîi lor descîntați cu tot!»

Domnul Mendel veni cu vinul. Sergentul major Olariu, scund și căpățînos, tresări și umplu repede păharele.

Anton plescăi din limbă cu gust:

«Ehe-heî! toată ziua prin spinării și prin mlăștini cu papură și stuh... Grea vieață, — de n'ar fi fost vinul!... După spinî și pietriș, deodată dam într'o mocirlă puturoasă..... Pîn' la briû, pîn' la gît se duceaû băețiî,

și câteodată așa cum erau, îmbrăcați... Unii mai dădea și 'n fîntînă; de nu erau cei de la spate, se puteau duce la fund, — și aleluia! — Cioc-cioc! zîng-zîng! să mai dăm pe gît cîte-un păhărel... Acù să ne ștergem mustățile... Și cum vă spun, umblam, măi frate, toată ziua... Și oamenii risipiți prin întinderi cîntau de jale, printr'un soare fierbinte de te topea... Din cînd în cînd, pe grinduri, dam de turme de vite slabe, care sunau din tălângi... Și cum dădea cercetașii de lăcuste, — pune-te, băete, pe muncă!... Pune-te și sapă șanțuri mari, împrăștie apoi oamenii și începe bătaia, cu chiuituri, cu sunete de trîmbiți și bătăi de tobe... Și lăcustele oloage se strîng, întră în șanț, îl umplu... Noi facem altul, și cu țarna astupăm pe acesta... Lăcustele umplu și pe al doilea; noi îl astupăm cu țarna de la al treilea, și lăcustele se îmbulzesc iar... Și toată lumea într'o sudoare... Ne luăm apoi calabăricurile și pornim, ca Țigani, mai departe... Ajungem pe o ridicătură... Înse-rează, și s'aude plescăitul mării la țarmuri... Facem corturi, aprindem focuri de băligar: tîntării vin roiuri, roiuri, și te pișcă pînă

la sînge... Şi Tănase, cornistul nostru, — acû s'a eliberat săracu' — ne cînta, bre, cîte-o stîngere, de ne-ajungea la inimă...»

Anton se opri cu ochiî la păhar, gîndindu-se. Majorii ceilalţi căscară iar. Pe acoperiş răpăia moale ploaia.

«I-auzi, plouă! — zise bacalaureatul cel mititel.

— E şi tîrziû, adăogi cel cu ochelariî, scoţîndu-şi ceasul.

— E tîrziû? întrebă mirat Anton. Atuncî, înainte de a pleca, mai bem o garafă. Cioc-cioc! zîng-zîng! domnu' Mendel! Fii bun te rog! Iar pe acesta, să-l bem că se răceşte... Haî noroc!»

Toţi îşi răsturnară capetele pe spate, cu păharele în sus.

«Da' oameniî pe-acolo, cum îs? întrebă ochelarul.

— Cum să fie? răspunse Anton. Nişte sălbateci..... Alte naţiî..... Ce le trebuie lor *ţivilizaţie*? Lor ş'acû le pare rău după stăpînirea veche, cu biciul şi cu ştreangul... Zice că «pe-atuncî, mai de-demult, umbla *altfel* banul!...» Oameniî sălbateci, dom-

nule... Ei știu de Turc și de împărăteasa Catarina!»

După ce mai băură repede cite un pahar, Anton, cu gust de vorbă, melancolic, dădu iar din cap, uitîndu-se la bacalaureatul cel scund.

«Hm! vezi dumneata... să nu te superi... Dumneavoastră acù căscați și de-abia stați pe scaun...» Clătinîndu-se ușor, tovarășii rîdeaă.

«Da da, urmă Anton, vă spun eă... Acù sînt alte vremuri... Nu se mai face miliție ca altădată... Greă, domnule... Uite mă uitam eă azi... Prin curtea regimentului umblă, domnule, boboci și mascuri... Altdată i-ai fi văzut mult umblînd? Repede își luaă adio de la vieată... Hm!... De-geaba! văd eă bine că se duc, se duc oamenii cei tari!... — Domnu' Mendel, domnu' Mendel, poftim aici, că noi ne ducem, ni-i somn, — ș'afară plouă...»

Cei trei tineri se sculară și se cumpăniră, lovindu-se de masă.

«Încet, camarade, încet! șopti Coșăraru. Greă vinul, ha?

— Ce să fie greă? zîmbi Anton. Și tu

ești, dragă, gîscă tînără... Dacă ar fi greu, te-ar ținea în cumpănă! Hai să mergem... Încet, afară-î lunecuș... Numa 'n două picioare vă dau voe, nu 'n patru labe!...» Dar băeții se cumpăneau tare și nici de rostit nu puteau rosti un cuvînt.

Pavilioanele se înălțau ca de cărbune prin întunerecul și cernerea ploii. După ce se despărțiră, Anton își strînse sabia supt braț și porni să dea o raită pe la sentinele. Cizmele-î fleșcăiau, lunecînd prin noroiu. Un felinar, în mijlocul curții, împrăștia fire lungi de aur.

La poarta de dindos, baioneta caraulei sclipi.

«Cine-î? — Cine-î?

— Eă îs, mă, — eă îs tata vostru!... Ce mai faci tu, măi băete? Plouă — ha?

— Trăiți, don' sergent-major, plouă și-î cam frig...

— Hm! a trecut rondul?

— Trecut...

— Dă, bre, zise încet Anton, așa-î în miliție, ce să-î faci? Și mai bine și mai rău, cum dă Dumnezeu....

— Trăiți, dom' sergent-major...» murmurâ înăbușit sentinela.

Anton își îndesă înduioșat capela pe ochi și porni mai departe, spre finărie. Cînd glasul izbucni iar, sergentul-major tăcu, — și arma țacăni în mîinile soldatului.

«Cine-î, că daŭ!...

— Aghiotantul de săptămîină, mă băete.

— Înnaintează la ordin și dă-ți răspunsul...

— Transilvania...

— *Troian!* zise 'ncet soldatul, și luînd arma pe umăr, raportă.

— Așa, măi băete, așa, grăi Anton; tu măi ai un an și te-ai dus... Da eŭ, mă, de cincisprezece ani o fac! Asta nu-î șagă, bre, — și la urmă tot calicie... — Da' unu' de cei c'un an n'aveți de sentinelă? Ași vrea să văd cum se poartă... Unu' cu ochelari... ha!

— Apoi ei nu fac, dom' sergent-major...

— De ce, bre?

— Zice-c'aŭ dat *bacalariatu'*...

— Da, mă, așa-î... L-aŭ dat tot, mă, și nu le-a mai rămas nimica... Proști ostași,
— Dumnezeŭ să-î miluiască !...»

Anton scuipă amărit.

«Așa, mă, cît stai aici, încaltea să nu-ți pară rău... Își are și miliția ale ei, da' cînd te gîndești, toate trec; și sînt și bune unele...»

Își îndesă mai tare capela pe ochi și se întoarce. Pășea încet cu capu 'n piept, prin cernerea ploii, care cădea moale ca pe vată. Acum murmură domol, cu buzele închise, un cîntec de demult, din tinerețe:

«... Eă sînt, bună maică, fiul tău dorit,
Eă, și de la oaste mă întorc rănit...»

Intră în pavilion și, pe sală, strigă tare:
«Tănase !

— Ordinați !... suspină Țiganul, crăpînd ușa de la odăița de lingă cancelarie.

— Aici ești? Lamba aprinsă?

— Aprinsă...»

Intră în odăiță, își desbracă încet mantaua și-și aruncă capela 'ntr'un colț. Apoi, pe rînd, întinse pricioarele, lui Tănase. Strîmbîndu-se și mușcîndu-și buzele, Țiganul trase greu cizmele, apoi se dădu la o parte, drept, nemișcat, în lumina săracă a gazorniței. Anton rămăsese cu capu 'n

piept. Tănase cunoscă în sfârșit că avea de-aface cu *mașuru* 'n toane bune. Se scărpină, zîmbind, în cap :

«Trăiți, dom' sergent-majur...

— Hm ! Ce-î ?

— Trăiți, dom' sergent-majur, ai zis că o să spui lui domnu' căpitan să-mi dea drumul acasă...

— Ei ?

— Apoi, să trăiți, de trei luni n'am fost acasă, — scînci Țiganul. De trei luni încheiate... Și nici nu știu ce mai face biata Savastița... Măcar două zile...

— Apoi ci-că-î boală, bre, în comună la voi... ha !

— Nu, s'trăiți, dom' sergent-majur, eu îs dintr'un sat de-alături, un sat de Țigani... Vai de capu' meu... Tare mă rog!.. Trăiți, dom' sergent-majur ! mă usuc ca coarna de pe copac ! arde inima 'n mine ! De mult n'am fost pe-acasă, dom' sergent-majur !

— Ai copii, bre Tănasă ?...

— Am, dom' sergent-majur...

— Ciți ?

— Unu', dom' sergent-majur !

— Fată ori băiat ?

— Fată, dom' sergent-major! Batîr două-trei zile... că mă prăpădesc, dom' sergent major !...»

Țiganul se ruga cu capul puțin aplecat pe umărul stîng, îi luceau ochii în lacrimi, niște ochi mari în cercuri de aur, și glasul era încet, dezmiardător, parcă cînta.

Anton oftă.

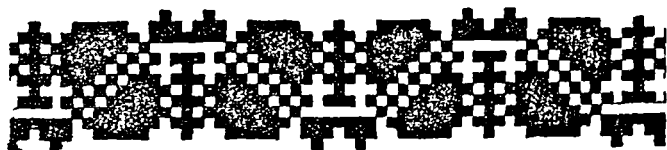
«Bine, mă, ți-oiu da drumu' pe două zile... Uite, acuma ești, și pleacă... Te-ai dus?

— Trăiți, dom' sergent-major... sărut minile și picioarele...

— Ai plecat, mă?...»

Bucuros, Tănase se strecură ușurel pe ușa. Anton rămase cu capu 'n palme, cu coatele pe genunchi. În liniștea adîncă a pavilionului se auzea țîriitul ploii pe acoperișul de tablă, un țîriit monoton și obositor. În camera strîmtă cu pereți goi, lampa mică ardea c'o lumină tristă.

XI.

DUPĂ CONCENTRĂRI.

Se apropia sfârșitul concentrării, și lumea era din ce în ce mai obosită. Plictisit era colonelul, plictisiți erau maiorii de atîta instrucție, plictisiți căpitani. Iar bieților dorobanți li se strîngeau inimile, cînd vedeau că zilele se strecoară așa de încete, așa de triste și pline de zăduf.

Cînd scăpăta soarele spre asfințit, abia începeau a se mai ușura sufletele. Și li se ridica tuturor cîte o piatră de pe piept, cînd cornistul ducea goarna la gură și prindea să strige *ruperea*.

Douăsprezece companii, toate se așezau în coloană de marș, și, pornind, începeau să cînte marșuri ostășești. Era un amestec și un vîlmășag de glasuri și cîntări, de nu se mai înțelegea nimic. Căpitani pe

cîmp rămînea; locotenenții și sublocotenenții mergeau numai pîn' la poartă, și de acolo se înturna. Șiragurile intrau în curte numai cu sergenții-majori și cu ofițerul de serviciu.

În hală, larmă. În plutoane, larmă. Toată lumea își curăța muniția și se pregătea de masă. Cornistul suna adunarea, gradații începeau să urle. Și soarele scăpăta spre culmea dealurilor păduroase; în curtea largă juca, roind, pulbere de aur.

Și iată că mai tîrziu se suna de corniști, se striga și muzica. Companiile se grămădeau pe cele patru șoseluțe, cu soldații pe două rînduri, cot la cot. Cornurile izbucneau: adunarea, apelul..... Si se făcea liniște, și furierii prindeau să strige, cu glasuri ridicate, nume de soldați. Din toate părțile răspunsuri: «Zent! zent!»—Si iar tăcere.—Aghiotantul își umfla glasul:

«Pentru rugăciune, —descope-riți!»

Brațele se înalță, capelele coboară, capetele rămîn goale,—și muzica începe rugăciunea, întâi trist, duios, încet, apoi urcă cu bubuiră adînci, în tremurări jalnice... Și clarinetele și flogornul urcă în note limpezi...

Amurgul începe a umplea ca un fum văzduhul, numai la răsărit, sus, parcă mai curge încă un riș de lumină... Și rugăciunea tremură adînc umplînd inimile de jale... Apoi, deodată, contenește..... Sute de brațe fac semnul crucii. În curte s'a întins liniște adîncă. Înserează.

Și dintr'odată izbucnește puternic cîntecul amurgului, cu tobe, talgere, trîmbiți, umplînd cuprinsul cu un șuvoi răsunător. Ofițerul de serviciu s'a așezat pe un scaun ; chiamă pe aghiotant și dă un ordin.

Muzica tace. Douăsprezece companii așteaptă. — Și iată, ca un chiot, pornește veselă o bătută repede. Companiile s'a rupt, aș umplut curtea. Flăcăii s'apucă de după cap, roate-roate încep vîrtejuri în tacturi iuți, și duduital călcăelor stîrnește vîrtejuri de praf. Chiuituri răsună, glasuri se înalță.

«Hiii! Zi-î, mă!...

Multe 'n lume omul vede,—
La o casă șapte fete, —
Si fîntîna sub perete, —
Moare cînele de sete!...

Hop! — Sus! — Iac'așa! Bz-bz!»

Și chiuituri și fluerături haiducești.....
Și iar:

«Foaie verde de păsat,
S'aseară te-am așteptat... —
Dacă văzuî și văzuî,
Puseî dorul căpătăiū,
Cu urîtul mă 'vălii...
Într'o groapă cu urzici
Mi-am făcut pielea beșică.
Cînd a fost la sărutat,
Nu puteam de scărpinat!»

Și hohote, și chiuituri de veselie, pe cînd muzica zice turbată din ce în ce mai repede. Tot regimentul joacă într'o negură de pulbere, într'un bubuit asurzitor de cizme, din care strigătele drăcoase se înalță limpeză. Din cînd în cînd într'o roată de lumină răsare cite-un sergent, cu capela pe o sprînceană cu dreapta în sus, plesnind din degete, răsucindu-se într'un joc fierbinte, bătînd din călcăe, lăsîndu-se pe vine, înălțîndu-se, bătînd apoi cu palma tactul în carîmbi; și după dînsul vine framîntîndu-se un lanț întreg... Trupuri vioae, fețe asude și pline de praf, ochi scăpărători, ș'o larmă, ș'o larmă, ca în fundul tartarului...

Deodată muzica contenește.

Lanțurile s'aũ rupt, gradații prind a-și striga secțiile, și în rîuri dese mulțimea se desface, trece spre pavilioane și spre hală.

Un timp tot se mai aude murmurul în-năbușit al glasurilor, pînă ce încet-încet se stinge. Și odată cu liniștea se întinde și întunerecul; luminile se aprind; umbre din cînd în cînd se strecoară prin curtea goală.

Ofițerul de zi s'a dus să se culce. Aghio-tantul de săptămînă se îndreaptă spre can-tina lui domnul Mendel, ca să-i facă o prie-tenească vizită. În pavilioane, în hală, aũ rămas grupuri mici, în care cîte-un pove-stitor spune lucruri ciudate de prin sat de la el...

«În sat la noi, lîngă Moldova, era unul Costache Vinătoru... da'-i mult de-atunci...»

Și ceilalți îl ascultă și ochii li se împain-jenesc clipă cu clipă.

Sub lămpile mici unii, așezați grecește, își cirpec *efectele*. Din cînd în cînd rămîn cu acul în aer, cu gura căscată, cu ochii spre minunatul povestitor.

Și 'ntr'un tîrziu s'aude și stingerea, pre-lungă, duioasă, mîhnită, — ca un cîntec de părere de rău; se înnalță spre cerul

înstelat, pătrunde înăbușită în pavilioane, în hală, muind inimile.

Vremea trece și încet-încet cazarma se golește. Pleacă schimbașii, *dorobențiți*, după ce dau în primire, — și seara muzica nu mai cântă, și apelul se face încet, fiecare companie înaintea pavilionului ei. Apoi și dintre permanenți încep a pleca în congediū; rămân puțini, numai pentru lucru și pentru gărză. În soarele din ce în ce mai fierbinte cresc zi cu zi plictiseala și urâtul. Un pîlc de soldați se învîrte încolo și înapoi pe Tîrgul-Vitelor; sentinelele cască răzimîndu-se de gherete, și privirile obosite, pe obrazurile alungite, caută dornic a drum...

Încet-încet apoi trecură căldurile, și veni minunata lună a lui Septemvrie cu lumină aurie și cu mîngîierile unei călduri potolite. Și cazarma iar se umplu, iar vui de glasuri; iar veniră opincarii și rezerviștii; și manevrele, pe la întăiu, începură. Căpitanul nostru, Năstase, venise vesel de la băi; Anton se odihni și el; fusesem și eu pe la cei de-acasă; și toată lumea avusese o

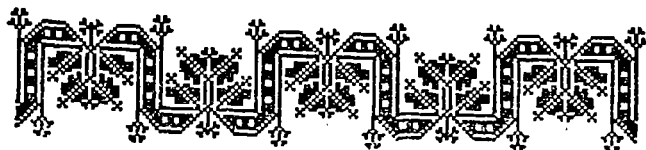
clipă de mulțămire, iar manevrele se începeau cu inimă bună.

Dimineata, cînd se suna *marș-general*, iar eșeau șiraguri lungi și se umplea cîmpul de instrucție. Și iar prinseră a urla gradații și a bate talpa oștenii, a bate talpa, că nu s'aude nici-un tact! — Numai sărmanul căpitan Manoilescu de la a 10-a lipsea... În vremea din urmă prea își făcuse de cap; se zicea că bătuse crunt pe unii gradați, că luase bani de la schimbași, că nu plătise soldele la oameni, ș'acuma ședea închis la Galata... Compania răsufila, dar nu mai era miliția din concentrare! Acuma mergea slab; nu mai era nici glasul, nici strășnicia căpitanului cu cicatrice supt ochiul stîng. Unii din gradați vorbeau cu părere de rău de el.

«Era rău, era cîne, da' bun ostaș... Cu dînsul făcea miliție, nu glumea!...»

Frămîntare, zarvă, semnale de trîmbiți, țipetele căprarilor, — vieată nouă! Și domnul Mendel desfundase un vin, ceva strașnic! La fiecare ceas Anton al nostru eșea din cantină sugîndu-și mustățile, plescăind mulțămit din limbă și făcînd cu ochiul.

XII.

LA MANEVRE.

Pornim la manevre! — Tot tîrgul s'a adunat pe miriștea din fața regimentului, în lungul drumului. Femei multe, eșite în grabă, cum aũ apucat, dimineața; fete gătite în rochii colorate, c'o floare strecurată în părul frumos pieptănat, luncînd priviri printre capetele îngrămădite; copii neastîmpărați cari se frămîntă ca niște viermi în toate părțile; e o înghesuială ș'un murmur în dimineața limpede, parcă s'a-propie o întîmplare măreață.

Ș'un glas de comandă se înnalță dintre pavilioanele cu acoperișuri roșii, — muzica izbucnește, cu tobele, cu talgerele, cu trîmbițele; pe toate obrazurile celor cari așteaptă trece o lumină de plăcere. S'arată colonelul pe calu-i sur, un maior, doi,

muzica răsunătoare, apoi, în tact apăsător, capul coloanei. Și în sunetul vioi, întins, adânc, zguduitor, al muzicii, ese în coloană de marș regimentul, scrișnind cu cizmele pe prundul șoselei. Talgerele zurue, toba bubue, trîmbițele tremură vesel, și flăcăii cu ranițele, cu mîntălile pe raniță, cu sacii de la sold plini, încărcăți ca de război, pășesc vioi, cu capelele plesnite puțin într-o parte. Și după tact toată coloana întunecoasă unduiază ca o pinză.

Zvonul plin de foc al muzicii se înalță tare și înfiorător în văzduhul curat al dimineții de toamnă. Și fețele femeilor, ale fetelor zîmbesc, cite-un glas de «drum bun» tresare ici-colo din grămezile înflorite; cite-un soldat, cite-un gradat întoarce capul c'un zîmbet, — apoi mulțimea adunată rămîne în urmă; numai copiii, cu pași mari, bălăbănindu-și brațele, ne întovărășesc, izbindu-se, trîntindu-se prin șanțuri și pe cărările drumului.

Coborîm întâi la vale, pe șosea tare. Un vînt ușor, răcoros, de pe abureala de brumă a cîmpiilor dezmiardă obrazurile. În juru-mi toate fețele sînt vesele; ochii

mai vioi ca de obicei ținesc depărtările deluroase de pe care curg păduri adincî-albastre, posomorite, supt perdelele ușoarelor picle de toamnă.

În vale e Arinișul, pădurice de petrecere a tîrgoveților. Supt strașina arsă de cele dintăi suflări brumoase, așteaptă cucuanele ofițerilor. Săbiile sclipesc salutînd; dincolo batiste flutură; pe rînd obrazuri tinere, orî ofilite se luminează cînd ochii găsesc pe cel căutat; și coloana merge vioaie în tact apăsător; am dat pe drum drept, curat ca 'n palmă. Muzica a conținut, ș'aun pornit trîmbițele străpungînd, sfredelînd văzduhul.

După un ceas facem întăiul popas.

Anton al nostru gustă apa din bidonul lui Tănase, care-i «soldatul» lui; și după ce gustă apa, plescăește din limbă, apoi își șterge mustățile și zimbește:

«Așa, măi băeți, ne punem de dimineață la cale!... Ha? ai spus ceva?...

— Din apa ceia aș vrea să gust și eu! zice lingă mine Chirilă un soldat mijlociun, bălan, bine legat.

— Apoî cum nu? mormăește Dănilă. Apă sfințită de *Caraoschi*!»

Soarele umple tot mai tare văzduhul de lumină; o ciocîrlie se îmbată de cîntece, plutind pe undele înălțimilor. Din capul coloanei se aude prelung: Dreeptî! — și de prin șanțuri prind a se scula flăcăii. Șiragul se închee îndată, și pornim pe drumul lung, în pas de voe. Sublocotenenții și-au vîrît săbiile în teacă și acum pășesc gînditori pe cărarea din stînga. Căpitaniî, călări, se cumpănesc după pașii cailor înnainte și înnapoî, cu ochii pierduți în zările limpezi. Coloana s'a lungit, tactul s'a sfărîmat într'un duruit înnăbușit; mergem domol într'un nor ușor de praf.

De-oparte și de alta, miriști goale său lanuri de porumb îngălbenit foșnind trist la suflările încete ale vîntului; stoluri de vrăbii trec vijîind; cîteva vite pasc într'o bahnă iarbă verde ca buratecul; coborîm o costișă, și un sat răsare, cu case albe, cu livezi încărcate de roadă. În turnul alb sună subțire clopotele: e Duminică. Femei îmbrobodite cu ștergare ca zăpada, cu lumînări în mîni, pășesc încet pe marginea drumului.

În trecerea noastră tot satul ese în lungul drumului; ochii ne petrec; din timp în timp glasuri se aud: un oștean de prin partea locului și-a cunoscut o rudă ce-l așteaptă cu o legătură în care a îngrămădit toate bunătățile.

Trecem satul cu căsuțele-î albe și cu livezile umbroase; dăm iarăși în cîmpie, și mergem pe drum drept, în noul ușor de praf. Ziua e tot mai caldă, și în văzduhul senin e lumină mare și limpede.

Lîngă mine, Chirilă a început a scrișni și a da dracului o cizmă care-l roade la piciorul stîng. Pe urmă bag de seamă că deodată tace.

«Ce-î, Chirilă?

— Apoi am sfîrșit. Ce folosesc dacă sudui și gem? O să mă doară pînă ce s'a înfierbînta, după aceia n'am să mai simt!

— O uzi deseară c'o leacă de rachiū, grăește cineva.

- Aș! răspunde cu dispreț soldatul; ce să stric eū rachiul pentr'o rosătură de ciubotă? Mai bine-l beaū!»

În zare, pe-o costișă, s'arată dealul unde vom face halta-mare. Cițiva încep să cînte,

prin lumina întinsă, și viersul trece, cu adierea moale a vîntului, spre văi. Coloana lungită scînteiază din nenumăratele baionete; căpitaniî călări înalță capetele și dau ușor pintenî cailor; majoriî au început să învie din amorțeala care-î cuprinsese și le plecase capetele 'n piept. Prind a face vorbă, a îndemna, cu glume și înjurături. Și companiile iaă tactul cu voiciune.

În sat, la crîsmă, horă mare, la umbra copacilor. Și deodată, după ordinul de popas, dapă facerea piramidelor, flăcăiî zvîrl ranițele și, unul cîte unul, se strecoară spre zumbăitul cobzei și viersul ascuțit al scripcei. Așa, obosiți, flămînzî, plini de praf, se înfrățesc cu flăcăiî cei în strae albe — și Țiganii încep o rusească aprigă, și într'o roată ne-bună, amețitoare, trupurile zboară, cizmele tropăesc în tact; se prind strîns de după cap, își dau drumul ca într'un vîrtej; o clipă se opresc, își încleștează mai strîns minile și pornesc din nou; și capelele cad pe ceafă, sudoarea curge în riuri pe frunți, — chiuituri iuți, după tact, izbucnesc, se leagă unele de altele de la glas la glas, — și, ațîțați, chiar lăutariî s'au sculat și zic mai

cu foc. Roata se face tot mai mare ; ofițerii
aū uitat de foame și de căldură, s'aū oprit
în mijlocul drumului, aū uitat și de asprimea
disciplinei, privesc cum se veselesc flăcăii,
și le ard și lor ochii ; ofițerilor tineri parcă,
parcă le-ar veni să se avînte în volbura
furtunoasă, care biciuește obrazul, aprinde
ochii ca de jar și parcă-ți dă aripă !

XIII.

PRINTRE AI NOȘTRI.

Manevrelle în luna Septemvrie, pe-o vreme strălucită și într'o țară plină de oameni buni! Acest căprar Gheorghită, care pune pe hîrtie întîmplările-î din oaste, care-a suferit mult și a văzut triste lucruri în cazarmă, cît de larg și-a simțit sufletul și cît de viu i-a bătut inima, cînd a pătruns cu mîi de tovarăși în inima țării, în luncî și dîmbrăvî, pe ogoare și pe mîriști, în sate, în văi, în lungul apelor! Minunată țară a strămoșilor, hrănită cu sînge și lacrimi! — Sate frumoase nu sînt, și creștinul merge cu boii de-a valma la plug; muncește și femeia din greu, și copiii ard în soarele fierbinte... Îi vedeam pe toți, îi cunoșteam; în mijlocul lor copilărisem, îi văzusem împilați și batjocoriți; și-acuma-î

găseam tot cu suflete bune și cinstite, cu ușa larg deschisă flăcăilor țării, cu masa pusă, cu perna de odihnă așezată, cu un zîmbet de blîndețe, cu o vorbă frățească...

Între dînșii nimic din asprimea de fier a cazărmei n'a rămas. Între ofițeri și soldați toată vremea a fost frăție; și-o vreme frumoasă și un an de bielșug aû făcut să ducem cu drag cele zece zile de marșuri și lupte.

Dimineața, deșteptat, furnică satul în graba plecării noastre. Focurile pîlpîiaû, noi ne pregăteam ranițele și armele, ne spălam la fîntînă cu apă neîncepută și îmbucam în grabă cîte-ceva, supt ochii blajini ai gospodarilor. Fetele mari umblau iute încolo și încioace, aducînd mămăliguță fierbinte pe șervete curate; laptele scotea aburi calzi, mirosind frumos în străchini înflorite. Ne sculam pe rînd de pe scaunele scunde, ne făceam cruce întorcîndu-ne spre răsărit, ne îndreptam spre gospodari și le mulțameam frumos. Și la plecare fete și băețandri ne strecuraû cu pumnii mere și prune în sacii-de-pezmeți și ne petreceau cu ochii pînă în colțul hudiței, la piața de adunare.

Adunați după strigătele cornurilor, porneam, eșeam din sat și dădeam în miriști, în ogoare, în desişuri.

Așteptam *inamicul*.

Eraū tot flăcăi de treabă, dar noi le pîn-deam cu străşnicie sosirea. Şi deodată auzeam departe, la avantgardă, pocnete de puşcă, ca sfărîmări de vreascuri. Înnaintam, apucam la dreapta, la stînga, ne tupilam, şi iată că vedeam şi pe inamic pe-o multe de deal, între arbori, saū izvorînd din fundul unei văi. Îndată începeam şi noi, şi-l primeam c'un alaiū de pocnete de-ţi era mai mare dragul. Ofiţerii comandaū, asudaţi, cu chipiurile pe ceafă, scînteindu-şi săbiile, noi ne pregăteam, — se comanda năvala, — şi, cu baioneta pusă, porneam într'o suflare de furtună, cu părul zbîrlit în cap, chiuind de răsunaū ponoarele. Şi în urmă şi pe de lături, şiraguri, şiraguri de dorobanţi, şi pocnete care pîrîiaū ne-întrerupt, depărtîndu-se şi apropiîndu-se parcă, — iar în depărtare tunul bătea surd, trimiţînd spre cerul limpede repezi pufăeli de fum alb.

Une-orî eram la *rezervă*, şi așteptam pe

brînci la o margine de luncă, lîngă o apă, aproape de un ogor, sau de o grădinărie. Tunurile băteau cine ştie unde, pîrîiturile puştilor curgeau slăbite de departe, ofiţerii, la o parte, pe ridicături, priveau cu binocurile, şi noi, aşteptînd, ne plectiseam, şi mînam pe unii dintre flăcăii mai sprinteni ca să facă ceva prăzi de război, harbuji şi zămoşi din apropiere. Stăteam pe brînci şi rodeam cu înviersunare cojile, pînă ce ni se da ordinul să înaintăm. Porneam repede; din cînd în cînd ne opream şi apăram cu focuri repezi retragerea altei companii, care se strecura pieziş, într'un foşnet aspru, prin porumbişti.

Şi după ce sunau cornurile împrăştiind ecouri adînci în văi şi păduri, ne adunam şi porneam spre sate apropiate, pe cînd soarele scăpăta în asfinţit, împinzînd painjeniş de aur pe văi şi dealuri, poleind apele, schimbînd în pulbere strălucită praful care plutea de-asupra noastră.

În sat, nemeream undeva, la o casă de creştin, ne descătăram, ne spălăm şi ne răcoream în jghiabul de lîngă ghizdelele fîntinei. Gazda ne privea, cu voe-bună de

cele de mai multe-ori, ne făcea loc la vatra focului, afară, puneă în ceaun lapte mai mult, și într'o oală cîteva ouă; un ținc cu ochii albaștri se ducea să treacă prin rîșniță un căuș de grăunțe; și încet-încet se apropia seara, ca o negură rară întăiū, îndesîndu-se apoi din ce în ce, — și gospodarul ne spunea aprinzîndu-și țigara c'un tăciune:

«Am și eū un fecior, da'-i departe, în jos...

— În ce armă, moșule?

— La *antilerî*.... Pe acolo zice că altfel îs oameniū...

— Nu, moșule, tot de-aî noștri.. Romîniū...

— Hm! poate-or fi fiind tot de-aî noștriū... E tot aici, în țara noastră?...

— Da, tot aici, în țară la noiū... Unde să fie dacă nu la noi?...

— Apoi vezi că mai de mult nu era așa... cînd veneaū Muscaliū... E! era altfel pe vremea aceia... Pe-atunci se prindeaū flăcăiū cu arcanul, s'asa-i ducea la oaste...»

Ne puneam să mîncăm. Mîncam cîteceva din ale gospodarului, cîteceva din al nostru, din cazanul cu borș fierbinte, —

după aceia începeam să ne alegem culcușurile, gradații pe prispe, pe maldăre de fîn nou, ceilalți flăcăi în glugile de porumb ori în stogurile de fîn. Dar pînă să adormim trecea vreme. Focul pîlpîia în întunerecul ogrăzii, și unul rostea domol o istorie din vechime. Ascultam cu ochii mari țintiți spre cerul limpede, înflorit cu nuferi de aur. În satul liniștit nu s'auzea nici-un zgomot; muzica de la popota ofițerilor nu mai cînta; și într'un tîrziu se simțea răceala brumărelului care se lăsa pe cea din urmă verdeață a anului, și scînteia argintiu în lumina tainică a răsăritului lunei.

XIV.

ÎNTR'O SEARĂ.

Cea din urmă luptă, brigadă contra brigadă, s'a dat pe două costişe faţă în faţă, două costişe lungi, trăgănite rupte de viroage, îngheboşate de culmi. Printre ele, în fund, trecea un pîrău, şi pe malurile pîrăului un sat îşi descoperea în lumină o îngrămadire lungă de căsuţe albe printre desişuri de livezi.

Pilcuri de cavalerie treceau pe după înălţimile uşoare, resfirîndu-se şi strîngîndu-se. Unii erau inamici, şi de la noi porneau focuri mari de salvă, care umpleau valea de geamăt. Pe urmă se auzi tunul undeva, departe. Şi din pădurile care umpleau vîrful coastei celeilalte prinseră a izvorî batalioanele inamicului. Coborau repede clina pe cînd la noi de pretutindenă, neînterupt,

pocneaă puştile prelung, grăbit, cu mînie parcă. Şi în lumina de toamnă scînteiaă baionetele pe toată lungimea coastei, şi batalioanele celeilalte brigade, care strînse, care împrăştiate, grăbeaă spre satul din vale.

Pe urmă aă fost urale nesfîrşite şi nă-vale, şi focuri de tun şi focuri de puşcă, de ţi se zbîrlea părul în vîrful capului, — şi deodată, de pe culmea noastră, începura corniştiî a suna încetarea manevrei, trăgă-nată, dulce, umplînd ca cu o mîngîiere văzduhul toamnei.

«A-ha-ha! strigă sergentul-major Anton; așa-şa! S'a sfîrşit şi joaca asta!... De-acù să ne vedem cu bine la anul! — La anul şi la mulţi ani, tot în plin, cu paharele de vin!»

Apoi se întoarse spre noi, ca-şi-cum încă nu ne văzuse:

«Ce mai faceţi voi, mă băeţi? bine-*mersîu*? Bre, ne luptarăm, şi nici-unul nu murirăm! Halal să ne fie de-aşa vitejie! — De-acù mîni defilarea, şi pe urmă pornim pe-acasă, ha! — Da' tu, Lăzăroi, cum te simţestî?»

Lăzăroi întoarse ochiî spre cer.

«Cum, Lăzăroi, — ha!

— Bine, dom' sergent-major!

— Da' pe vre-o puică, pe vre-o bibică, n'ai pus ochiul?

— Eaî! nu...

— Nicî vătămătura nu te-a durut?»

Compania începu a rîde.

«Şi era unu', bre, pe care-l rodea o cizmă la un *chicior*... Care-î acela?»

Chirilă îşi înălţă faţa bălană:

«Eă, trăiţi, dom' sergent-major!

— Şi te-a' ros tare, bre?

— Tot drumul am şchiopătat... Da' acū s'a trecut, dom' sergent-major... Mîni-poi-mîni mi-a cîntat rezerva şi m'am dus!»

Anton oftă:

«Eî, vezi tu, măi băete, de tine tot e bine... Ceî cari aşteptaţi să vă cînte rezerva, ar trebui să puneţi mîna de la mîna şi să daţi o cinste straşnică... Doar am trăit la un loc, măi băeţi, — şi n'am dus-o bine? Aşa-î, mă, c'am trăit bine? Cînd ne-om întoarce, găsim, bre, la Mendel nişte vin, ceva cumplit!»

Căpitanul şi ofiţerii veniră; ne rînduirăm şi pornirăm. Coborîrăm prin rîpi alburii,

dădurăm la drum, și pornirăm în lungul lui, printre copaci batrîni, tufoși. Înainte, îndărăt, supt o pînză întinsă de praf, scînteiau arme și unduiau capete, pînă departe, cine știe unde.

Cînd intrarăm în sat, începuse să se înoueze. Un vînt răcoros aducea, ca pe fluturi, frunze îngălbenite de prin livezi. Toată mulțimea se frînse pe batalioane și pe companii, și, ajunși în ulicioara hotărită pentru cartiruirea noastră, începurăm a lăsa cîte-o secție la fiecare poartă.

Intraî și eu cu cîțiva într'o ogradă largă, curată ca'n palmă, cu coșare, cu staule de vite, cu livada despărțită de curte printr'un zăplaz de scînduri. Un moșneag mărunțel se sculă de pe prispă pufăind din lulea.

«Bucuros, moșule, de oaspeți, bucuros?

— Apoi de-acù, dac'ați venit, de ce să nu fiu bucuros? răspunse zîbind moșul.

— Atunci să ne lași să ne așezăm pe prispă calabalicul din spate...

— Numai decît pe prispă? Este loc și în tindă. Poate vine-o vreme rea la noapte... Iaca, colo faceți focul, în șură, că-î dos...

Și s'a mai găsi și pe la noi cîte-ceva...
De pe unde sînteți?...

— Apoi tot din părțile astea... răspunse
Dănilă. Și noi tot din oameni cum-se-cade
ne tragem...

— Firește-firește.... mormăi moșul. Și
cam de unde ești dumneata?

— Eă? de la Ruginoasa...

— De-acolo? Bun, cunosc eă locurile
pe-acolo, am ș'o cimotoie... Unu' Gavril Ursu...

— Apoi cu Gavril Ursu și noi sîntem o
leacă de cuscri...

— Așa? Atunci e bine... Veză dumneata
cum se întîlnesc așa, oameni... Pe mine mă
chiamă Gheorghe Scutelnicu...»

Și începu a se întreba de nemuriri cu
Dănilă al nostru, pînă ce se împrieteniră.
În vremea asta Muraru și cu Chirilă ațîțară
la adăpost un foc vioi, pe cînd ceilalți se
descătărămau și-și așezau armele în șir, în
tindă, și ranițele negre într'un colț, una peste
alta.

Înserarea se întindea cu un vâl de pînză
de painjen, care ascundea pe jumătate lu-
crurile. Vîntul foșnea duios prin livada mare.

Moșneagul își scoase luleaua și strigă tare :

«Căsândriță! Căsândriță, bre!»

După aceia se întoarse spre noi, mirat:

«Ce are fata aceia de șade închisă în casă, așa? Să vie încoace, afară, s'aducă ouă, s'aducă făină, să mulgă vaca..... Căsândriță, n'auzi?»

— Aud! răspunse din casă un glas ascuțit.

— Hai, fată, eși afară... Nu te teme, că nu te mănîncă, doar îs oameni ca și noi...»

Fata eși rușinată în prag. Un cap cu niște ochi mari, negri, ș'un obraz alb, rumenit de două ruje.

«Da' vină, vină 'ncoace. Du-te și mulge vaca.

— Am muls-o! răspunse iute fata dînd din cap.

— Adă făină, adă niște ouă, adă laptele... Ia vezi, umblă mai repede...

— Aduc, aduc...»

Cînd eși, aruncă o privire ascuțită spre noi, apoi deodată plecă ochii în pămînt. Umbla repede în toate părțile, ca o sfîrlează. Din cînd în cînd fulgera cu ochii. Prindea cu urechea cîte-o vorbă de ici, alta de colo, și se cunoștea că de-abia să ținea

să nu rîdă. Picioarele desculțe lepăiaău pe pămîntul uscat. Cînd se rotea, fusta de stambă, cu flori mari, filfiia în juru-î; sîniî micî, de codană, de-abia umflaău cămașa albă ca ghiocul.

În seara aceia nici nu gustarăm din borșul pe care Lăzăroi și cu Guralinc îl aduseră în bidonul de tablă. Moș-Gheorghe Scutelnicu a avut chef să ne ospăteze el singur, ba încă să ne și cîntească. Dar cînd să umple cel dintăiău păhărel, iată și domnul sergent-major Anton. Moșul rămase cu garafa în aer.

«Bată-vă să vă bată! zise majorul. Aici sînteți, Nevoilor? De-un ceas, bre, îmi caut compania și n'o găsesc...

— Poate nici n'ai mîncat, dom' sergent-major? întrebă Dănilă, făcînd cu ochiul spre noi.

— Ha? tu să fii sănătos, măi săracu!— Da' Florescu nu-î aici?

— Nu, dom' sergent-major.

— Apoi eă pe el îl căutam, să-î daă ordin să-mă caute un culcuș...»

Atuncî moș-Gheorghe își socoti vremea

venită. Umplu cu ochi păhărelul și-l întinse lui Anton.

«Zici c'ai mîncat și dumneata... Atunci ia de ici ceva dulceață... Și de culcat s'a găsi și pentru dumneata... Oamenii buni se împacă...

— Ha! gemu sergentul-major. Vorbă de aur, moșule! Să-ți dea Dumnezeu sănătate... Știi dumneata cît îs de ostenit?... De-abia staū pe picioare!...»

Simții în șold cotul lui Dănilă. Ochiul lui Anton sclipeaū foarte ciudat.

«Întăiū să mă așez lingă dumneata, ici, pe buturugă, zise el iar. Ș'acū să iaū păhărelul. Așa. Să dea Dumnezeu noroc..... A! da' bunu-i!... De aici din sat e? Mare minune! Eū n'am găsit nicăeri așa bunătate... Și fetișcana asta a dumnitale e?... — Și își întoarse ochii spre Căsândrița.

— A mea, a mea, bat-o norocul... Ne-poată... Iaca de mititică a rămas fără mamă...»

Fata de-abia se stăpînea să nu rîdă.

«A dumnitale e? Phiii! să nu fie cu bănat... Mîndră fată! Să-ți trăiască!... Hm! cunosc eū lucrul bun. Doar de șaisprezece ani tot manevre fac...

— Ești oștean vechiū... zise încet bătrînul.

— Vechiū!» suspină domnu' sergent-major Anton, și întinse iar păhărelul.

Moșneagul aplecă garafa. Băutura prinse a gîlgîi ușurel. Zise iar oftînd:

«Iaca, și tatăl fetei iștia a făcut oaste... ș'a fost la războiū, cînd s'aū bătut ai noștri cu Turcul... Zicea el că era greu... Pîn' la briū ședeaū în glod... Si cînd porneaū, ci-că tăiaū în păgîni ca la secere! Și lui i-aū intrat două gloanțe în trup. S'a tămăduit atunci, da' pe urmă a tot gogit, și, după ce-a venit pe lume fata asta, numai un an a mai trăit... Pe urmă s'a dus după el și fată-mea Ilinca; a murit de inimă rea.....»

Moșul dădu mîhnit din cap. Fața fetei se întunecase dintr'odată: o umbră parcă se pusese de-asupra ochilor mari.

Anton oftă:

«Hei, ce să-i faci? Așa se întîmplă.....»

Păhărelul trecu pe rînd la alții. Toți îl dădeaū de dușcă repede, închideaū din ochi și-și strîmbaū fălcile: «Aaah! că tare-i!»

Focul ardea vioiū, și cîteodată se învăluia la filfiirile vîntului. În jur soldații stăteaū negri, în capul oaselor; cei mai mulți

picuraă de somn. Numai ochii fetei luceau neastîmpărați de supt sprîncene, parcă scăpărau în bătaia focului. Dănilă o întrebă cu jumătate de glas :

«Ai eșit la horă?»

Ea își duse mîna la gură și șopti :

«Eșit, — de la Paști...

— Ei, atunci e bun! Și pe urmă?...

— Cum pe urmă? Atît.

— Îți place jocul? Orî vorba ceia: Ca-lule, îți plac grăunțele?...

Fata chicoti înădușit și trase cu coada ochiului spre flăcău, care-și răsucea zîmbind mustața.

«Ei, și cum e la manevrele astea? întrebă deodată moș-Gheorghe, și-și mîngîie apăsate mustățile albe.

— Cum să fie? zise Anton, zîbind. Uite-așa: mergi o bucată de drum, pe urmă te oprești; după aceia iar mergi și iar te oprești; mai tragi cu pușca în vînt, mai umbli prin coclauri și iar te oploșești undeva... Și pe urmă te duci acasă...

— Unde-acasă?

— Acasă, la reghiment, c'acolo-i casa noastră.

— Hm! — mormăi bătrînul, trăgînd din pipă. Vra să zică, acù nu-î așa de grea oastea ca alt'-dată... cînd plîngeaŭ mamele după flăcăi...

— Și femeile, și fetele... mormăi Dănilă.

— Nu! suspînă Anton. Acù nu-î așa! Acù s'a muiat miliția; s'a stricat; nu mai este ca altădată...» și dădu cu jale din cap.

Deodată se opri cu ochii asupra lui Lăzăroi, care-și scăpăta încet capul, cu pleoapele grele.

«Nu, acù nu-î greu, moșule, da' sînt unii becisnici... Aceia o duc mai greu... Iaca, de pildă Lăzăroi...

— Ha? tresări soldatul, frecîndu-se la ochi.

— Cum o mai duci tu, Lăzăroi... Tot te mai doare vătămătura?

— Eî, dom' sergent-major... Vai de capul meu... Parcă cine mă crede pe mine?...

— Dom' sergent-major, zise încet Ho-leancă, ăsta nu-î om de făcut miliție... El nu-î ca noi... Nu ține la drum, nu nimic... O duce greu...

— Da' de ce, dascale? Nu-î și el ca voi?

— Nu-î dom' sergent-major... El a crescut

la tîrg ; acolo-î greū, și cum a crescut el numai Dumnezeu știe... bătut și horopsit...

— Tacî, bre ! mormăi Anton. Nicî așa n'o fi fiind. Iaca, de-atunci, de cînd a căzut, nu i-a mai venit rău nicîodată...»

Lăzăroiū oftă :

«Parcă cine mă vede pe mine noaptea, cînd mă zbat și tremur... și mușc perna?... Nu mă vede nimeni!...»

Și deodată tăcu.

Ridică ochii în sus, îi coborî în jos, oftă iar greū. Apoi se sculă încet și se trase în întunerec.

«Und'te duci, bre ? strigă Anton.

— Trăiți, dom' sergent-major, mă duc să mă culc...»

Alți soldați se ridicară osteniți și se traseră spre glugile de strujeni.

Moș-Gheorghe dădu mîhnit din cap :

«Săracu' băet ! Zici că-î de la tîrg...

— Da, vorbi Holeaucă. E tot de-aî noștri... da' tată-su pesemne e un ticălos...

— Hm ! așa-î... Altfel cum poate să fie băetul așa de moale ? De-abia grăește... Si după cît înțeleg, e bolnav de ceva... Vezi dumneata, acū crește în toate părțile

o lume mărunță și slăbănoagă... nu-î ca altădată... He ! ce oameni vîrtoși erau ! Sfărmașu piatra 'n mîna !

— Așa-î, așa-î ! întări Anton, strecurînd o privire duioasă spre garafa lui moș-Scutelnicu. Sînt ș'acù, nu-î vorbă, băeți vîrtoși, da' atunci era altfel, era altă lume...

Cei rămași ne strînserăm mai aproape de foc. Bătrînul umplu iar de cîteva orî pămîntul. Fata ne privea pe rînd, tăcută, cu ochii ei mari.

«Ce? zise moșneagul, c'o leacă de curaj ; eù acù nu-s de erî, de-alaltăieri, și știu!... Pe urmă am auzit multe de la bătrîni, în vremea mea...

— Tătucă, vorbi deodată fata, subțire ; spune povestea cea cu Tătarii...

— Ce poveste, fată hăi, că chiar a fost așa precum se știe... Trăia pe-atunci răz-bunicu'... Eù nu l-am apucat, da' spunea uncheșul cel bătrîn... care-și aducea aminte de demult tare...

— Și ce s'a'ntîmplat ? întrebă încet Dănilă.

— Ce să se 'ntîmple ? Nimic... Așa, zice c'aù venit Tătarii... E vorba c'atunci erau oameni grozavi...

— Hm ! mormăi Anton, strecurîndu-și mîna spre păhărel.

— Da-da, cum spun eă. Să vedeți cum a fost...»

Focul pîlpîia, învăluit de vînt, fărîmîndu-se în jăratec. Garafa gilgîi din nou. Și moș-Scutelnicu prinse a povesti.

«Ci-că odată, în vremea veche, aă dat Tătarii năvală pe-aici, prin părțile noastre... Da'aă venit mulți, mulți, puzderia pămîntului. Ș'aă ars satele, ca totdeauna... c'apoi de-aceia nu-și duraă bătrîniî gospodăriî mari și statornice... Și dac'aă ajuns aici, pe meleagurile acestea, aă apucat drumul spre mănăstirea de ici, de la capul păduriî, mănăstirea Sahastrului... Iar oameniî, ca pentru un lucru dumnezeesc, s'aă pus toți ș'aă strîns toate odoarele, ș'aă încărcat caiî... Iar clopotele cele mari, ca să nu facă păgîniî zburături din ele, le-aă coborît, și cu greu le-aă dat afund în iazul de lîngă mănăstire... Acu nicî locul nu se mai cunoaște, unde-a fost iazul acela...

Și pe urmă, cu călugăriî, aă apucat la munte și s'aă rătăcit pe-acolo... Da'ce urgie, zice c'a fost !... C'aă ras satele din

temelie, aŭ dărimat sfînta mănăstire și vînaŭ pe oamenii rătăciți prin păduri, cu juvățul... Foc și pîrjol, și sabie, — anî și anî de zile... Parcă umbla Antihristu pe lume, cum zice la carte... Ei, — și cîte n'aŭ îndurat atuncî bătrîni!... În munți ca fiarele aŭ stătut; uniî aŭ murit, alții s'aŭ născut, ș'aŭ rătăcit așa treizeci de anî, poate și mai mult... Și pe urmă, cînd s'a potolit cumpăna aceia, aŭ început a coborî, împreună cu călugării, spre mănăstire și spre sat... Și mănăstirea era numai var și piatră la fața pămîntului; iazul era sec, pe unde fusese satul numai cărbuni erau... Așa... Și s'aŭ pus săracii oameni să înjghebe din nou gospodării... Uniî porniseră copii, — ș'acù, la întoarcere, erau cărunți, erau bătrîni, de chinuri și necazuri... Ș'atuncea aŭ lucrat ei cu toții de-aŭ ridicat mănăstirea... Iar pîn'aŭ găsit clopotele, cît aŭ muncit, cît aŭ săpat... Că ele ci-că, după ce secase iazul, tot coboraŭ, tot coboraŭ în jos, în pămînt... Cu greutate le-aŭ înălțat în turnuri, și cînd aŭ sunat întăia oară, parcă cîntaŭ jalnic și plîngeaŭ niște glasuri ome-nești... Dacă de treizeci de anî nu sunaseră!...

Și de-atuncea bat ele așa, de parcă se jăluesc... parcă-ți vin lacrimi în ochi când le-auzi... Și vedeți câte-aū îndurat oamenii cei vechi? Și ei răbdaū și se închinaū lui Dumnezeu — și mergeaū înaintea! Așa, acū îs oamenii altfel, ș'atunci eraū altfel... Da! bătrînii altfel eraū!...»

Moșul pufăi tare din lulea și ne privi cercetător, parcă voia să se încredințeze că, înadevăr, nu mai sîntem ca cei de altădată. Anton începea să-și scapete capu'n piept. Căsăndrința moșneagului tot își pleca pleoapele și iar le deschidea încet, cu luminile sclipind în rumeneala focului, ca o pisică somnoroasă.

Iar în livadă frunzele arse foșneaū, șopoteaū, — parcă spuneaū și ele o poveste din alte vremuri.

XV.

ZILE DE MÎHNIRE.

După întoarcerea la corp, mulți ochi s'aû umezit, mulți ochi dintr'aî celor mai noi, cînd corniştiî, într'o bună-zi, aû prins să cînte rezerva *capului miliției*, lui 1900. Și cum chiuiaû deșteale, în straele albe de-acasă, cum își zvîrleaû în sus cușmele, cît de voinici păreaû și cît de tare le străluceaû ochiî de fericire !

«M'am dus, mă ! de-acû la manevre să ne mai vedem cu bine ! Floare la ureche, măi dragă !»

Se duceaû cei mai vechi și mai tari. În anul acela din urmă, pentru ei miliția era o jucărie. Știaû să lucreze cu ochiî închiși, știaû să comande, știaû să învețe pe recruți, și despre toate datoriile nici grijă n'aveaû : le făceaû uite-așa, ca pe niște treburi de

acasă de la ei. Ușor de tot pentru capul miliției; de învățat n'aū ce mai învăța; cu gradații vechi aū fost camarazi, decît cei noi eraū mai vechi,—nu mai aveaū ce face; toată ziua vorbeaū despre satul lor, despre casă, despre afacerile care-ī așteptaū; și singura grijă era să-și numere fiecare pînile pe care le mai aveaū de mîncat. Iar din zi în zi pînile scad; și iată că mai aū una; și iată că li se cîntă și rezerva! Și rămîne nouă-sute ș'un cîrlig (1901) mai mare în corp, iar celorlalți le cîntă ca de jale rezerva, și domnu' maior Procopie, luîndu-și rămas bun de la ei, îi îndeamnă să nu uite așa de ușor de cei trei ani da ostășie, și dacă vre-odată vor auzi sunînd alarma, să știe că-ī semn de primejdie, că-ī chiamă țara lor, «și într'un suflet să vie la corpul lor!» Iar flăcăii îs bucuroși că pleacă acasă; aū uitat, aū uitat cu desăvîrșire cei dintăiū pumnî, grozavele înjurături din concentrări, închisorile și toate necazurile,—acum se gîndesc că și armata cît e de amară, dar tot a trecut,—și chiar aū ușoare păreri de rău pentru camarazi, pentru unele zile frumoase... «E! tot e bine, mă, în miliție... Toate trec...

De-acù mi-am făcut dreptul meu, nu mai am nici-o grijă !...»

Și cornurile așa de dulce zic în lumina aceia de toamnă a sfârșitului de zi! Unde unde se înalță plutind pe ape albastre spre cerul adînc, tremură, coboară în vale spre iaz ca o plîngere domoală ; și căzărmiile par mai tăcute, triste, goale ; și *majorii* cei vechi, venind de la domnul Mendel, privesc cu ochi turburi pe cei ce se duc, și simt că cu vremea strecurată aș mai îmbătrînit c'un an. Își mîngîie mustățile groase și cu pași înceți, fără vorbe zadarnice, se îndreaptă spre plutoane.

Iar muzica, izbucnind ca un șuvoi, duce pe flăcăi la gară, în chiote și urale.

În urma lor, unii pleacă în concediu. Și, cînd se întorc, iată și cei tineri, 903, «primesc la corp.» Acu nouă-sute ș'un țăpoi (902) îi privește pe «răcuți» de sus ; și groaza pe care aș încercat-o ei acù un an și-o descarcă asupra cestorlalți, cu-aceiași ochi holbați, cu-același pîrjol prin legăturile aduse de-acasă. Și trece și asta, — și'n plutonul celor vechi, cu începerea cîntecelor de bucium ale erni, începe o lene

și o plictiseală, de-ți vine să urli. Puțină mînuire de armă, teorie de loc; încolo căscături lungi și plictisite de le pîrie flăcăilor fălcile.

Frigul începe a mușca, mîntălile coboară de pe poliți. Zilele de destindere sînt numai cele cînd se ordonă spălatul. Atunci cazanele cu apă scot aburi, și sergentul major Anton grămădește «toată lumea» în *lavabo*:

«Mă! să vă strîngeți grămadă acolo, în *babău*! D'a să-mi țineți, mă săracu, o curățenie... că altfel vă dau dracului, ha!»

Căpitanul Năstase abia se arată din cînd în cînd pe la noi, cei vechi, abia își vîră nasul în pluton și repede și-l trage îndărăt, ca speriat de ceva. Cîteva zile, de mărturie, așa, se pornește o leacă de școală cu cei cari au venit de-acasă «boi, fără glagorie la cap.» A fost puțină zvoană și ceva răcnete. Băeții își îmbălau degetele și le puneau de-asupra buchilor, unii mormăind, alții ridicînd glasul: o, i, — oi! a, c, — ac! — Dar pe urmă și școala aceasta a slăbit, și abia, cînd și cînd, după masă, unii se mai îndemnau, puneau mîna pe

tărfăloage și le deschideau cu greu, ca în începutul unei mari cazne. Pe urmă le așeza frumos la locurile lor, în ranițe, și cu toții rămîneau cuminți, pe gînduri, cu ochii duși pe geamurile alburii, afară, unde se învăluiau spre zări cenușii roate de corbi și se lăsa spre pîcla și fumul unui sat grămădit supt o costișă. Vîntul se jăluia încet uneori pe la ferestre, și glasurile care tresăreau din vreme aveau ceva nehotărît, o umbră de tristeță, în curățenia și liniștea plutonului. Apoi unul cite unul se întindeau pe pături, mai ales gradații, și începeau să viseze despre alte tărîmuri.

Intra Anton, trăgîndu-și mustățile:

«Ha ! V'ați răstignit ca niște ciocoî !... Mînați porcii la jîr, ha ! Mă, să nu pun laba pe voi, mă, că v'a văzut tatăl nostru carele este în ceruri !»

Iar la recruți era o instrucție zdravănă ș'o teorie, de mama focului. Comenzile răzbăteau înnăbușite pînă dincoace ; și seara pînă tîrziu, cînd tremura în noaptea defară fiorul stîngerii, se auzea ca dintr'o hrubă murmurul teoriei.

Și zi după zi trecea. Iar pe la începutul

lui Dechemvrie, într'o bună dimineată, cerul se posomorî, se căptuşi cu plumb, şi cioarele începură a se văita pe sub nourii cenuşii.

Ş'o suflare aspră de vînt veni; vîrtejuri se iscară ridicînd spre cerul posomorît stîlpi rotitori de praf. Pe urmă, în undele reci, începură a rătăci tremurînd fulgi, flori îngheţate.

Şi vîrtejurile deodată se înnălbiră; vîntul venea vijelios izbind în geamurile mari cu aripă de puf parcă; zguduia cercevelele, şuera, ţipa, strecura în toate sufletele fiori. Pomi rari, goi, negri, se cutremurau în toate părţile, parcă voiau să se zmulgă din rădăcini. Şi în sufletele tuturor, ca şi în sufletul meu, mîhnirea neagră îşi făcea cuibar. Vedeam în ochi turburi părerî de rău; în fiecare glas se simţea, nedesluşită, durerea. În camera mare, goală, în frigul începutului de iarnă, ne simţeam trupurile învăluite ca de o pînză rece, jilavă. Şi de-afară, cînd depărtate, cînd aproape de tot, chiar de-asupra pavilioanelor, veneau zvonurile de jale ale pilcurilor întunecoase de ciorî.

Şi zi după zi, în iarna albă, se strecura

cu vînturi și ninsori, cîteodată cu ceruri curate albastre, sub care cîmpii și sate înzăpădite se întindeau pînă 'n zarea nesfîrșită, ca într'un somn de ghiață.

Zilele curgeau într'aceiași plictiseală somnoroasă. Și noaptea cu toții ascultam multele glasuri duioase ale vîntului, care, în frînturile lor de cîntări înfiorate, îmi aduceau aminte de lucruri vechi, uitate, de fețe dragi și de prietenii care nu mai erau. În pasul rar și regulat al plantonului, după stîngere, cineva prindea să spue o întîmplare bătrînească,— și pînă într'un tirziu ascultam cu ochii mari, prin semi-întunerec. Glasul tăcea; pe la ferestre parcă curgeau șoapte, se strecurau pași; o umbră mare deodată se arăta în geam, apoi pieria; ceva ca o aripă filfîia odată pe pata ei alburie; și noi eram cu gîndurile duse la oamenii din alte timpuri, cu sufletele strînse de întîmplări de pe alte tărîmuri.

Numai gărzile ne scoteau din bîrloguri și ne zvîrleau prin colțuri de ziduri, pe la porți, în șuerul vijeliei, în bătaia viscolului. Cu spetele la valurile năvălitoare, învăliși în blani, cu cizmele în bocîncii uriași de

pîslă, cu brațele îngrămădite supt bărbie, stătea flăcăii răzimați de gherete. Prin cerne-rea mărunță de-abia zărea pe ceilalți to-varăși în lumina zilei; iar noaptea stătea ca într'o pulbere deasă, cu urechea ațintită la glasuri, la zvonuri, la țipete, la miile de înfiorări ale văzduhului ș'ale pămîntului.

Apoi iar o săptămînă molcomă în liniștea plutonului, cu dor de casă și cu dor de vară.

Trecură pe nesimțite sărbătorile Crăciunului, cu amare mîhniri și cu gîndurile acasă. Și în Ianuarie instrucția deodată se trezi, urmată de inspecții dese. Duminica luneca domnul colonel, urmat de maior și căpitan, pe asfaltul făcut oglindă; privea în treacăt băeții, îi întreba cîte ceva, le făcea cîte-o observație,—sau cîte-o *ocsirvație* cum zicea Guraliuc—, și, intrat printr'un capăt, eșea pe cellalt. Iar domnul căpitan găsea după aceia un sfert de ceas de vorbă și se retrăgea mîngîindu-și cele trei valuri ale bărbiei. Iar Anton dădea poruncă să plece lumea la biserică.

Gătiți, fercheși, *răzăluți*, eșeam pe ulițele

tîrgului, făceam un înconjur, apoi intram tropăind și tușind într'o biserică, împingînd lumea în toate felurile. Cucoane urîte, zbîrcite, cu capelele mari pe-o ureche, pufnea, întorcînd spre noi ochi plini de ură, și se trăgeau tocmai în partea cealaltă; dascălii își opreau în nas cîntecele și ne priveau mirați peste ochelari, iar popa își înălța și el barba de-asupra ușei de la altar. Ne făceam toți odată cruce, porneam la închinat într'un șirag fără sfîrșit, — iar bietelev neveste și fete pierdea tot șirul rugăciunilor și stătea cu ochii ațintiți asupra noastră.

După ce ne întorceam de la cazarmă intram cu luare-aminte în pluton, în răcnetele disperate ale sergenților; toată lumea se așeza pe două rînduri la marginile paturilor; Pantelimon își scotea diapazonul, îl mușca ușor și-l ducea repede la ureche... Anton mugea de la ușa:

«Ia să văd, dragii moșului, cum urlați, — ha?»

Si începeau cu toții să cînte, și cari știa și cari habar n'aveau. — Era ceva înspăimîntător! Unii ziceau bine, nu-i vorbă, dar aceia erau prea puțini; cei mai mulți mu-

geaă, răgeaă, țipaă ca de spaimă, de-l treceaă nădușelile pe bietul Pantelimon.

«Ho, tată, ho ! striga Anton. Parcă sînteți un tamazlic de tauri !... Măi-măi-măi ! strașnice gîtlejuri aveți !... Zi-î, bre, ceva mai dulce, ha ! ca în sat la tine cînd îi zici Ilenei, cînd te arde la *stomag* !...»

Pantelimon dădea iar tonul, și băeții răspundeau în toate felurile.

«Toată lumea cîntă ! gema sergentul Florescu. Frumos, mă, *iligant* !»

Și Pantelimon dădea din mîna : Una, — două, — trei !

Și iar începeau mugetele adînci, țipetele ascuțite, cu ochi încruntați, cu obrazurile încrețite, cu ochii în tavan, pînă ce se luaă, în sfîrșit, unul după altul, și prindea să curgă cîntecul mai domol, — o apă.

«Așa mă ! dădea din cap Anton. Prea frumos !... Am rămas cu gura căscată, pe onoarea mea ! Numai Guraliuc și Arpinte ! îi văd eu bine, măi tată, daă din fălci, mă, și din gîtlej nu mugesc nici ca cît !...»

În adevăr, și Guraliuc și piticul Arpinte, cu nasul ascuțit și roș, se prefăceau numai a cînta : deschideau gură marî-marî

și înghițeau aer ca pești scoși afară din apă. Cum îi prindea însă Anton cu oca mică, cum începeau să-i zică pe-o coardă groasă, fără nici-o întorsătură, parcă mîrîiau într'un colț niște dulăi.

Tot necazul se sfîrșea cînd se suna de masă.

Pe la sfîrșitul lui Fevruarie începură a se topi zăpezile. Șuvoiuri de lumină spărgeau nourii întunecoși și potopul de raze se revărsa pe pămînt. Petice negre se iveau ici-colo pe dealuri, creștea, cucerea tot mai mult pînza albă a ernii; iazul se umflase din mal în mal și peste apa turbure se roteau stoluri mari de nagîți.

Dădură muguri, se zbici pămîntul; flăcăii se sora, răzinați de ziduri și primeau drept în față, cu ochii închiși pe jumătate de plăcere, boarea caldă a primăverii, cu miros de pămînt umed.

Cu Martie veni cîmpul cocostîrcii, rotindu-se pe de-asupra smîrcurilor; rîndunele săgetau prin nesfîrșitul de lumină aurie; dimineața se suna eșirea la cîmp, și, cu ranița în spate, eșeam în *Tîrgul Vitelor*, și bă-

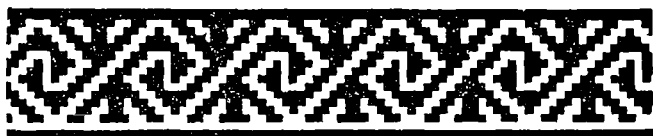
team cu învierşunare mare talpa pe colţii de iarbă.

Iar la mijlocul lunei ne veni o veste mare : la 1 Aprilie plecăm în gardă la Tîrgu-Ocnei, să păzim ocnaşii trei luni de zile. Noi şi încă o companie ; jumătatea întâia de batalion.

Mîhnire mare pe noi ! Pină ce veni Anton. El, săracul, găsea leac la toate durerile.

«Ce plîngi, mă Nevoe, ha ! Acolo să tot trăeşti, mă ! Aer curat, — mîncare bună, — şi gardă, mă ! — Şi ce gardă ! Cît îţi faci datoria ta, — pe urmă te spargi de somn, mă ! Cunoaştem noi astfel de vieţă ; am mai fost pe acolo... Mă ! trei luni de zile trece ca o părere, — nu te încrunta la mine, Arpinte, că te iaă de sfîrcul nasului şi te zvîrl pe fereastră ! ha ! Iaca, mîni pleci în *concedie* pe jumă de lună. Cînd te'ntorci, altă jumătate, — ba şi mai mult poate ; ce mai vraî?... Tu ce zici, Lăzăroi ? De pe acū caşti ; te pregăteşti de somn, măi frate, ha !... — Acolo vieţă ! mîninci zăpadă friptă şi beî vin din oală spartă ! Pst ! nu crîcni, că te *sdrobăsc* !... — Aşa ! acu poţi rîde... ha ! »

XVI.

ÎNTÎMPLĂRI LA DRUM.

Cînd am pornit cu compania noastră spre Tîrgul-Ocnei, era o vreme cum de mult nu-mi văzuseră ochii. Un soare cald de primăvară, o lumină moale, aurie, în care parcă ți se topea sufletul. Roiuri de musculițe se țeseau în toate părțile, fluturi roși tremurau în suluri de raze, apele se încrețeau în zîmbiri, și pe malurile lor lunci de lozii își dezvăluiau verdeața tinăra la soare, ca niște insule fericite pe marea cafenie a pămîntului umed.

Eram mîhnit însă. Mergeam ca înspre o închisoare. Trei luni trebuia să staui într'un loc străin, trei luni în care se coprindeau și sărbătorile Paștelui, pe care cu atita dor le așteptam, și de care n'avem parte!

Trenul mergea repede; se încovoia printre culmi, fugea prin văile apelor umflate, pe lângă sate la marginea cărora se soareau copii, paseri și vite, într'o liniște de sărbătoare, pe care trenul o speria cu larma lui de fierării, cu țipetele-î desnădăjduite, cu gîfîirile-î grele.

În juru-mî, în vagonul de marfă, patruzeci erau grămădiți, unii lângă alții, ca sardелеle, între ranițe și arme. După zbierete sălbatece la plecare, după cîntece asurzitoare din care nu se înțelegea nimic, — acumă cu toții se liniștiseră; gîndurile cuce-reau rînd pe rînd și întunecau ochii; și, pe măsură ce se iveau satele, porneau glasuri moi, în care tremurau părerî de rău.

Pe mulți îi urmăream. Întăiî erau tăcuți, apoi neliniștiți. Îi vedem ridicîndu-se și apropiindu-se de ușă.

«Ce-î? ți s'apropie satul?»

Flăcăul mă privea zîmbind și dădea încet din cap. — Se zărea satul. El se întorcea deodată:

«Uite, aista-î satul nostru!...»

Căsuțe risipite pe coastă, pe marginea

ripelor, printre arbori desfrunziți. Ici-colo o femeie, un copil cu giștele la pîrău...

«Uite!... și tresărea; vezi casa ceia albă, cu livadă? Uită-te bine, la marginea satului... Uite o femeie!... se zărește... Grijește pe afară... E mămuca. Se gătește de Paști!...»

Și rămînea cu ochii țintă la casa copilăriei; trenul trecea vuind și pufnind; maica și căsuța se prăpădea, tot mai în urmă, în pulberea de aur a zilei.

Și treceam repede prin mijlocul Moldovei noastre, pe valea Siretului nostru.

Și-mi aduceam aminte de ceasurile de încântări pe malurile acestui rîu care udă o țară întreagă. Orî sus, în ținutul Dorohoiului, orî mai la vale într'al Romanului, orî jos în podgoriile Tecuciului, orî lîngă Galați, în preajma Dunării, — orî-unde dădeam de linele maluri nisipoase, de luncile întinse, de apa domoală, care trece într'una, trece în tăcere, oglindind atîtea frumuseți de la noi!

Îmi aduceam aminte de nopțile cu lună plină, cînd stam la pescuit cu tovarășii și așteptam peștele lîngă focul potolit, aprins lîngă zidul negru al zăvoiului. În lumina

lunei, apa părea argint topit, și de-asupra ei, în tăcerea aceia mare, parcă așteptam să răsară trupurile albe, înmlădiindu-se, ale zînelor poveștilor... Într'un tîrziu, cînd, după o poveste a unuia, somnul ne lipea pleoapele și ne îngreua brațele, simțeam deodată că supt răchițele mari, la adînc, se zbate somnul în vîrșă... Arși ne sculam, năvăleam prin mlaja deasă care șuera și ne izbea cu sfîrcuri ascuțite...

Altădată, cînd se zăreau de-abia ca o scrijelitură sîngerată zorii, eu eram pe mal, cu pușca în spate, spre vadurile rațelor. Atunci pluteau neguri mari, după o noapte răcoroasă. Albe ca laptele, dese, se înmlădiau în forme ciudate, domol, leneș, suindu-se, coborîndu-se, trecînd la cotituri peste creasta marilor sălcii negre în care dormeau perechile de turturele... Și cînd scăpărau luminile zorilor, ca o vieață nouă se aprindea pretutindenî. Erau trupuri care se încovoiau gîngaș, brațe care se înlănțuiau, unde de păr auriu care străluceau... Și încet-încet, de-abia simțit, pornea vîntul dimineții și toată lumea această a fantazmelor pornea

mînată de suflare-î încîntată, pre tărîmurile basmelor de noapte !

Și de cîte, de cîte lucruri nu-mî aduceam aminte, trecînd în lungul undelor lui ! Îmî aduceam aminte și de întîmplări grozave, de revărsări vijelioase în nopți de potop și de cumpănă, de țipete disperate, de capete îngrozite cu părul fluturînd, și de grozava mînie a undelor, care se rostogoleau mugind, acoperind totul, cucerind clipă cu clipă, bucată cu bucată din gospodării, umplînd case goale, alungînd norodul nenorocit !

Și de lucruri grozave îmî aduceam aminte, și de întîmplări triste, — și totuși riul acesta al copilăriei, spre talazurile căruia alergam, în sînul căruia, dezmiardat de unde, intram cu cete de tovarăși, prin pulberea de aur a verii, — riul acesta îmî era drag, era ca ceva din viața, din trecutul meu, — și toate gîndurile, tot sufletul pribegeau cu el, se întorceau la deal, treceau spre alte vremuri, spre zile senine, de mult mistuite în întunerecul prăpăstios, din fundul căruia nimic nu mă urcă în sus !

Ne opream în stații. Ca un furnicar izvoraă din vagoane soldații și dădeaă năvală la fîntîni, orî la ciușmele. Se plecaă lacomî, înghițeaă gilgiînd apa, se ridicaă cu fețele roșii, ștergîndu-și cu mînicile bărbiile ude. — Apoi, cînd mașina fluera prelung, într'un tropot disperat se asvîrleaă cu toții, se cățăraă de fiare, se aninaă de uși, săreaă uniî peste alții, îmbulzindu-se, ghiontindu-se.

Și cînd șirul de vagoane pornea, urale prelungi, sălbatece, speriaă oamenii. Femeile își făceaă cruce. Cornurile începeă să cînte prelung, zvîrlind în cîmpii rostogoliri de note metalice. Ș'un timp, în juru-mî era larmă, izbucneaă frînturi de cîntece, pînă ce se mînia dom' șergent Florescu. Spre Adjud, glasul îi porni ca un clopot :

«Ho ! măi Săracu ! ce-a dat, mă, peste tine ? Du-te dracului ! Ce-mî urlî la ureche ? Măi Dănilă, măi bine zi-î tu nițel din fluer... Mă ! trei luni, mă ! Cu *condimnați*, mă ! Nicî Paștele nu-l fac, nicî la bal nu joc... Așa-î vieața de militar, mă !»

Și-și plesni capela pe sprînceana stîngă.

«Aşa-î, mă, cu amar şi cu necazuri! Dar tot e bine 'n miliţie, măi Săracu... Ce? ai vre-o grijă? Nai, mă, nici-o grijă!

Ah! frumoasă este vieaţa de soldat,
Orî unde el merge, este respectat!...

Măi Dănilă! cîntă, mă, din fluer! Am avut şi eu, mă, o bibică,—dar dacă nu mă duc s'o danţez la Paşti, m'a uitat, măi Săracu! Hiii! mă...—Orî unde el merge, este respectat!...»

Dănilă începu să cînte; dar trenul, pornit mai repede, făcea un zgomot asurzitor, şi flăcăii, porniţi pe vorbă, nu mai tăceaă.

«Taci, mă! nu taci? Că te ia muma dracului! Zi, mă!»

Şi Dănilă-î fluera la ureche, iar dom' sergent cu capu'n palme, cu raniţa din spate înălţată în sus, cu întristare, asculta, şi se gîdea şi el la ale lui dureri.

«Ha-ah! mă! frumoasă-î vieaţa noastră, mă! da'te duci prin străinătăţi, mă, şi te uită toate fetele din tîrg!...»

Trenul se opri, pentru mai multă vreme, la Adjud, şi sergentul nostru îşi făcu vînt de sus şi sări din vagon în spatele sol-

daților coborîți. Apoi se îndreptă și-și duse bidonul la gură. Se oțărî: «Aaah!»

«Apă tare!» zise încet Dănilă.

Și numai cu baionetele, după ce lăsarăm plantoane la stație, eșirăm în dosul gării, și de acolo, pe o șoseluță străjuită de copaci, pornirăm. Căpitanul Chirițescu, cu cuconița lui, cu locotenentul Roșca și cu cei doi sublocotenenți, rămaseră la gară, la restaurant, la o mică gustare și la un păhărel de vin. *Majurii*, Anton al nostru și cu Lungu, om mustăcios, grozav de mustăcios și cu capul mic, nu se osteniră decît pînă în dosul grii «la o crîșmuliță, cu vinișor, măi tată, cu mîncărică, și cu ceva țîmbalagi...» — Iar gradații, cu Florescu înaintea, își întinseră picioarele, și printre rîndurile răzlețe ale flăcăilor, pătrunseră cei întâi în tîrg.

Acolo, zi de iarmaroc, lume multă. Prin toate crîșmele țipaă Țigani, cu capetele culcate pe viori; sătenii de-ai noștri se țineau de după cap, cercau să joace cu păharele în mîni; unii se scuturau de piept, alții se sărutau... Și prin îmbulzeala aceia pătrunseră soldații; și prietenii cu

oamenii din parte locului se înjghebară îndată. Ici un păhărel, dincolo unul, — peste-o jumătate de ceas tuturora le sticleaŭ ochii. Pînă ce, prin roiurile dese ale creștinilor, răzbătu deodată chiuind, plesnindu-se cu palmele peste capelă, Florescu al nostru, cu veșnica-î raniță în spate.

Oamenii se dădeaŭ încet la o parte din nainte-î, iar el, ca un viteaz, trecea privind în toate părțile de sus, pe sub cozoroc. În răstimpuri își ducea mîinile la mustăți, privea pieziș spre femei, și izbucnea în risete stîinse, bătîndu-se cu palmele peste genuchi, încovoiindu-se din mijloc.

Deodată dădu piept în piept c'o Unguroaică voinică, cu ștergar alb peste cununa mare din cap. Foarte fericit, domnul-sergent deschise brațele, se aplecă și o sărută îndesat pe un obraz ; apoi porni înnainte rîzînd, izbind cu umerile în toate părțile, — pe cînd femeia, încremenită, privea în urmă-î, fără de nici-un cuvînt, cu mîna la gură.

Și în toate părțile țipete de scripcî, murmure adînci de glasuri, din cînd în cînd chiote, apoi izbucniri întinse de hohote...

Și deodată lumina soarelui se stînse. Un nor mare, vînat se desfășura grabnic din asfințit, de pe crestele munților albaștri, cucerind cerul. Mulțimea prinse a se mișca grabnic, căruțe începură a-și face loc prin mulțime, zarva omenească conteni; prin lumina dintr'odată scăzută, pătrunseră valuri de umbră, un vînt iute, răcoros venea, mișcînd ici colo ramuri înmugurite.

Din spre gară porni glas de corn, sunînd adunarea. Florescu, îndreptat ca prin farmec, începea să urle privind în jur cu sprîncenele încruntate; prin mulțimea rărită albăstreaă îndesîndu-se capelele flăcăilor; ceilalți gradați făceau cu minile semne disperate, și deodată, cu vîntul crescut, sunător, veniră cele dintăi picături de ploae, mari, grele, ca niște plumbi. Și toți flăcăii porniră pe șosea, spre gară, într'o goană nebună, în tropotiri asurzitoare... Săltau pe vîrfurile cizmelor, plecați înnainte, c'o mînă pe baionetă, cu alta pe capelă, și din urmă gloanțele de apă, risipite de vînt, parcă-î biciuiau.

Cînd ajunserăm la gară, osteniți, suflînd greu, ploaia porni potop; ploae și furtună,

dintr'un văzduh posomorit în care se învîrtejeaŭ nourii. Curgea în toate părțile, pătrundea cu vîntul pînă pe peron; spumoasă, cu clăbucî, se rostogolea de pe acoperișuri, alerga prin șanțuri,—pe cînd toată lumea se grămădea în stația mică, cap la cap, încălzindu-se cu aburii răsufliărilor.

Anton al nostru și Lungu stăteaŭ mai la o parte, într'un colț, răzimați de zid. Parcă zîmbeaŭ, parcă le venea să închidă ochii. Și Anton cuvînta:

«Ha! ce-î, bre? A dat potopu' lui *Noia*? V'ați dus la *ghiolcăit*, ha! V'aŭ cîntat *păsărilor*, de inimă albastră!...»

Și lingă el Lungu își resfira mustățile uriașe, le privea în lungul nasului și rîdea încet, în pufniri dese.

Eșiră pe peron și ofițerii, cu tot cu cucuniță. O fință subțire, ușoară, mititică, negricioasă la față, cu niște ochi cari scînteiaŭ ca niște văpăi, ca la un drăcușor. Și vorbea mult și iute, trăgînd repede aerul în piept, dînd din mîni, clipind, ridicîndu-și sprîncenele într'una supt pălăria mare, neagră, cu pană de struț, răsucindu-se la fie-

care clipă în rochia-î neagră strînsă pe trup, subțiată ca de un inel la mijloc.

«Aha-ha! mormăi Anton. Asta-î dumneaei!... *Curălușa* domnului căpitan! Frumos *dimon*, ce zică, mă Lungule, ha!... Ia uite colo, cum dă din mîni și nu-î mai tace gurița... Mi-mi-mi, chi-chi-chi!... Bre-bre-bre! aici nu-î lucru curat... Asta, bre, are șapte draci, — îi are pe toți, ha!...»

Căpitanul Chirițescu era om rotund, voinic, cu părul și mustățile sure. Altfel voinic, și cu niște ochi buni, cari parcă totdeauna zîmbeau.

Cu vorbă multă, cu ploconiri din cap, cu înălțări și coborîri de umeri, grația în jurul căpitănesei locotenentul Roșca, scund, voinic, purtînd dîrz capul bălan, cu mustățile frumos răsucite.

Sublocotenenții, tineri, cu mustățile deabia mijind, parcă se ațineau să prindă din zbor unele priviri ale căpitănesei și unele vorbe, cărora le dădea drumul din fugă, peste umăr. Unul, Petrescu, era c'un cap mare, pătrat, și privea lumea pe supt sprîncene, cu barba în piept, cîte-odată cu brațele încrucișate, ca Napoleon; cellalt, Velea,

bucălat, blajin, cu ochi de fată mare, privea drept și deschis și parcă era gata să se înfrățească cu toată lumea. Rîdea cu poftă la unele glume ale cucoanei și într'una își da chipiul pe ceafă și și-l îndrepta îndată, indesîndu-l tare din cozoroc.

După o masă la care păhărelele de-bună-seamă că nu stătuseră deșarte, domniîi ofițeri și cucoana aveau veselii tari, ca niciodată. Căpitanul privea cu ochii umezi la îngrămădirea de flăcăi și parcă voia să le zică ceva, o vorbă bună.

«Ei, băeți, v'a apucat ploaia !... Ați tras o fugă...

— Da, s'trăiți, domnule căpitan !...»

Și căpitanul, foarte mulțămît, soarbe din țigară fumuri după fumuri, pe cînd cucoana vorbește, vorbește, cu ochii lucitori, suîndu-și și coborîndu-și într'una sprîncenele.

Și Anton murmură :

«Ha ! Cunoaștem noi, cunoaștem !...» Și îndreptîndu-se, ca pentru salut, murmură : «Trăiți domnule căpitane, am onoare a vă raporta... hm !... cucoană Curălușă, cucoană Curălușă !...

— Adelaida o chiamă, Antoane! îi șoptește Lungu.

— Mustăciosule, mustăciosule, mugește Anton, tacî din gură, mă, că știu eu ce zic, ha ! Mă, eu îs vulpe bătrînă, mă... Eă, campanie în Dobrogea, mă, — 77-78 ! Eă, mă, femeî, — cîtă frunză și iarבă!... Cunoaștem la animale, — ha !... Da' vinul, bre, bun a fost ! Halal să-î fie ! De-o fi așa acolo, la Tirgu-Ocnîi, Dumnezeu să-l miluiască pe domnu' colonel, că mult bine mi-a priit... Număi ca data trecută, cînd am măi fost, să fie, — și nu măi zic nimic.... Aha-ha!.. Ia uite colo cum mi se răsucește... ha-ha ! mi-mi-mi ! chi-chi-ihî ! Iaca, bre, vine și trenul... Gata, băeți, gata... Ca eroi, mă ! asalt la vagoane, măi Săracu !»

Ploaia contenea ; de la asfințit, din munți, izvoraă săgeți lungi de aur, fulgerînd sus, în nourî, și jos, în oglinzile de apă...

XVII.

O C N A.

Sosirea, încartiruirea seara, pe o vreme umedă, primirea căzărmei a-doua-zi, primirea închisorii, s'aû făcut repede, nici n'am ştiut cînd. Două companii ne aşteptau cu toate calabalicurile scoase; deabia vedau înnainte-le de nerăbdare; aû plecat chiuind, sărind pe drum cu răniţele în spate. Sergenţii noştri majori dădeaû ordine, ai celuiîalt detaşament răcneaû; furieri, căpitaniî încheiaû procese-verbale, dădeaû şi luaû în primire toate mesele şchioape şi toate geamurile sparte... Iar în lăuntru, prin camerele părăsite, un praf, o murdărie, de te apuca groaza! Hirtii boţite, cîrpe, linguri, cioburi de străchini, bucăţi de mămăligă şi de pîne, ca la plecarea unei hoarde!

Ș'ai noștrii, cu toții, își leapădă arme, ranite, toată gospodăria, — și se pun pe curățenie, pe cînd ceilalți pleacă ca alungați de holeră! Mături rupte, tîrnuri numai bețe, încep a răscoli praful, — și se face un nor greu și înnăbușitor în curte și 'n camere, de nu se mai vedea om pe om și nu-și mai putea trage nimeni sufletul! Apoi hîrdae cu apă astîmpără praful, și potopul se revarsă pe dușamele. Două compănii în genunchi, cu toate cîrpele găsite pe supt garduri și 'n gunoae, spală podelele și varsă peste praguri valuri noroioase.

Cucoana Adelaida a domnului căpitan, în vremea asta, se strecoară în vîrful picioarelor prin odăile de la al doilea rînd, cu batista la nas, cu sticluța de colonie în cealaltă mîină, se apleacă pe fereastră. Se întoarce cătră ofițerii nevăzuți din dă-rătul ei, vorbește iute, parcă i-i scîrbă, parcă e indignată, parca-i gata să leșine.

Iar majorii noștrii și toți gradații, pic de apă, umblă în toate părțile, pun și ei mîina, ajută, îndreaptă, răcnesc la flăcăi, îi înjură cumplit în toate felurile, le mai leapădă cîte-un pumn, cîte-o palmă, — și e o zarvă,

o încurcătură de glasuri, ca la turnul Vavilonului!

Și apa și praful se amestecă, se astimpără, se iscă iar; cîrpe, măturî se rostogolesc, rămîn nemișcate, printre ranite și arme, printre calabalicurile ofițerilor; și e un soare arzător de-ți vine parcă să urli ca cîinii, să turbî! Și băeții se izbesc, se freacă, se brîncesc, sar unii peste alții, se pălesc cap în cap, se plecturesc cu cîrpele ude peste obraji, se uită urît unii la alții, — parcă de cînd sînt ei tot în dușmănie și larmă aû trăit!

Însfîrșit, ne așezăm. Compania noastră în două camere, cealaltă în două. Domnul căpitan Chirițescu și cu domniî ofițeri sus, prin odăi, care cum îi vine la îndămină. Noi mai așa, mai ușor am făcut *instalația*. Mai greu a fost sus, la cucoana Adelaida. Acolo toată ziua aû hărîit mobile, ordonanțele, aû bătut cue, și pînă seara, tîrziû, aû făcut curățenie. Și glăsușorul cuconiței nu mai contenea; zicea, zicea, zicea fără odihnă, ș'asa de iute, așa de iute!

A-doua-zi, altă undă, pînă ce însfîrșit

toată lumea a căzut la învoială; foitul și răcnetele au conținut.

De-acuma înaintea o vieață lină, leneșă, de trei luni, trebuia să curgă fără bucurii, fără întristări mari. Instrucție, teorie, de loc, — asta era bucuria multora. Numai gărzi, convoiuri, ș'atit, — și 'ncolo odihnă.

«Ah! ce vieață, măi tată, ce vieață!...»

Orășelul, curățel, cu case albe și plin, slavă Domnului, de crișme, se întinde pe lângă Trotuș. Apă limpede ca lacrima: unde-i de două statură de om, se văd pietrele fundului. Pe malul dinspre târg, stîngul, se ridică căsuțele mahalalelor și case vechi boierești, cu cerdacuri. Peste apă treci pe poduri de lemn care se clatină supt pași. Și dincolo, vii, livezi, și grădina Nastasache cu băi de piatră și c'o apă ce miroase destul de urît, dar pe care oamenii o beau pînă ce-și fac pîntecele dobă. Dincolo, stăpînind toată valea, se înalță, drept, cu coamă zbîrlită de copaci, munișorul Măgura. În vîrf, o mănăstioară cu chiliș sărace și cu niște bieți călugări cari se tem și de umbra lor... Duc o vieață neno-

rocită, iarna supt zăpadă, vara din mila oamenilor... Privesc pe toată lumea pieziș, și ulcica murdară cu apă ți-o întind parcă cu părere de rău. Un iaz înnomolit sus, acolo, dincolo de o livadă destul de mare ; iar dincolo, de-asupra văii, un cerdac de scînduri vechi, de pe care vezi desfașurîndu-se două ținuturi, cu dealuri, cu sate, cu apele sfărîmături de argint, pînă la marele șes al Siretului. Drumul Slănicului vine pe dedesupt, încovoiindu-se, alburiu, moale ca o blană, cu praf de două palme. Trece peste podul nou cu doi stilpi mari, zidiți, și cu al treilea tăiat într'o stîncă uriașă, care de veacuri zace acolo, în albie. Iar în orașel, cînd căsuțe de mahalagi, cînd clădiri mai arătoase, ba și străzi pietruite... Iar lîngă șandramalele care ne țin loc de cazarmă, grădina publică... O mășori ușor, făcînd zece pași la dreapta și alți zece la stînga. Și cum înserează, vin boeri cu pălării tari și cucoane gătite, ș'o muzică cu alămuri începe a face un vuet, de urlă toți cîinii împrejurimilor.

Altfel bine de trăit și destulă liniște. Duminica, crișmele, mai ales, parcă ar fi

niște fințe vii, care vuesc adînc, răsufă aburî murdari, înghit și daŭ afară un popor întreg de rîndași, de servitoare, de tirie-briŭ, de soldați cu capelele pe-o ureche... Și niște țîrîituri de scripcă, și niște jocuri, ș'un vin eften, destul de rău ce-î dreptul... Cînd ai intrat în așa hrubă, te-aŭ și împresurat femeile și n'ai chip să nu te îmbeți. Bietul dom' sergent Florescu se tînguia într'una din pricina asta !

Pentru noi, cel mai de seamă lucru, acolo, era temnița, unde făceam gărzile ; erau salinele unde duceam convoiurile de ocnași.

Dimineața, la cinci ceasuri, corniști cîntău zorile, și toată lumea se pregătea repede. Dom' sergent-major Anton, în odăița lui, gilgîind își dregea cîte-o leacă glasul ; zbie-rînd cît putea, ca s'audă domnul căpitan că-și face datoria. se învîrtea printre ai lui, Lungu, fluturîndu-și mustățile.

Dulăparul, cu sacul, trecea împărțind suplimentul : o fărîmătură de pîne și opt orî zece masline putrede. Această gustare de dimineață se făcea iute. Nu era, nevoe de vas nici de masă. Toată mîncarea își

găsesc loc pe podul palmei stîngi. Mai mult întăritați, flăcări se ștergeau pe bot, pe cînd unii din gradați mușcau din cite o jumătate de pîne pe care o țineau în dreapta, și-și umpleau gura cu masline alese de cu seară și păstrate în străchini bine spălate. Ochiul se îndrepta îndărăt jinduiților; dar o comandă, cu gura plină, izbucnea: «Drepti!» Și nimeni nu mai mișca.

Se arăta și ofițerul de serviciu, căscînd somnoros și zîngănindu-și sabia. Anton comandă *drepti*, și raporta. — Coloana de marș, — și eșeam pe poartă, pe ulița pustie, în tactul darabanei.

Castelul sta grămădit lîngă Troțuș, dincolo, ca într'o văgăună. O cetățue cu ziduri înalte, cu porți grele. Paraclisul cu turnul tăbluit roș se înălța de-asupra. Suiam printre zăplazuri, printre grădini în care izvorau de pe ramuri negre verdeață și flori. Se înălțau comenzi, ne opream; eșea afară garda; se împărțeau soldații în avangardă, ariergardă și flancgărzi, — și după aceea, deodată, porțile se deschideau și unul cite unul eșeau la lumină, ca dintr'un întunec, condamnații în haine sure, vărgate cu negru.

Erau căutați bine de gardiani, «li se făcea percheziția», apoi trecea înaintea pe șoseluța înclinată, și se oprea cîte patru, cîte patru... Înainte, pe de laturi, soldații cu arma-gătiți, cu încărcătoarele în mîni, cu baionetele sclipind în răsăritul de soare, aștepta amenințatori, într'un cerc mare.

Eșeau o sută, două sute, după cum erau și cererile de sare. — Cornul zvîrlea în văi numirea convoiului și înaintarea ! Avangarda pornea, flancgărzile apucau cărări cotite, pe de laturi, una pe calea ferată, alta printre case, pe la marginea grădinilor, suind, coborînd, ocolind, așinîndu-se la hudiți, totdeauna la înălțimea convoiului. Și cornul cînta puternic, ariergarda încheia drumul, condamnații mergeau încet, la pas ; cătușele zuruiau încet. Trecători, căruțași, la strigătele cornului se opreau, lăsa să treacă șiragul... Priveau tăcuți, unii își întorceau capetele, — pe cînd ocnașii, pe ulițele înguste, pășeau fără cuvinte, fără zîmbet, cu fețele rase zbîrcite, cu ochii plini de întunerecul celulelor... Iar pe căi lăturalnice, șirul de soldați din dreapta, care înconjura, mergea toată vremea

în pas alergător, gîfîind, cu arma totdeauna gata, ca în aşteptarea unei mari primejdii... În jumătatea aceia de ceas, cît se făcea drumul, toţi, ofiţeri şi soldaţi, mai ales la început, erau cu inimile strînse. O mişcare, un pas în laturi din şiragul de condamnaţi, şi arma trebuia să fie gata... Un foc, glasul de spaimă al cornului, — puteau izbucni în fiecare clipă !

Ajungeam. Porţile magaziiilor de sare se deschidea. Şirul de ocnaşi intra, sentinele se rînduiau în jur. Dedesupt curtea era săpată, şi spre straji malurile săpăturii erau zidite, drept, cu piatră ; iar de-asupra, zăplazul nalt de ostreţe împrejmuia totul. Străjile se plimbau pe o punte dintr'o scîndură în unele locuri, veghea. la mişcarea de dedesupt, unde, îndată după ce ajungeam, morile de sare porneau, vagoane şi vagonete prindeau să hurue pe reţeaua de şine.

Afară, la magazii, rămîneau ocnaşii cari mai aveau puţini ani de osîndă, cei nepriemjdioşi. Iar ceilalţi se urcau în vagonetele care aşteptau în gura tunelului. Maşina pitică, înlăuntru, fluera ascuţit, pornea, cufunda şiragul în întunerecul răcoros, prin care o

suflare jilavă trecea iute, în care lămpile electrice fulgerau în treacăt și rămîneau apoi în urmă, slăbeau în negură ca niște cărbuni.

În fundul pîmîntului, în muntele de sare, sînt săpate marile bolți răsunătoare.

Cînd am ajuns întăia oară pe podișul de la capătul tunelului și cînd mi s'a deschis înnainte, în sus, în jos, uriașa peșteră, cu lumina-î fantastică, m'am crezut sosit pe tărîmurile unei lumi a visurilor.

În sus, ca o boltă de biserică, pînă la deschiderea alburie în lumina zilei a guriî vechi a ocnelor. Apoi cerdacuri de sare, un rînd, două, trei, care înconjoară toată bolta, se pierd în întunecimi, iar apar...

Și jos, deodată, în pîlpîirile luminii electrice, o lume de umbre negre... S'aud glasuri, care hăue rătăcind parcă prin coridoare; s'aude tactul ciocanelor...

Iată, la o stîncă de sare lucrează doisprezece nenorociți. Odată ridică ciocanele îndreptîndu-se din șale, odată le lasă cumpănindu-se în jos; și bătaile tari, ca în piatră cad regulat, cu ecouri prelungi. Tac!—și ecourile în peșteri: ta-a-a! Tac, ta-a-a!—Și bat neconținut o jumătate de ceas, un

ceas, pînă cînd stîncă, pîrîind, pocnînd, se desprinde din munte. Și tot adîncul e plin de răsunete, de umbre care lunecă, de glasuri care parcă ar veni dintr'o parte și ar trece în alta, purtate de freamăte de vînt.

Lumina viorie pîlpîie în zbugniri, în tremurări de stîngere, aruncă fulgere pe colțuri lucii, pe trepte care izvorăsc din întunerec și duc nu știi unde. Și într'un colț, pe care nu-l cunoștea, deodată descoperi doi ochi cari te privesc, — două luciri de fosfor.

M'am coborît jos, printre ocnași, pe trepte de sare, line, acoperite cu praf mărunt ca niște fulgi. Ș'acolo, jos, muncă încordată. Ciocane ascuțite sapă șanțuri, ciocane rotunde bat la piciorul lespezilor; vagonete pline de bulgări trec mîinate de oameni cu grumajii și spinările încordate; din locuri joase sue unii cu lespezi în spate, gemînd, gîfîind, rotînd ochi crunți în orbite. Pretutindenii o muncă amară; ș'acolo, aproape de ei, între ei, simți că din visul de sus ai căzut într'un iad al scrișnirii dinților.

Unii mă priveau tăcuți, cu ochi în dosul cărora cine știe ce gînduri clocea, alții îmi zîmbeau cu umilință, se apropiau

încovoiați, îmi întindeau un ou de sare limpede, — se milogeau pentru un pitac.

Treceam prin dreptul unei peșteri adânci, negre. În fund, cine știe unde, în întunecul de păcură, lucea ca o stea lampa unui lucrător ; ciocanul se auzea înnăbușit scurmînd în munte ; omul, însă, cu trupul frînt, cu durerea, cu ura, nu se zărea...

Deodată, într'un colț, cîțiva mă opriră c'un zîmbet și c'o întrebare.

Ochii cufundați sub frunte adînc ; obrazurile palide ; crețuri în jurul gurii. Unul e nalt, spătos, cu fața rotundă, mă privește drept. Al doilea, negru, stricat de vărsat ; al treilea scund, c'o față arsă, pe care ochii albaștri par două pete alburii.

Și cel dintăi mă 'ntreabă :

«Ce mai veste prin gazete ? Se pregătește țara de război ?...»

Îi privesc mirat. Ei își întind gurile într'un zîmbet mai larg.

«De ce să se pregătească ?

— Cum ? nu știi ? Dacă se face război, poate ne scoate și pe noi de-aici ! » răspunde cel cu fața arsă.

Și se întoarce spre cel nalt : «Nu-i așa ?

— Hm! așa-î ; așa spuneau bătrîniî... Ne scoate și ne pune în fruntea oștilor : orî scăpăm și ne dă drumul, orî pierim... De cît aici, mai bine !...»

'Iustrei mă privesc cu dor de vorbă. Și'ncep a-mî spune.

Doi mărturisesc că sînt vinovați : crime obișnuite, omoruri cu toporul și cu cuțitul ; al treilea, înșă, cel cu ochii șterși, caută cu îndărătnicie să-și dovedească nevinovăția și neconțin vorbește de revizuire de proces.

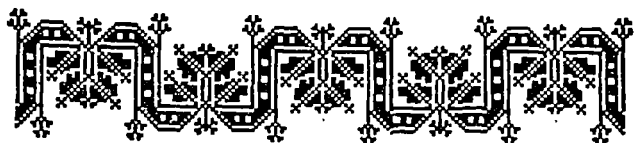
Acesta e omul într'adevăr rău. Din noaptea sufletului lui, numai venin și ură urcă ; otrăvite-î sînt toate clipele osîndeî. Scrișnind grăește de chinuri, scrișnind de cei ce l-au osîndit «pe nedrept». Toată carnea parcă-î tremură pe trup. Și la urmă oftează cu greutate :

«Haah ! mulțămesc lui Dumnezeu că procurorul și primul jurat au murit... Altfel trebuia să-mî fac cu ei *datoria!*...»

Și'ncet-încet amintirile, povestirile curgeau. Și-mî vorbi cel nalt despre cumplitele vremuri de demult, cînd nu era tunel, și condamnați coborau pe scripți prin gura

veche, la început, și pe urmă nu mai vedea lumina lumii decît odată pe an, la Paști ! Acolo trăia, la întunecul rănit numai de fapte, se tîra ca fiarele prin răceală, prin umezeală, înghițeau praf de sare, își lăsa ciolanele pe stîncă, mîncău mai rău decît cîinii ; chinuți, zdrobiți se tîra ca viermii spre o rază strecurată ca un fulger de sus spre nemernicia lor ; nici mirosul bunului pămînt, nici zvonul văzduhului, freamătul verdeții, nimic n'ajungea pînă la ei ; într'un mormînt trăia ! Și din cînd în cînd, de la biserica lor, săpată în stîncă de sare, viața adînc clopotele, ca pentru morți, chemîndu-i la amărăciunea rugăciunilor, de multe-ori chemîndu-i la odihna înghețată a sicriului !

Și'n vorba lor adîncă, auzeam, din ce în ce mai pierdute, bătăile ciocanelor răsunînd, hăuind în peșteri negre, ca pînă'n măruntaele pămîntului ; — și de-acolo, din depărtări nemăsurate parcă veneau acele suflări tremurate, acele freamăte în care se zbăteau, ca fluturi pe moarte, luminile violete ale becurilor electrice...

XVIII.

CASTELUL.

Intăiul rond îl face sublocotenentul nostru cel blajin, Velea.

Întăiū s'a plimbat prin orășel, de cum a înserat, cu ceilalți ofițeri și cu cuconița Adelaida. După ce s'aū întors, toată lumea s'a culcat; domnul căpitan a avut gust să se sune și stîngerea. Și sus, numai la o fereastră a rămas lumină; iar umbra sublocotenentului se apropie și se depărtează de geam.

Plimbarea aceasta, însă, e destul de plictisitoare. Lumina se stînge deodată; s'aude sabia zuruind la ușa care dă în curte. Sergentul-major încă nu s'a culcat:

«Antoane !...

— Ordonăți !

— Dă-mă, Antoane, un căprar... Mă duc să fac rondul.

— Trăiți, dom' sublocotenent, să vă dau pe Gheorghită...

— A, da! bun băiat, îl și uitasem...

— Atunci să-l chem.—Gheorghită, ha! Ia vezi, măi tată, de te îmbracă în doi timpî și trei mișcări, și prezantă-te la dom' sublocotenent în pas alergător!...»

Eă trag tunica pe mînici și încing baioneta. În plantoane e liniște. În curte un întunerec cumplit. În lumina de la poartă a felinarului, scînteiază arma sentinelei.

Sublocotenentul se uită de aproape la mine. Îmi zice încet, ca-și-cum i-î frică să nu-l audă Anton :

«Nu ți-ai luat arma?

— Nu, zic eă, dar pot să mă 'ntorc...

— Hm, ar fi bine; dar nu, măi bine stăi... Să vedem cîte ceasuri...»

La lumina felinarului se uită la ceas.

«Unsprezece, zice el. Măi avem un ceas pînă la miezul nopții...»

Și pornim încet pe ulițele potolite ale orașelului. S'aă culcat tîrgoveții; numai vardiștii, cu cizme dintr'o vacă, bocănesc unde și unde, pe caldarîm. Pe cer, nourî; ici-colo clipec

stele ; ș'un întunerec mare, ca o negură adîncă.

Eșim din orășel pe la miază-noapte ; dăm pe calea ferată. Sublocotenentul merge în-nainte, pe cărăruia de lîngă linie ; eă îl urmez. Tăcem multă vreme. Deodată își încetinește de tot pasul. Simt c'a întors capul spre mine. Mă întreabă :

«Tu ce zici, Gheorghîță, ce-ai mai auzit de Castel?...

— Eă ? Ce s'aud ? mai nimica... Încă n'am avut vreme ; de-abia ne-am așezat.

— Dar de la cei cari aă plecat nu s'a auzit ? Cît aă fost eă, n'aă cercat condamnații evadări?...

— Ba da, am auzit de așa-ceva ; dar aă fost toate descoperite...

— Adevărat, gîndul lor nu poate să fie de cît scăparea...» murmură sublocotenentul. Și iar pornește, puțin mai repede.

Pe urmă se oprește iar. Ar vrea să mai spue ceva, dar, prin întunerec, parcă se răzgîndește. Stă numai ș'ascultă. Ca dintr'o văgăună vin, pe adierea nopții, strigăte pierdute, lungi, fioroase : «La numărul 1, bineee !... — La numărul 7 bineee !...»

«Se 'ndeamnă, ca să nu-î fure somnul... șoptește ofițerul.

— Îhi !...» mormăesc eu cu urechea ațintită la răcnetele din ce în ce mai slăbite. Supt ele, ținînd parcă ison, curge ca un murmur, ca un vijiiit greu... Urechea deprinsă deosebește apoi, ca un glas de vînt în sălcii, o larmă de ape spumegate, care se izbesc și fierb între stînci. Trotușul !

Sublocotenentul iar mă întreabă, cu jumătate de gură, despre pază, despre evadări, despre unii bandiți cu faimă, cari zac acolo, în cetățuia de piatră; și'n glasul lui simt un fior ușor, o nedeslușită turburare... Și împrejurimile se sălbătăcesc deodată. La dreapta întinderi goale, cufundate ca supt o mare nemărginită de păcură; la stînga cîteva lumini pierdute: par luminile unor vase rătăcite pe aceeași mare necunoscută. — Iar înainte-ne, deodată răsare castelul negru, înălțîndu-se în lumina cîtorva felinare cu flacăra slabă, roșcată... Nimic măreț în înfățișarea lui, — totuși simții un fior: parcă mă apropiam de un mormînt mare. Sublocotenentul de mult tăcuse; acuma se alăturase de mine;

își ținea, cu stînga, sabia ridicată, ca să nu sune.

Tresărim amîndoi la țipătul străjei, care sparge, ca o izbucnire de armă, întunecul.

«Cine-î? — cine-î?...»

Sublocotenentul s'a oprit, parcă i-ar fi pus cineva mîna'n piept. Răspunde repede: «Rond!»

— Rond, stăi! strigă santinela. Căprar de gardă, vin de recunoaște rondul!»

Ușa corpului de gardă se dă în lături și un val de lumină izbucnește, curgînd pe șoseluța înclinată. Umbre se mișcă, ca suflate de vînt; o umbră coboară scările repede, vine cătră noi, cu arma lucind în curgerea luminiî. Se oprește, înclină baioneta, strigă, cere parola, — și sublocotenentul nostru, cu obrazul lucind palid, răspunde cu glasul mișcat.

Caporalul raportează: «Domnule sublocotenent, garda penitenciarului se compune din 36 de soldați, un cornist, un caporal ș'un sergent. Are sub pază 311 condamnați.»

În corpul de gardă soldații staū drepti,

încinși, cu baioneta și cartușiera, la marginea paturilor late. Florescu, sergentul, raportează și el, c'un smoc de chei în stînga. Eșim cu el și pornim în inspecția santinelelor. Poarta grea se deschide scîrțîind, se închide în urmă-ne,—și parcă nu mi-i de loc îndămină. Ofițerul tace. Și din bălți de întunerec adînc, din colțuri de zid, răsar scînteind baionete, tresar strigătele străjilor. Cuvîntul de ordine : *Bucur-București* se schimbă ; fiecare flăcău raportează la fel : «În timpul serviciului, nu s'a întîmplat nimic...»

Intrăm în cetățuia albă din mijloc : dormitoarele.—Glasul peltic al lui Lăzăroi ne oprește.

Raportează uitîndu-se în tavan. — Sublocotenentul îl întreabă :

«Ei, Lăzăroi, ce fac condamnații?...

— Trăiți, dom' sublocotenent,—dorm...

— Da' ție nu ți-i frică, aici, lîngă ei?...»

Lăzăroi înalță privirile pe pereți :

«Nu mi-i frică... Parcă ce pot să-mi facă ?

Ia niște bieți oameni!...»

Lămpi triste luminează de sus. Uși ferecate se deschid din loc în loc. Ne apropiem de una, privim pe rînd, prin ferestruia tăiată

la înălțimea ochilor. Un miros cumplit ca de mocirlă răscolită ne izbește. Pe paturi largi, de jur-împrejurul zidului, dorm, tescuiți ca sardelele, ocnași zdrobiți, galbeni, în firele de lumină care se împrăstie din tavan, dorm ca morți. Sforăiturile și răsuflările parcă ar fi zvonul unor bondari cari ar rătăci împrejurul capetelor acelora chinuite. Ici, colo, unul se mișcă, își destinde un picior și cătușa sună ușor, sec, trist.

Ferestruile ne deschid una după alta vederi asupra tuturor odăilor ticsite. Dintre capetele aliniate unul lângă altul pe paturi, unul, nemișcat, îndreaptă spre noi priviri negre, de răutate. Și după ce trecem prin gangurile pline de mirosul morții, după ce ne strecurăm pe supt ziduri tăcute, pe lângă ateliere cu ferestrele oarbe, eșim repede; poarta, închizându-se, vuește lung; trecem prin corpul de gardă iar, — apoi apucăm iute pe șoseluța care coboară lin. Și marele mormînt de piatră rămîne în urmă, cu cei trei-sute de oameni cari dorm în el, cari aū visuri cu vedenii roșii de sînge, cari dorm, deși pe de-asupra-le filfie în întunec

aripile grozavului Arhanghel al morții fără împăcare !

A-doua-zi îi văd pe toți, la lumina zilei.

Am venit cu Anton dez-de-dimineață și trecem pe la sentinelele care aū gherete sus, pe zid, stăpînind curtea închisoriî.

Răspîndiți ici-colo, pe sub pereți, condamnații își încălzesc oasele la soarele de care numai așa se pot bucura. Din ateliere vin zgomote de lucru neîntreput.

Aceleași chipuri stoarse, palide, cu ochiî îngropați sub frunte, pe care le-am văzut în ocnă.

Cum ne arătăm sus, de-asupra lor, mulți își înalță capetele și ne privesc cu un ochiî închis. Zîmbesc, își scot cușmele. Alții își întind buzele fără sînge în rîsete de răutate. Ici-colo izbucnesc glume urîte ; hohote tari acopăr vorbele.

Anton cunoaște pe mulți, încă de pe cînd a mai făcut serviciu aici. Pe unul care-și ține întinsă gura pînă la urechi, îl întreabă:

«Ha! ce mai faci? Cum o mai duci?»

Cel întrebat, om mărunt, oacheș, c'un ochiî scurs, dă din cap :

«Bine, cum s'o duc? Ca aici... Vra să zică mă mai cunoști?...»

— Cum nu? zice vesel Anton. Cunoasc... Dumitru Grecu...

— Așa, așa... dă din cap ocnașul. Și eă te cunosc, dom' sergent-major... Aă mai fost acă patru ani, da-da...»

Anton întreabă :

«Da' tovarășul?... Aha! jucați țăncușa... Care pe care?»

— Tovarășul? zîmbește Grecu, clipind din ochiul lucitor. Ȃsta-ă unul strămutat... A venit acă o lună de la Doftana... Om al dracului, domnule, îă spun eă... — Se întinse și-ă dădu un pumn după cap. — Cum merge, Elefterescule?... Ți-am tras o bătae, *elefantule*?...»

Elefterescu, adevărat elefant, cîntărit, ar fi tras două sute de ocă. Un uriaș bulgăre de carne moale, galbenă. Și ceafa moale și bărbia în trei valuri se revărsaă cu mult peste gulerul surtucului. Mormăi nemulțămît, înălțîndu-și în sus ochiă mici, de purcel:

«Ce bătae? ce bătae? Facem contra!

— Jucăm pe ceva băuturică!» rînji chiorul, spre noi. — Apoi se întoarse spre to-

varăș : « Condra ? Las'că te răfuesc eă... Plătești ca popa !... »

În jurul lor, tot pe pământul umed, erau așezate încă patru, cinci perechi de jucători, și toate capetele erau aplecate și toți ochii urmăreaă cu luare-aminte același joc. Mînilor se întindeaă, mișcaă, pe liniile scrijelate pe scîndură, grăunțele, și glasurile mormăiaă într'una.

Anton întrebă iar :

«Și de ce a intrat la cușcă ?

— Ha ? strigă Grecu. De ce ? și 'ncepu a rîde. — Auzi, mă elefantule, — de ce... Rîzi, mă ?... Chestie gravă, domnule *major*, caz grav !... »

În jur, capete se înălțaseră, cu zîmbete.

«Pe vieață !... strigă c'o înjurătură lungă Elefterescu. Da' puțin îmi pasă, mă, — am cu ce trăi...

— De ce ? întreb eă.

— Aha ! de ce ? strigă chiorul. Apoi să vedeți dumneavoastră... Țsta... elefantul, era ipistat la București... Veți fi auzit și dumneavoastră, măcar că-i cam mult de atunci... Ș'avea el ce-avea c'un brutar... Nu știu ce-avea ! El știe, al dracului !... și prinse

a rîde. — Și 'ntr'o bună zi, îl găsește pe cela singur, arzînd focul în cuptor... Nicî una, nicî două, îl umflă în brațe, îl grămădește pe vatră, îl împinge în cuptor și pune capacul... Om voinic, ce crezi? I-a uite la dînsul! Pune capacul și *fertig!* gata! S'a făcut scrum brutarul... Iar ăsta? — și iar îi dădu un pumn după cap; — ăsta? asta-î elefant! el nu vrea să știe de nimic!...»

Elefterescu iar mormăi și-și ridică spre noi ochii mici ca două gămălii de bol-duri, c'un rîs, care-î deschidea o gură mare, neagră, cu gingiile roșii, cu dinții ascuțiți, ca la o fiară.

Alții în jur zîmbeau parcă cu mîndrie.

Toată curtea era împestrițată de trupuri; soarele dimineții luminează lin văzduhul; din ateliere izvora freamătul neîntrerupt al lucrului.

Cei doi salutară pe Anton zîmbind și se plecară asupra *țâncușei*.

Iar sergentul major măi stirni la vorbă pe cîțiva. Și eu ascultam cu inima strînsă istorii cumplete, omoruri făcute cu ușurința cu care bei un păhar de apă; și mi se

părea ciudat că oamenii aceia pot rîde, pot mîncă, pot petrece... Vedeam bine că-î o minciună totul. Nimic nu poate să aducă remuşcarea şi ispăşirea la omul rău. Ce poţi face unei fiare sîngeroase? Închisoarea nu era de cît o cuşcă, în care ei stăteau, sub zăbrele, ca să nu primejduiască vieaţa altora. Şi totuşi, cu fiarele la un loc, stăteau, vedeam eū bine, şi oameni cari vărsaseră sînge într'o clipă de rătăcire. Şi în mijlocul celorlalţi, ca de lepră se molipseau şi ei cu repegiune, uitaū şi ei că aū fost oameni, le putrezea în umezeala închisorii şi a ocnei şi lor sufletul, — şi în toată mulţimea aceia, din bun, din răi la început, — nu se făcea de cit o singură apă mociroasă, în care zădarnic lunecau curatele raze ale soarelui!

Îi auzeam vorbind şi rîzînd cu linişte. Unul a ucis pe bărbatul ibovnicei lui bătîndu-i un piron în tîmplă; altul şi-a ucis femeia tăind-o bucăţi-bucăţele... Şi unii ziceau c'a şi fript-o... Alţii nu dăduseră de cît obişnuita lovitură cu ciomagul, cu toporul, cu puşca... Şi toţi de-o măsură, toţi

liniștiți, toți gîndindu-se cu poftă la mîncare și la băutură, toți cu gust de zburdăciune, ca animalele necuvîntătoare...

Și, mergînd alături cu Anton spre cazarmă, parcă simțeam o amărăciune în mine, parcă înghițisem aer plin de miazme. Omul! văzusem omul în toată puterea cuvîntului, nepoleit, ne mînat de interese, fără nevoia de a se preface, omul care se scutură de tot și rămîne cu ochi pentru pîndit, cu dinți pentru mușcat, cu mîinile iar ghiare!

Și, cum puteam, cercam să-mî lămuresc suflul, prin vorbe. Dar Anton începu a rîde:

«Ei, bată-te să te bată! Ce-mî umbli, căprarele, cu ~~s~~filozofie?... ha! Cum vreî să fie acolo, în ticăloșia lor?... Ei bată-te să te bată, — ce-ai zice de-un păhărel de vin? Știi că nu s'a prea schimbat vinul?... Și cel nou acû patru anî, a îmbrătrînit, domnule, și are un parfum, un *bucket*, ceva *extra-fain!*»

Și 'n fața paharului, Anton încet-încet începe să se înduioșeze.

«Hei, frate, frate, toate-s bune și toate-s rele pe lumea asta: cum vraî să le iaî!...

Bem un litru, crișmarul perciunat măi aduce unul, și printre perdelele lăsate se strecoară în odăița umbroasă lumina aurie a primăverii, în fișii lungi.

«Ce vraî de la ei, ha! Tot oameni ca alții... Dacă petrec și ei, și se ceartă, ca în lume, ca între oameni, zică că-s răi... Dacă tac, neguroși, — fac planuri, și-i trîntești cu lanțuri la gît în gherlă... Dacă fug și-i prinzi... hauleu! mămulică!... Chiar eū, ce-am făcut!... Acū patru ani aū cercat vre-o doi trei să evadeze... — Bun vinul, bun! Și să ne facem și o țigară!...»

Întîmplări trecute începeau să-l fure. Prinse a-mî povesti.

«Să-ți spun cum a fost cu Popa, zise el, trăgînd încet din țigară. — Atuncî era prin luna lui Iulie, ș'o căldură, ș'o căldură.... Țsta, Popa, hoț al dracului, tovarășul altui cîne, al lui Mărunțelu, cade bolnav... Îl scuturau frigurile, de-i clănțăneau dinții în gură... Vine doctorul. Ce să-i facă? Îi dă chinină, — cum dă și la noi la soldați... Ce ai? te doare capul, îți vine greață, — chinină!...Parcă ce? Da' pe lîngă amărală, îl învoește să se plimbe pe-afară, pe lîngă zid

Să-l scoată, c'o santinelă, din gherlă, și să-l lase să se plimbe :două zeci de pași în colo, douăzeci în coace...

— Și era bolnav?

— Cum? Ce bolnav, domnule? Să vezi. Ese cu soldatul într'o bună dimineață. Și zice: «Azi mi-i rău al dracului, măi camarade, mă scutură frigurile, să mă 'nvelesc cu zeghea...» Și se lasă jos și-și trage haina peste cap... Da' el al dracului, lucra la fiare, și-le tăia... Iar soldatul se uita la dracu,—ce să facă?—Și nici una, nici două, măi tată, saltă de jos și face *Ha!* către soldat și zvirle lanțul... Sentinela răsare speriată, cu ochii căscați, și pînă să-și vie în fire, cea sărise peste garduri, în vii... Pușca bufnește de două ori... Eă eram în corpul de gardă. Repede, toată lumea, înarmată, ese... Soldatul strigă: «Iaca, pe ici; iaca pe colo!» Da' eă zic: «În țîraliori, măi băeți!» Și pornim răsfițați prin vie... Ce, zic eă? Nu s'a ascuns el departe! Ș'odată răcnesc:—«Trage, mă! nu-l lăsa, trage 'n cîne! uite-l, mă!» Și iată că svîcnește de supt un butuc de vie Popa: «Na! nu trageți, că mă predaă!» Și l-am prins... — Da' acū, să

vezi, era vorba cum și-a tăiat lanțurile... Intră directorul închisorii la el, cu gardianii... «Măi Popo! cine ți-a dat fierăstrăuaș? — Cine? zice hoțul; nimeni... — Da' unde l-ai ținut ascuns? — Ehe-hei! asta numai eu o știu... Fierăstrăuaș am ș'acum la mine...» Îl caută ceia, îl dezbracă pîn' la piele, nu găsesc nici pe dracu'. «Unde-l, bre? întrebă directorul. — La mine... Iaca, întorceți-vă toți cu fața în colo, o clipă, — și vi-l arăt!...» Și se întorc toți. Și cît ai număra pîn' la trei: «Iaca, uite ici, domnule director!» Și cînd se întoarce directorul, vede în mîna hoțului fierăstrăuașul subțire ca o ață... Al dracului, domnule, ce crezi?

— Și unde-l ținea ascuns?

— Hm, Eu știu? Parcă cine-a putut să afle?...»

Maî ciocnirăm odată, de două ori, și Anton își mîngîie mustățile castanii.

«Hei, cît despre asta, urmă el, îs hoți al dracului!... Te 'nșeală din ochi, ce crezi? Acum vre-o șapte-opt ani, îmi spunea un gardian, n'aū evadat patru? și 'ncă cum!... Aū eșit cu ascensorul, — patru ingineri,

domnule, cu ochelari, cu pălării tari, cu haine negre, și s'aũ dus. Soldatul i-a lăsat. I-a văzut îmbrăcați așa... Cine știe cine sînt! Și ei s'aũ dus, și duși aũ fost!..... — Ei, da' asta-ı rar, fuga-ı grea..... Cum să eși din zidurile dormitoarelor? Dacă le spargi, dai în curte, între ziduri mai mari... Din convoiũ? Dacă-l rupi, te 'mpușcă pe loc... Din ocnă? Te numără la intrare, te numără la eșire, — greu! Si chiar daca-ı apucat-o razna, — glonțul e mai iute, te-ajunge, și mușcă rău...

Să vezi ce s'a întîmplat cu fuga lui Olaru, tot acũ patru ani... El, cu Piele-Verde și încă cu unu, ce socoteală-și fac?... Zice: la gura ascensorului, la gura ocnei vechi, se ridică, la șase, garda... Din ocnă, pornește trenul la șase... Pînă ce numără convoiul la eșire,—noi ne înnălțăm cu ascensorul..... Sus, garda se ridică, — ușor să zbori!..... Și fac așa, domnule... — Sus, la gura ascensorului, era de sentinelă un Ovreiũ, băiat voinic de altfel, unul Solomon, din companie de la mine... Jos, la magazii, la gura tunelului, suna adunarea, — și el se dăduse lîngă geam și striga: «Domnule

sergent, sună adunarea !... Vin' de, mă ridică !...» Tocmai atunci draciî, cu ciocanele în mîină, sus cu ascensorul !... Si cînd îi vede Solomon, rămîne lemn, cu niște ochi cît niște gurî de păhare !... Ceia năvălesc cu ciocanele, rînjind, el lasă pușca și se pune jos... Îi iaū pușca ș'o pornesc la goană pe munte, spre păduricea de salcîmî... Noroc că i-a văzut un gardian... Repede alarma, toată garda afară... Hoțîi, din pricina lanțurilor, nu prea puteau fugi. Olaru, mai ales, cu pușca, rămăsese la urmă. Sergentul, un michiduță de-un cot, unul Cristișor, fugea după el și-l suduia într'una. Hoțul se oprește, pune pușca la ochi, trage, sergentul năvală la el... Pușca nu merge, piedica de siguranță întoarsă, hoțul nu-î știa mașinăria... Dacă vede așa, o scuipă, o aruncă ș'o ia și el la fugă cît poate... Da' Cristișor al dracului, nu trage cu pușca lui. Ia pușca cealaltă de jos, întoarce piedica, îl ia la ochi și-l doboară... Pe Piele-Verde, l-am scăpat atunci, nu l-am putut prinde de cît mai tîrziu, iar al treilea, am uitat cum îi zicea, a căzut scurt, fără să mai crîcnească, sub focuri... Pe Solomon soldatul, atunci, pe loc, l-a

bătut Cristișor de l-a stîns ; iar pe Olaru l-am dus la Castel, la spital, ș'apoi pînă dimineață trupul i s'a făcut negru ca pămîntul... Ce să-î faci? — Pe urmă a murit în scurt!...

Ce să-î faci? sfîrși Anton cu glasul muiat. Luptă ! luptă, domnule !... Dacă scapă el, intră soldatu'n pușcărie... Da' scapă greu și ei, săracii !... Îi prinde îndată, — și ce bătae, ce bătae ! Cu saci de nisip ; nu se cunoaște pe deasupra, dar în lăuntru îi rupe toate măruntaele !...»

Eă mă gîndeam la Castel, la Ocnă, și sergentul major pövestea înnainte o mulțime de lucruri frumoase și grozave. Dureri, urî, răzbunare, — de astea era plin mormîntul Ocnei, mormîntul de sare, și cellalt, mormîntul de piatră al Castelului. Aă venit după ce și-aă mînjit mînile cu sînge ; acolo amenință cu ciocanele, de multe orî zdrobesc capete cu bulgări de sare ; soldații pe de altă parte îi păzesc — (o datorie pe care toți n'o înteleg. — Nu e o datorie, ci e măi mult o pornire de luptă) ; vin evadări, și oameni blajini bat pînă la sînge, pînă la moarte... Și mă gîndeam că cea măi

mare parte a vinei nu trebuie s'o caut acolo, în osîndă, în întunec, în nenorocire...

Anton sfîrși vinul c'o vorbă potrivită :

«Parcă dumneata, om subțiat, n'ai fi făcut ca Cristișor ? — Parcă cine nu poate să fie orî soldatul care păzește, orî ocnașul care se uită pieziș și scrișnește, cu gîndul veșnic la scăpare ?...»

XIX.

CAZARMA.

Vieața noastră, cu toate gârziile ei, era o neîntreruptă lene. Nu se făcea nimic de seamă; iar curățeniile, inspecțiile la efecte care erau groaza tuturor la Corp, aici dispăruseră cu totul. Asprimea gradaților căzuse cu desăvîrșire; soldați, căprari, sergenți, se înfrăteau la un pahar de vin, priveau cu aceiași ochi spre femeile care rîdeau și țipaau; se zvîrleau în hori, în cîntecele furtunoase ale Țigănilor și jucau «ca la noi», în vîrtejuri așa de iuți în cît părea că se învîrte o roată neagră într'un nor de praf... Și bătăile din picioare și strigăturile!... Argații se dădeau la o parte, fetele priveau fără nici-un cuvînt, iar bătrîinii ziceau dînd din cap: «Așa se juca și pe aici, pe la noi, mai de de-

mult ; da acù s'a mai ticăloșit lumea... Aă venit obiceiuri de dincolo, de pe la Nemți...»

Ofițerii, și ei, mureaă. La grădina Nastasache, peste apă, încă n'aveaă ce face; muzica încă nu cînta alături, la grădina publică; alte locuri de petrecere nu eraă; ce puteaă face? Dormeaă pînă cătră amiază; ziua căscaă, jucaă cărți; la masă cu toții stăteaă mult, spunînd nimicuri, și o lene, o lene grozavă ca o boală le încetinea mersul, le umfla obraji și ochii.— Cînd eraă de serviciu la Saline, stăteaă întinși acolo, pe sofaua de mușama, în odăița goală, pînă ce venea somnul. Se sculaă amețiți, cu dureri de cap. De multe ori nici rondurile nu și le făceaă. Venea un soldat dimineața cu foaia, și o iscăleaă în pat. Puneaă, la observații, obișnuitul «bine, bine,» își lăsaă capul pe perine și adormeaă iar.

Sărbătorile Paștelui, cu grădinile înflorite, cu zîmbetele începutului lunei, trecuseră grabnic. Acuma nu mai era nimic de nădăduit. Plictiseală, plictiseală și iar plictiseală! Cîteva zile, în a doua jumătate a lui April, cuconița Adelaida și lumea din

juru-î crezură că vor avea oare-care turburări plăcute. — Era vorba de domnișoara Elena Dimitriade, care se amoretzase «la nebunie» de Napoleonul nostru, domnul sublocotenent Petrescu.

Într'o dimineată, scrisoarea căzu ca din senin. Sublocotenentul, întunecat, se plimbă multă vreme prin curte, cu brațele încrucișate supt bărbia aplecată în piept. Nimeni nu știa despre ce-î vorba, de ce aceste gînduri negre. Spre seară, cu mustăcioara bine răsucită pe obrazul mare, pătrat, cu tunică cea curată, cu sabia zîngănind, porni... În urmă-î, sus, de pe fereastră, scoase curioasă capul cuconița domnului căpitan Chirițescu.

Cînd se întoarse, era mînios nevoe-mare. Scurt, cu glasu-î subțire, răcni la cîțiva soldați din curte, se rățoi la ordonanță, un cioflingar leneș și ticălos care se încovoia și rîdea la sudălmî și la palme... Pe urmă, cu brațele încrucișate, începu să se plimbe iar.

S'a aflat îndată despre ce era vorba. Domnișoara Elena Dumitriade, de opt, ori zece ani scria așa tuturor ofițerilor cari

veneau pe rînd cu detașamentele de pază. Tată-său, un moșneag zgîrcit, pe jumătate nebun, nu se interesa de nimic; iar fata voia cu orice preț să-și facă un viitor... Și aceiași scrisoare pe care o trimisese atîtora, tot din trei în trei luni, acuma o lăsase să cadă și supt ochii domnului sublocotenent Petrescu! — Părul lins pieptănat în flori așteptării, găteala, mustața lucitoare, toate se zbîrliră, parcă îngrozite, cînd ochii zăriră la o fereastră plină de flori un cap mare, doi ochi rotunzi, speriați, nedumeriți, nemișcați, lucitori... Ș'un zîmbet, un zîmbet lung, trist pe fața îmbătrînită, și două mîni care se ridicau chemînd, care cădeau apoi desnădăjduite!... Mai mult nu putuse vedea domnul sublocotenent. Pornise cu pași mari, ca alungat de ceva... Și la masa de seară, cînd totul s'a descoperit și s'a povestit cu deamînuntul,—ce rîs, ce rîs limpede, ascuțit, răsunător, cu urcări și coborîri a izbucnit din pieptul gîngăș al cucoanei Adelaida! Cu ochii în lacrimi privea pe toți, se înăbușea de rîs, vorbea repede, rotindu-și ochii, mișcîndu-și în sus și în jos sprînce-

nile, se oprea, iar pornea pe rîs, și toți, la urmă și tinerelul sublocotenent, fură cuceriiți, — și a fost un rîs pe toate tonurile, care trei zile s'a înnoit la fiecare masă, și trei zile i-a făcut să uite de grozava plictiseală a acelor zile fără vizite, fără plimbări la grădină, fără nimic nou!

Dar toate trec. Trecu și aceasta. Și iar o viață fără tresăriri porni a curge.

În liniștea curții curate, în plutoanele cu tavanurile scunde și cu paturile unul lângă altul, soldații n'aveau ce face. În corpul de gardă, la Castel, iar liniște și pace. La Saline, lângă duruirile morilor cu aburi; pe munte, la gura ocnei vechi, iar soare, nemișcare, supt un cer limpede, — ori urîtul cu cer mohorît și vînt aspru de pe zăpezile netopite încă ale Carpaților... Și tăcerea din jurul gheretei, cînd stai de sentinelă, — cît de obositoare, cît de plină de gîndurile, de dorurile vieții din urmă!

Din cînd în cînd ne veneau scrisori. Unuia de la o fată care-i era dragă, altuia de la un frate, altuia de la părinți bătrîni. Și Dănilă le citea greu, slovenindu-le, iar cel care primea vestea asculta

cu ochii duși, cu un zîmbet șters. Se oprea amîndoi, nu înțelegeau bine unele lucruri, se întorceau, o lua de la început, domol, cu o răbdare nemărginită.

Erau vești obișnuite, de la oameni cari de ani duc o viață neschimbată, acolo, în satul lor, ca într'un bîrlog.

«Mai întâi de toate doresc ca mica mea epistolă,» și celelalte, toate la fel. După aceea : «Vești ști că Gahița lui moșu-tău Iordachi s'a logodit cu feciorul lui Cojocariu...» Orî : «Joiana de două săptămîni umblă cu vițel după dînsa și noi am vîndut Duminică, la tîrg, doi saci de fasole, și am luat bune parale, și ți-am trimis și ție doi lei, numai vezi de ne mai scrie cum o duci acolo, prin străinătăți...»

Căprarului Bolahan i-a scris nevasta chiar cu mîna ei : «Dragă Ioane, de dorul tău mă uit la brazî...» Și căprarul a rămas gîndindu-se întunecat acasă, s'a întins cu fața în sus, pe pat, și pînă în seară și-a tras la dreapta și la stînga mustățile cît vrabia.

Lucruri obișnuite, cuvinte simple și puține. Dar rostite încet și rar, de pe hîrtia boțită, cu glasul moale a lui Dănilă, ele

turburau sufletele și întorceau gîndurile la zile trecute. Fiecare avea cîte un dor, ori cîte-o durere. Și rămîneau cu ochii duși după săgetările rîndunelelor, după linele plutiri ale cocoarelor, care treceau în sus, cu strigăte pierdute de mîhnire.

Și într'o seară liniștită, c'un pătrar de lună care vărsa văpăi moi pe geamurile plutonului, Bolohan căprarul începu să-î zică cu jale din fluer. Avea el ce-avea în seara aceia: așa de frumos parcă niciodată nu cîntase. Sta cu fața în sus, pe pat, cu ochii în tavan, și degetele-î umblau tremurînd în lungul fluerului... Toți din pluton tăcea. Și 'n pacea aceia cîntecul parcă tălmăcea amarurile tuturor.

Și iată că, dintr'un colț, începu și Cristescu din gură. Lin și tremurat își înmlădia glasul după viersul fluerului. Și amîndoi umpleau ca de-un tremur de jale tot plutonul. Și moale, de-abia auzit, rostea Cristescu, ca să nu s'audă de sus, de la ofițeri:

«Ș'apoi, — cine-a stîrnit: «Haî la sorți!»
Putrezească-î carnea'n gros...
Rămîe ciolanele,
Să le care cioarele,
Să 'nsemne hotarele!...»

După ce își conteniră melodia tremurată, amîndoi oftară, și multă vreme, în plutonul plin, nimeni nu zise nimic.

Apoi căprarul Bolohan grăi:

«Măi Cristescule, măi hoțule, vin să-ți dau o țigară... Halal să-ți fie, bre, frumos cînți!... De-ai fi și om detreabă, bre, n'ași mai avea nimic de spus...

— Heî, domnule căprar, răspunse soldatul, cînd te ajunge la inimă, — ce să-î faci? Uiți de toate cele rele... Da'ce rău am făcut eû? Parcă ce? Un biet băiat fără părinți... A avut cine să mă povățuiască, să mă învețe?... N'a avut!... Am crescut așa, de izbeliște... Numai soră-mea, sāraca, a avut milă de mine...»

Lampa era stînsă. O lucire de lună se strecura pînă pe obrazul lui palid, fără sînge, pînă'n ochii săgetători.

Bolohan rîse din întunec:

«Da, bre, o fi și cum zici tu... Dacă te

alungă toți din toate părțile și te zădăresc, — te mai întorci și mai arăți colții... La voi, la tîrg, o fi așa, — măcar că și tu ești de-ai noștri...»

Lăzăroi mormăi încet, într'un colț:

«La noi, la tîrg, e greu... Nu știu ce gînd a avut tătucu atunci cînd și-a lăsat casa și pămîntul din sat...» — Și oftă înnăbușit.

«Fiecare cu ale lui!» rosti Bolohan; și pe urmă nu i se mai auzi glasul. Gîndurile-i pribegiră în sus, departe, pînă la nevastă-sa, pînă la căsuța *lor*; la ogorul sămănat de mîna altuia, la vitele slabe, la o întreagă vieată necăjită, la care ținea însă, «căci așa-i lăsată de sus, de la Dumnezeu...»

Iar Cristescu, din vorbă în vorbă cu alții, prinse gust de palavre.

«Ce-î dreptul, începă într'un tîrziu, eu trebuie să fiu un mare ticălos!... — Și c'un zîmbet își sticlă în lună dinții ascuțiți, gata parcă să muște. — Mare ticălos, da! Bine, dom'sergent Florescule, și dumneata dom'-căprar, spune drept, asta-î treabă de om cum-se-cade? — Știi că acū un an, pe după Crăciun, eram, dragă-Doamne, ordonanță la dom' sublocotenent Iliescu... Doamne,

ce om bun! Da pîn'atunci întîrzasem odată în concediū şi stătusem o lună închis... ba spun minciuni: numai douăzeci-şi-opt de zile, — şi trecusem şi prin plutonul de corvadă... Iar acū, cam pe-aproape de Paşti, nu ştiu cum îmi sclintesc o mîna, şi mijloceşte dom' sublocotenent pentru mine, şi-mî dă drumul pe cincisprezece zile acasă... Cincisprezece zile! asta-î fleac! Trecusem cu trei peste cincisprezece şi vedeam eū bine că iar o să întîrziî şi iar o să mîînc închisoare !...

Acū într'o zi, de Duminica Tomei, mă trimite biata soră-mea la gară, să iaū douăzeci-şi-opt de franci de la cumnatu-meū, că luase leafa. Ştii că el îi frînar. De venit acasă nu putea veni : trebuia să treacă înnainte, cu tren de material. Bine. Ce se întîmplă ? Mă duc şi iaū baniî. Mă întorceam cu un om cum-se-cade spre casă, — cînd, iaca, într'o crîsmă aud un harhat, ş'un cîntec, ş'o beţie, — mîîia lui Dumnezeu!... Staî, zic, se poate să nu fiū şi eū două *menunturi* la aṣa-ceva? — Şi intru, dom'sergent, acolo... — Ce să vezi? Eraū o mulţime de golani. Îî trăgeaū o beţie, să se ducă

vestea 'n Podul Turcului. — Cum mă văd, chiote și răcnete—și: «Ia și tu, mă, un pahar!...» Da eă voiam să mă duc acasă, intrasem numai așa... Cîne să fiu dacă-mi era să mă sporc cu vin!... Da'ce să fac? să mă pun cu ei? Hai, beaă un pahar, mai beaă unul, — pe urmă dă peste mine gust de joacă... Zi-î, măi cioară, un cîntec! Mă pun și joc. Comand și eă un *chilogram*; îl bem repede; mai comand unul; iar îl bem; și iar îi trag un joc... Ș'am dat eă acolo vre-o cinci-șase franci de parale... Pe urmă, ce-mi vine mie? — Însera, și auzisem acolo, în crîsmă, că se face mare bal în mahală, chiar acolo, nu departe... Îmi trag pe frunte *plăcinta* de ordonanță, mă încheiă la mantă, și es... Da'era, domnule, ca la mahală, un glod!... Ce să fac? Șuer la o birjă, mă suă, zic: «La bal!» Bine, mă duce la bal, ca de ici colo; — scot și-î daă un franc... Dă, chelbosului tichie de mărgărintar îi trebue! Da' eram beat, bine, teribel!... Uite-așa umblam, așa: cînd încolo, cînd încoace... Un prost, ce vreă? Pe-semne de-acea nu mi-am dat eă seama ce fac!... Că cu flăcăii din maha-

laua aceia eram în vrajbă... Mă luasem cu unul de la o fată și-i dădusem o bătae hoțescă... Daŭ să intru, mă izbesc piept în piept chiar cu el : «Salutare, camarade!» îi zic,— și trec mai departe... Și umblam cînd în colo, cînd în coace... — Babe, băeți, *cavaleri* adică, și fete, phiii! aici e de mine... Și mă poticnesc spre una: «*Matmazel*, hai să te joc...» Ea începe a rîde, rîd și eŭ, pe urmă mă încrunt la ea... Cînd iaca, intră flăcăul meŭ și face semn la cițiva, — mă arată cu ochii, cu degetul... Eŭ om al dracului! Daŭ o sfîrlă în cozoroc, îmi pun mîinile în șolduri, mă daŭ pe spate, și răcnesc cît pot: «Ce-î, mă? eî! ce-î, mă?...» Da'ceia, de colo, nimic n'aŭ zis; m'aŭ și umflat!—Auleŭ! Unu-mî dă un ghionț în spate, unu-mî trage cu ciomagu 'n cap, unul cu picioru'n șale, — nici n'am știut cum m'am trezit afară... Și nici n'am avut cînd ridică și eŭ un deget. Afară: «Stăi!» zic; și prind a-î înjura. Eî la mine! Ș'aŭ început, dom'le sergent, a-mî căra, și dă-î și dă-î! Mi-a zburat șapca cine știe unde! M-aŭ apucat de piept, m'aŭ tras, m'aŭ întins, mi-aŭ rupt toți nasturii de la mantă...

Și numai în cap îmi trăgeau, numai în cap... Umblam ia așa, ia așa, ca o curcă beată... M'aă izbit, m'aă trîntit, m'aă călcat în picioare, m'aă făcut una cu pămîntul, și m'aă tăvălit prin glod, ca dracul m'aă făcut!... Întocmai precum spun! Pe liberarea mea, pe ochii mei, să-mi sece limba 'n gură, dacă vă mințesc... Întocmai așa!... Mi s'a făcut capul cît o oboroacă, ia așa de mare, ia așa de mare! Nasul cît o pătlăgea roșie... Ochii ca cepele!... Ș'am prăpădit toți banii în tîrnoseala aceia... Nicî cu cincî bani n'am rămas, — vă spun pe viitorul meu... Și săraca soră-mea, ca după Paști, trebuia să plătească datoriî, trebuia să plătească chiria... Ce bucurie, ce bucurie i-am făcut, săraca!... Uite așa...»

Unii rideau. Sergentul înjură:

«Du-te dracului! Fi-ți-ar satu 'n pușcărie... Tu ești un pungaș mă!...»

Lăzăroi zise încet:

«Așa a pățit și frate-meu...»

Luî Cristescu îi lucea obrazul palid în bătaia luneî.

«Care? zise el. Costache? Cel care-i la pușcărie? Cu-acela multe blăstămății am

făcut eă... Şi ce-a făcut? După bătae a zăcut în spital?

— Da... aăa...

— Apoi nu, măi Lăzăroi, eă nu... Mie-mă amortiseră rău ciolanele... Mă ţineam de garduri... M-am dus la bae, la aburi... Ştii cum mă'ntindeam şi-mă pîrîiaă toate ciolănelele? Lucru ne măi auzit şi ne măi văzut; pe viitorul meă!...»

Şi pe cînd vorbea acestea, Cristescu nu rîdea. Abia un zîmbet fugar trecea pe faţa-i uscată şi prin ochii arzători.

«Măi, al dracului om! Din ce eşti tu plămădit, mă?...» îl întrebă rîzînd Dănilă.

Cristescu nu răspunse, şi pe urmă nimeni nu măi zise nimic. Luna se şterse; se aprinse lampa, şi toţi îşi plecară capetele pe perinile foşnitoare de pae.

XX.

VIEAȚA CURGEE.

Mergeam înnainte, într'o vieață care părea purtată de mașinărie. O monotonie îngrozitoare.— Scularea la 5, cu fărimiturile suplimentelor ; urmează plecarea escortei ; la amiază masa cu schimbarea gărzii ; apoi lenea după-amiezi ; escortă iar, la 6 ; masa de seară cu zeamă lungă și cu carne de treizeci de bani chilogramul ; apelul, aprinderea, stingerea, — atît. Ș'a-doua-ză iar de la capăt.

Rar, rar de tot răsărea ca din necunoscut o întîmplare. Pe urmă iar pace, iar liniște.

Iată cîteva din aceste întîmplări :

Într'o seară căprarul infirmier Sănducu lipsește de la apel. Asta, bine înțeles, numai noi o știm, și nu însemnează nimic.

Apelul se face ca să urmăim un obicei; altfel lipsurile, orî cîte ar fi ele, nu prea se bagă în seamă, mai ales cînd e vorba de gradați. Își mai face unul și altul gustul, — că prea e viața așa, ca o apă sălcie.

Bine, nu-î nimic. S'o fi dus și el la afacerile lui. — Dar *unde* s'a dus? Florescu sergentul, mai ales, își frămînta mintea, întreba... Ce dracu? Trebuie să fie ceva la mijloc.

Domnul sergent-major Anton, el singur știa capătul la toate:

«MăFlorescule, s'o fidus la *amurează*, mă!

— Unde, dom' sergent-major?

— Mă, nu face pe rîiosul, nu fii al dracului! Tu știi, mă...

— Zău, dom'sergent major, — să fiu al dracului de știu!

— Mă, este la doctor, mă, o fată albă și sprîncenată, phiii! — Ha! ce te înroșești, Nevoe?...»

Sergentul nu mai zise nimic. Căzu pe gânduri, începu să umble încolo și'ncoace. Pe urmă nu stătu mult. Își dădu drumul pe-o fereastră în ulicioara din dosul căzăr-mii, și-o șterse la sănătoasa, prin întune-

rec. Chiar atunci, pe poartă intra și Sănducu, infirmierul, cu mustața răsucită ca totdeauna, dar cam bleg, cam opărit.

«Ce-î, Sănducule tată, strigă Anton ; nu-î chip!... Ceva așa ca un zăvod s'arată, ori vre-un *hojmalău* cu parul!...»

Căprarul începu a rîde :

«Las'o moartă, dom'sergent-major... Puteam să dau de dracul!... Bine c'am băgat de seamă!...»

A rîs Anton, am rîs noi, — pe urmă s'a întins liniște în cazarmă. Se stîinseră și sus luminile. Florea cîntă înnăbușit stîngerea.

Dormeam cu toții ; cînd iată, pe la miezul nopții, glasuri înjurînd, tropăituri de cizme. — Ce să fie ? Sărim cîtiva în picioare ; deschidem o fereastră... Florescu al nostru suia la goană ulicioara de din dos, voia să se cațare printre bolovanî, s'ajungă la fereastră... Dar unul din urmă, un creștin cît o namilă, venea înjurînd de clocotea noaptea... Tropăia după sergent cu niște cizme mari, și învîrtea pe sus un par rupt dintr'un gard... Săracul Florescu ! fugea de mîncă pămîntul ! Îi sfîrîiau călcăile ! Dădu

să se prindă de fereastră, dar nu era chip. Cela urla de prăpădenie:

«Prinde-l, mă! nu-l lăsa!...» Și cu ciomagul deasupra capului, — năvală la Florescu.

Sergentul, dacă vede și vede, lasă fereastra și dă iar în uliță; și iar o apucă la goană. Și o bucată de vreme i-am văzut pe amîndoi prin lucirea felinarelor, unul cu o mînă pe capelă și cu alta pe baionetă, dus parcă de-un vînt de groază, — altul cu ciomagul sus, gata să trăsnească, tropăind greu în urmă, cu gura clopot:

«Prinde-l, mă! Ticălosule! banditule! Ce căutaî tu, mă, la femeia mea, ha?»

Și multă vreme s'auziră tropăituri pe uliți.

Tîrziu de tot intră Florescu în pluton, cu cizmele în mînă, pășind tiptil. Sufla greu și era galben ca un mort.

A-doua-zi a avut ce-î descînta Anton vre-o două ceasuri.

Alt lucru care ne-a mai scos cîte-o leacă din amorteală, a fost ordinul să mergem regulat de două ori pe săptămînă la bae. Nu-î vorba, unii se duceau și de șapte ori

pe săptămîină, dar altceva e cînd toată lumea se vîră în Trotuș. E rîs, mișcare, zarvă; se iscă sfezi, sînt cufundături, îmbrînceli, și multe altele.

Ș'așa, mergeam noi cu toții Miercurea și Sîmbăta. Toată lumea se dezbrăca, — ș'odată, năvală în apă! La eșire, unii găseaŭ cămașa păstramă, înnodată, udată și bătută cu bolovanul. Începeaŭ să înjure, scrișnind, apoi se puneaŭ s'o desfacă cu dinții. Și în juru-le rîs și strigăte:

«Roade, măi tată, la pastramă; roade, mă, că ți-o fi fiind foame!»

Într'un rînd, peste valurile limpezi, care spumegaŭ și izbucneaŭ în stropi sub năvala trupurilor, a bătailor din mîni și din picioare, trecu deodată un răcnet de spaimă. Toți tresăriră, rămaseră în picioare, neclintiți; apa se întinse ca o pînză ver-zue, și din unde, de la adînc, un cap se înălță, o gură se deschise înghițind aer, dînd drumul apoi altui răcnet de moarte.

Glasuri din toate părțile:

«Fieraru! se înneacă Fieraru!...»

În locul unde izbucnise capul, apa se închisese. Caprarul Bolohan își făcu cruce,

se avîntă prin roate de stropi, și se dădu afund, cu capu'n jos.

O sută cincizeci de oameni, pînă la genunchi în apă, tăceaŭ nemișcați, cu mîinile în lungul trupului, cu ochiî ațintiți.

Și Bolohan eși suflînd greŭ, sfărîmînd în pulbere apa din juru-î, trăgînd de mînă pe Fieraru, care venea, moale, cu fața în sus.

Toți începură să se miște, să vorbească. Iar Fieraru, la mal, nu zicea nici-o vorbă. Sta în picioare, neclintit, cu capul puțin aplecat înnainte. Cu fața galbenă, cu ochiî ficși, privea îndărătnic, fără nici-o vorbă, spre locul de unde îl scosese Bolohan căprarul.

Atunci își făcu loc, printre soldații cari se îmbrăcaŭ repede, sergentul-major Lungu. Fieraru era din compania lui. — Își puse mîinile în șolduri, își aplecă capul spre dreapta, și privi pe soldat dintr'o parte, rînjind. Mustățile lungi, roșcate i se zbîrliră.

«Hîi! Vra să zică așa, măi băete,—nu știi să înnoți și te lași la fund... Biiine... Las'că vorbim noi... Umbli să ne faci încurcături? Biiine!...»

Pe rînd își duse repede amîndouă mîinile

la mustăți. Trase dintr'un caer la dreapta, — la stînga din altul, și își răzimă în șolduri palmele. Răcni deodată :

«Nu zică nimic, hai?»

Soldatul tresări. Parcă se trezea din somn.

«Nu zică nimic, hai? Biiine, măi băete!...»

Își îndesă capela pe capul mic, și iar își trase mustățile în lături. Pe obrazu-i uscat, pistriui, trecu iar un rînjat.

«Lasă-l, bre, zise Anton. Acolo, supt apă, a văzut el pe cineva... Nu vezi cum se uită în locul cela și cum se gîndește?...»

— Ei, a văzut pe dracu' ! răspunse Lungu, privind în altă parte.

— D'apoi pe cine crezi c'a văzut?» zise rîzînd Anton.

Printre soldați trecu o undă de rîs. — Anton făcu semn, și cornistul zvîrli în văzduhul amurgului adunarea. Încet, pe gînduri, Fieraru se îmbrăca.

La cazarmă, Lungu a chemat în odăiță la el pe soldat, l-a pus pe pat cu fața 'n jos, și i-a tras zece săbii. Flăcăul se zvîrcolea, gemea adînc, tremura.

«Așa? te zvîrcolești, hai? striga Lungu. Vra să zică nu știi să înnoți și te lași la

fund! Umbli să ne faci dandanale și încurcături!...»

Asta a fost într'o Sîmbătă. — Miercurea următoare, iar, pe-o vreme minunată, cu cer limpede de vară, c'un asfințit înflăcărat care însîngera valurile Troțușului, toată lumea se scălda, în fulgerări de stropi, în curcubee de pulbere umedă.

Podul de fier la vale, pe stîlpi mari de piatră și pe stîlpu-i de stîncă, duruia din cînd în cînd la trecerile căruțelor. Dincolo, biserica veche, cu cetățuia bătrînă, în stîncă uriașă, drept de-asupra undelor adînci, line, parcă dormea în asfințitul de aur, cu trecutul, cu morții, cu umbrele, cu tragediile ei de odinioară. Orașul, îndărăt, în susul cursului, își risipea spre apă case vechi. Fumuri luminoase se înălțau spre cerul curat, albastru.

Și spre mulțimea soldaților cari umpleau apele, iată că porni de la deal, pe lîngă stîncile de dincolo, un înotător, care venea ca un vapor, suflînd, gemînd, împrăștiind stropi și bulbuci și cu mîinile și cu picioarele. — Dar vaporul avea o gaură. Brațele și picioarele se muiară, gura înotătorului

începea să gilgieie zvîrlind stropi luminoși, prin gaura aceasta apa iute năvăli, — un țipăt scurt, și 'ntr'o clipă, moale, fără zgomot, undele se închiseră.

Dar într'un val uriaș, ca pe un grumaz încordat, Bolohan iar se zvîrlise. Și iar eși gîfiind, trăgînd de-o mînă după el, din sînul apelor, aducînd ca de pe altă lume, pe sergentul-major Lungu.

Rînjea trist, domnul sergent-major, cu mustățile ude pleoștite. Privea năuc la lumea aceasta, ca într'un vis. Se așeză încet, cu fereală, în apă, lîngă mal, — și prinse și el a se uita cu îndărătnicie la locul unde cineva de dedesupt îl trăsese spre necunoscutele palate ale adîncurilor.

Anton se apropiè de el. Începu a rîde: «Cine-a fost, ha? Și ce ți-a spus?...»

Lungu își întoarse perechea de mustăți jalnice din care tot mai picurau stropi. Dădu încet din cap și oftă.

«Da'cele zece săbii ale lui Fieraru? — Hîi! Vra să zică vra! să ne vîrî în bocluc și'n dandana?... Te ducî numai decît la adînc!... Biiine!...»

De data asta Lungu nu răspunse. Bo-

lohan zîmbea lîngă Anton, mîngîindu-și mustățile cît vrabia.

Din monotonia neschimbatelor întîmplări zilnice ne mai scoteau unele plimbări de Duminică prin împrejurimile orașelului.

Pe Măgura ne suiam de-adreptul, căță-rîndu-ne de tufșuri, de copaci, de colțuri de stîncă, prin albiile șuvoaelor de primă-vară. Ajungeam sus, cîți eram, roși ca gotca, pic de apă, găfiind, numai c'o leacă de suflet.

Ș'acolo sus, lîngă biserica pitică, de pe cerdacul vechiū, mîncat de ploī, bătut de vînturi, se deschidea o vedere nemărginită, spre valea Siretului, peste dealurile mănoase, peste apele argintii, peste satele risipite pe culmī... Negre întăiū se desfăceaū valurile țării, culmī și văi, cu ape și cu sate, — apoi cafeniī, apoi cenușii, pînă ce intraū în depărtări nemăsurate, în pulbere argintie, în perdele de ceață.

Și dincolo, la asfințit, munții mari cu coame păduroase adînci albastre, suind spre trepte albăstrii, sfîrșind în piscuri șterse, pe care adesa se grămădeau cununī plum-

buriî de nourî. Păreaû depărtările, de-a colo de sus, o țară a tăceriî, a așteptăriî... Și pe rîurile de vînt ale văzduhului treceaû vulturi în zboruri line...

Jos, cum venea drumul Slănicului, în lă-turi, dincolo, deasupra stîncilor Trotușului, dormeaû curțile lui Negri, într'o pădurice părăginită. — Deoparte curgea apa, rotin-du-se la bulboane; de alta se întindeaû case cu vii și cu livezi, într'o tăcere sărbătorească. Și pe-un drum îngust, umed, pe sub stre-șinile arborilor bătrîni, treceam pe lîngă ziduri dărîmate, zăream curțile printre trun-chiuri negre. — Clădire întunecată, pustie, fără glasuri, fără căldura ochilor omenești, cu ziduri sure, cu acoperișuri negre, într'o tăcere a nebunieî și a morțiiî...

Treceam punți tremurătoare, mergeam în lungul apei, priveam la mișcarea maha-lalelor, a marginilor de sate; priveam sto-lurile de copii cari înnotaû sprinteni pe crestele undelor, cari se strecuraû, zvîcnind, pe sub luciul limpede...

Fete stăteaû gîndindu-se, privind depăr-tările, pe pragurile căsuțelor; bătrîni, în colțuri de prispă, se bucuraû de viața și

lumina celei din urmă veră poate; cite-un cîrd de flăcăi, cu lăutarii după ei, se îndreptau chiuind spre horă. Cîte-odată, în tăcerea aceia, izbucneau glasurile ascuțite a două cumetre, care blestemaū și zvîrleaū injurăturile și blestemele cu amîndouă mîinile parcă, una spre alta...

Intram în orașul curățel; suiam pe uliți pietruite. Crîșmele erau pline de camarazi, de femei, de țîrîitul scripcelor și bombănitul cobzelor. Pe-alocuri bubuiaū podelele de jocuri... Și cîteodată se arăta sergentul Florescu, orî căprarul Popa, în cadrul unei uși, cu capelele pe-un ochiū, cam strîmbi din șale, făcînd semne cu mîna și rîzînd cu mare veselie.

La cazarmă, pe înserate, dădeam cu ochii de domnul căpitan Chirițescu, în blana lui de grăsime, vorbind vesel, cu fața rotundă și rumănă, fericit de veselia cuconiței Adelaida, care nu mai tăcea, rîdea ca o păsărică, îmbătată de lumină, de căldură, de vieață. Acuma, cum însera, izbucnea muzica la grădina publică de alături, și cu toții erau mulțămîți de distracție. Locotenentul Roșca se învîrtea în jurul cuconiței,

cu mustățile-î răsucite, glumind din vârful buzelor, rîzînd cu toată fața încrețită. Eșeau și sublocotenenții — și cu toții, cuconița țupăind, eșeau pe poartă, treceau spre larma de alămuri și de tobe a grădiniî.

În lumina tot mai slabă a amurgului, intrau soldații repede; gradații mai încet, cu capetele mai moi... Sergentul-major Anton nu era nicăerî; sergentul-major Lungu intrase în pămînt; ofițerii ascultaū muzica; și băeții, cuminți, se aciuaū încet-încet, își pregăteaū armele pentru convoiul de adoua-zi.

Cei doi corniști cîntaū amurgul, cu goar-nele înnălțate spre streșinile căzărmei; tobele duruiaū; se făcea apelul... Liniștea, încet, se întindea; gradații se strecuraū iar spre bucuriile orașului. — Căprarul Bolohan nu se ducea nicăerî. Întins pe pat, cu fața în sus, cînta din fluer pînă într'un tîrziū. — Plantoanele treceaū printre paturî, se răzimaū de ușorî, cu privirile duse; uniî din flăcăi dormeaū, alții se gîndeaū, cu ochiî deschiși ațintiți în tavan...

De-o bucată de vreme, într'o magazie de

lemnărie de lângă plutonul nostru se pueziseră guzganî. O ceată întreagă suise din canal şi-şi alesese sălaş lângă noi. Ş'acuma, înmulţiţi, într'un tîrziu, cum se făcea linişte desăvîrşită, cum îşi părăseaŭ culcuşurile şi năvăleau în camera noastră.

Căpcăni, otrăvuri, nu le putuseră face nimic. Acuma toată lumea-î lăsa în pace.

Se auzea, în tăcerea plutonului, întâiŭ un chiţcăit uşor, ca o chemare, ca o comandă ; apoi deodată un duruit lung, ca un tunet depărtat, un duruit de sute de labe, trecea pe duşamele, — şi hoarda năvălitoare se împrăştia pe sub paturi...

În lumina slabă a lămpii, un căpuşor sur, cu mustăţi mişcătoare, cu ochişori negri, lucitori, se arăta pe-o pătură, lângă capul unui soldat... Se mişca repede în lungul patului, spre sacul de pesmeţi atîrnat la căpătăiŭ, se oprea, privea cu picăturile-î lucitoare în jur, şi iar se mişca... Pe altă pătură se ivea altul, strecurîndu-se pe trupul celui ce dormea ; dincolo altul, şi altul... Pretutindenî pete sure, ochi lucitori, mustăţi tremurătoare...

Deodată se deştepta un glas, un răcnet,

plantonul sărea de la locul lui, și iar ropote, un ropot de cavalerie alungată, tremura, —și liniștea se întindea, după unormăit somnoros, după o sudalmă înăbușită.

Într'un tîrziu se auzea afară glasul camcleios al lui Anton și răspunsul plîngător al lui Tănase Țiganul. Se deschidea, seînchidea o ușă. Și iar tăcere.

Mă fura somnul; adormeam. Și, dormind, auzeam iar chițcăitul și duruitul năvalei. Acuma mă deprinsesem : cînd auzeam zgrepțănînd la piciorul patului, cînd simțeam ceva greu pe mine, prin somn măscuturam, dădeam cu mîna...

Și năvală iar se depărta ca un ropot iute de ploae.

Luna din urmă așa am dus-o, în fiecare noapte. Ajunseserăm să dormim cu păturile trase peste obraz. Cum găseaū dihăniile un obraz descoperit, își plimbaū boturile pe la buze, pe la nas, gîdilindu-l cu mustățile... Și izbucneaū răcnete după răcnete; iar gradații toată noaptea înjuraū plantoanele...

Am scăpat de oaspeții aceștia neplăcuți, numai cînd am plecat.

XXI.

A L A R M A.

Int'r'o după-amiază, pe-o căldură grozavă, întins pe pat cu fața în sus, călătoream, într'o piroteală ușoară, spre țărmurile visurilor. O muscă îmi cînta în jurul capului o muzică lină. Un glas domol picura, coborînd ca din necunoscut.

Dormeam, cu tot cu cazarmă, într'o tăcere adîncă. Și muzica lină, și glasul domol încetaseră. Cînd, deodată, ca un țipăt prelung de spaimă, izbucni cornul, sunînd alarma.

Nică nu știu cum m'am trezit în picioare, în mijlocul plutonului, speriat, cu minile la frunte. Mă izbiî cap în cap cu sergentul Florescu, mă prăvăliî îndărăt într'o îmbulzeală fierbinte, apoi mă prăbușiî spre baionetă și spre pușcă, — pe cînd goarna trimitea repede văzduhului înfricoșatul semnal.

«Aă evadat ocnașii, mă! striga Florescu. Repede! repede, mă! că te ia muma dracului!... Cum dracu', bre, cum dracu'! de unde-o fi fugit? de la Castel? de la Saline?..»

Vorbea zugrumat, gîfîind, bîlbiit, se încătărăma repede, pe cînd în juru-ne tot plutonul, într'un freamăt de glasuri și de frămîntări, într'un țîrîit de cătărămî, se gătea. — Pe ușa deschisă, buluc năvăliră cu toții, se așezară la front, în vreme-ce ofițerii, sărind cîte patru trepte, se prăvăleau în curte, izbiți parcă de ceva dindărăt, cu săbiile împleticindu-se printre picioare, cu ochii cîrpiți de somn, cu chipiurile pe-o ureche. Iar Lungu, sergentul-major, răcnea cu un glas spart, înfiorător :

«Mai repede, măăă! ești gata, măăă!... Aah! măiculiță, măiculiță!.. rrrepede, rrrep...

— Sergent-major Lungu, unde-î Anton?

— Trăiți, dom'le căpitane, la schimbat garda!...

— Da' locotenent Roșca unde-î?...

— Trăiți, dom'le căpitane, în oraș, regulează socotelile cu furnisori... Repede, mă! Gata, mă? gata, mă? gata? — La dreap-ta!

Înnainte pas alergător, — *marș* ! Domnule ! mare comédie !...»

Și prin căldura după amiază, pasul alergător, mare, săltat, începu a durui pe caldarîm... O fugă din ce în ce mai înfierbîntată, biciuită de răcnetele lui Lungu. Ofițerii își ridicaseră săbiile supt braț și fugeau și ei, sublocotenenții sprinteni, cu fețele palide de nerăbdare, căpitanul roș, asudat, cu ochii speriați... Și 'n urmă, la cazarmă, la fereastra de sus, răsări fața îngrijată, oacheșă, cu ochii lucitori, a cuconiței Adelaida.

Fugeam ca niște nebuni pe ulița mare, deșteptînd pe negustorii ațipiți în dosul tezghelelor, fugeam într'un tact regulat acum, greu, apăsător. Și Lungu, îngrozit, cu mustățile mari bălane în vînt, tremurîndu-și sabia, cu ochii holbați, mugea la trecători ca un taur :

«Ce este, Domnule ? Pentru numele lui Dumnezeu, — ce este ? ce este?...»

Și la glasul lui disperat, fețe speriate se arătau în uși, la geamuri, întrebări se încrucișau pe deasupra capetelor noastre : «Ocnașii ? aū evadat?» Iar noi fugeam din

ce în ce mai tare, mai înfierbîntați, și Lungu răcnea ca în gura morții: «Ce este, domnule? Pentru numele lui Dumnezeu, ce este? ce este?»

Ofițerii nu mai putură; sărîră într'o birjă; birjarul, biciuind caii ca un nebun, porni la vale pe-o stradă lăturalnică, ca o vijelie; iar noi, numai apă, prindeam a sufla tot mai repede, tot mai șuerător. Simțeam că mi se îngreuiază genunchii și o durere înțepătoare, un junghiū mă ținea în partea stîngă, în deșert. Ochiū mi se roteau turburi în cap.

Eșirăm din oraș, apucarăm pe calea ferată, prin prund și bolovanī. Dar acum nu mai puteam, fețele se veșteziseră, capetele se cumpăneau spre piept, toată lumea parcă răsufila foc, iar Lungu, cu mustățile mari tremurînd în vîntul fugei, nu mai putea nici el, gîfiia tare, ca pe moarte, și glasu-ī pareă un rîgîit, ceva care n'avea nimic omenesc.

Deodată se arată Castelul, lucind cu acoperișurile-ī roșii în soarele arzător de Iunie. Toată lumea zvîcni iar, într'o undă de fugă, — pe urmă pornirăm la pas, aproape.

Anton de departe ne văzuse. Ne eșea înaintea cu sergentul, comandantul gărzi. Venea liniștit, fumînd o țigară, pe cînd Lungu, tremurîndu-și pe de-asupra capului sabia, răcnea răgușit la el:

«Ha! ha! a—larma! larma! ha! a—sunat, repede, unde? Ce este? ha! unde? nu-î, ha! nimic?

— Liniștește-te, Lungule, ce dracu' te-a apucat, măi tată? ce este, dragă? zise cu dragoste Anton.

— Ce—ce, ha! este, ce este, ha! La saline, ha! alarma... larma...

— Nu-î, bre omule, nici-o alarmă, nici aici, nici la saline... Ce dracu, mă, ați *căp-chiet?...»*

Iar Lungu și noi, toată compania, roteam ochii furioși și suflam pe nări foc, ridicînd la fiecare răsufare umerile.

Cu mare greutate și-a venit în fire Lungu și a putut vorbi mai omenește. Nu era nimic, nicăeri nu se auzise nici-o alarmă, nici la saline, nici la castel, nici în foișor la pompieri prin urmare.

«Atuncea de ce-a sunat cornistul? întrebă nedumerit Lungu, și rămase cu gura căscată.

— Eū știū, bre Lungule? Mi se pare că trebuie să chiem o babă să vă afume cu păr de lup! Ia fă de ici o țigară... hm!»

Noi ne trîntiserăm cu toții la pămînt. Ne tremurau genunchii și mînile.

În liniștea Castelului, în umbra copacilor mari, sosi în goană și trăsura cu ofițerii.

Sărirăm în picioare. Sergenții majori alergară și raportară. De departe noi vedeam cum se înălțau, arătau cu mînile, dădeau din umeri, — apoi cu toții rămaseră uitîndu-se înnainte, în pămînt.

Un sergent fu trimis la Saline. — Veni într'un sfert de ceas cu veste bună; nu era nimic, nici-o alarmă.

«Atunci ce să fie? întrebă mirat Capitanul.

— Eū cred, zise Anton, că s'a înșelat cel din foișor de la pompieri. Aici s'a sunat schimbarea gărzi, și el a luat-o drept alarmă...

— Să știți că așa trebuie să fie! zise cu pătrundere căpitanul. Și se'ntoase spre sublocotenenți: Nu-î așa?

— Sigur, așa-î...» răspunseră tinerii.

Și cu toții erau mulțamiți acuma că nu s'a întîmplat nimic, n'a fost nici-o primej-

die. Țsta era lucrul de seamă, — încolo, ce-a fost, s'a trecut. Cu toți uitară șigoana grozavă, și bățile de inimă, și răsuflările de foc.

Lungu își răsucea mustățile :

«Da' am venit, domnule, în zece minute... Am tras o fugă teribelă !...»

— Într'adevăr, zise Anton; dar dacă era ceva, — ce făceați cu așa oameni? Toți au căzut la pământ...

— Hm! răspunse Lungu. Da'-i vorba, am venit repede? — Am venit! — Țsta-î...»

Anton zîmbi. — Se gîndea la ceva de bună-seamă, căci nu răspunse.

Pornirăm îndărăt. În capătul tîrgului, ofițerii se opriră puțin la un păhar de răcoreală. Iar noi mergeam mîndri, în tact îndesat, parcă veneam de la o bătălie.

La cazarmă, sus, la fereastra de la al doilea rînd, aștepta cuconița domnului căpitan. Deși zîmbea și vorbea cu locotenentul Roșca, care stătea în picioare lîngă dînsa, părea foarte îngrijată.

Se aplecă peste geam și întrebă cu glăsușoru-î argintiu, ridicîndu-și sprîncenele :

«Ei, ce-a fost, Lungule?...

— N'a fost nimic, cuconiță, sărut mîna...»

Ea păru fericită de răspuns, se întoarse zîmbind spre locotenent și-î strecură două vorbe. Erau vesele vorbele, căci rîsul ei tremurător se înălță și căzu apoi ca o ploaie luminoasă asupra noastră, în curte.

Apoi iar se aplecă pe geam :

«Dar domnul căpitan unde-î?...»

— A rămas puțin în tîrg, cuconiță, sărut mîna...»

Și ea se întoarse iar, zîmbind, cu sprîncelele ridicate spre domnul locotenent.

După ce se șterse de la fereastră lumina ei, — Anton tuși încet și strigă spre cornist :

«Măi tată, măi, ha ! ia vină la moșu'...»

Cornistul se apropie, se opri :

«Trăiți, dom' sergent-major!...

— Bine, mă, foarte bine. Ia spune tu, bre Florea, de ce-ai sunat alarma ?

— S'a auzit de la pompieri, trăiți, dom' sergent-major !...

— De la pompieri, ha ? Ai auzit-o tu ? cu urechile tale ?

— Nu s'trăiți, dom'sergent-major !...

— Ha ! dar cum ?

— Cuconița lui dom' căpitan, s'trăiți, dom' sergent-major... Ea a auzit... Și a strigat la mine : N'auzi, soldat? Sună alarma ! Și eu am sunat alarma... De la pompieri a sunat, dom' sergent-major...

— Așa? de la pompieri? Bine ! Da' tu cu urechile tale n'ai auzit... Bine, n'are de-aface ! Vra să zică așa ! Ha ! Du-te, măi băete...»

Cornistul se depărtă. Anton necheză în-năbușit, întorcându-se spre Lungu :

«A-ha-ha-ha ! Lungule, Lungule!... Ai văzut tu, mă Săracu, ce-mi face *Curălușa* ? Îți place cum v'a scos de-aici pre voi pre toți, și pe săracu' domnu' căpitan? Chi-chi-chi ! mi-mi-mi ! Ai văzut acuma ? Suna al dracului alarma !...»

•Dar Lungu nu înțelegea deocamdată : Se întorsese și se uita la Anton cu gura căscată.

XXII.

BUN RĂMASI

S'aŭ petrecut, parcă nici n'ar fi fost, cele trei luni la Tîrgul Ocnei. Aŭ rămas ca visuri, suirile grele pe Măgura coborîrile prăpăstioase, fulgerătoare, de la copac la copac, plimbările prin satele de prin prejur, lumina de aur a acelor locuri, argintul topit al Trotuşului, aburirile lui răcoroase şi nopţile largi, înstelate, pline de o tăcere nemărginită, în care murmurul apelor de-abia se pricepea, tremurînd ca uşoare glasuri din alte lumi. — Pierdute pentru totdeauna aŭ rămas şi serile de petrecere la grădina publică, cu «muzica de la Odobeşti», acea muzică care te făcea să te gîndeşti cu jale la binefacerile surzeniei; de-abia îmi mai aduc aminte de viaţa tihnită a căzărmei, cu *supliment* pu-

țin, cu mîncare proastă, cu odihna întreruptă de duruirile armiiilor de guzganî...— Un tren care mergea prea încet ne-a dus spre Regimentul nostru; îmbulziți cîte patruzeci în vagoane de marfă ne-a dus o zi întreagă, și toți flăcăii cîntau și urlau cît puteau; și la fiecare stație dădeaŭ năvale păgîne spre ciușmele, ca să-și potole amar-nicul foc de la inimă... Sate cu livezi, lanuri în care vîntul mîna valuri de aur, Siretul nostru, ținutul nostru, toate le văzurăm c'o bucurie copilărească. Și pentru ce? Pentru ca să intrăm iar în cazarma, care fusese groază la început, cu deștele și căprarii ei, și care acum era o plictiseală fără nici-un rost, o îngrozitoare plictiseală.

Iar instrucție, iar tir, iar manevre, iar sculare, iar culcare, iar curățenie, iar inspecții... Acum vedeam bine că acestea erau moartea. Palmele, pumnii, groaza începutului, a recrutului, nu erau nimic, treceaŭ repede, în jumătate de an. Căprarul bate fără răutate, pe drept și pe nedrept, fiindcă-i căprar și se teme de pedeapsă, nu fiindcă-i rău. Asta de cele mai multe ori. Pe urmă turburările se astîmpără și încep lungile

zile fără rost. Vezi că nimeni, de la mare la mic, n'are țintă. Toți se mișcă ca să îndeplinească reglemente și ordine, ca să ia solda, — fiecare «muncește pentru o bucățică de pâine...» Rar se deșteaptă sufletul, în împrejurări rari. Și astăzi, când îmi aduc aminte, mă mir de ce-mi treceaui fiori prin spinare, pînă la rădăcina părului, când vedeam drapelul nostru; de ce marșul de defilare îmi strecura parcă foc prin vine.

Orî cît mergea vieața așa, fără rost, purtată ca de o mașină, totuși era ceva care ținea, în aerul căzărni, în curte, prin plutoane, ca un miros bun al unor flori vechi, uscate, simțimîntul de oștean. Nimeni n'a vorbit, trei ani, cît am slujit în armată, despre Patrie, despre datorie, despre pămîntul nostru ș'al mormintelor bătrînilor, despre războaiele trecutului, despre războiul din urmă, nimeni. «Conferințele» păsărești erau niște comedii, care îngrozeaui pe bieții flăcăi ca și teoriile fără înțeles. Totuși era un căprar, orî un sergent, care murmură de-asupra unei cărți, care citea seara, la lumina săracă, camarazilor, ba

despre Mihaî, ba despre Ştefan, — şi despre alte lucruri mari, pe care nimeni nu le înţelegea bine, dar care răscoleau multe gînduri şi turburau multe suflete.

La urma urmei, după ce te-ai întors acasă, la vatra ta, la pămîntul tău, din toate prin care ai trecut îţi rămîn în suflet, în adevăr, numai lucrurile bune, numai luminile. Şi cînd te întorci la manevrele mari, cu sutele de rezervişti, cu tovarăşii tăi cei vechi, atunci în altă lumină vezi toate, atunci toţi bărbaţii, toţi gospodarii pămîntului nostru înţeleg *ceva*, cînd pun mîna pe puşcă şi cînd pornesc în glasul cornurilor, printre pămînturile lor roditoare, care au fost ale părinţilor, care vor fi ale strănepoţilor. Atunci înţelegi cît de mici au fost în adevăr greutăţile, necazurile care au trecut, pentru flacăii noştri, cari uită până la sfîrşit.

La sfîrşitul miliţiei o împăcare se face de la mare la mic. Cînd cornişti zic *rezerva*, pe valurile ei de cîntare zboară toate suferinţele zilelor din urmă, privirile se moae, şi căpitani şi maiori şi colonelul spun o vorbă bună, o vorbă care parcă

însemnează o cerere de ertare : «Ce-a fost s'a trecut... Aũ fost și vremuri bune, aũ fost și mai aspre...»

Și cel liberat se gîndește : «Cum a dat Dumnezeu...» Și i-a ertat pe toți!

Despre alte întîmplări și alte nevoi ale mele, până ce-am isprăvit ce-aveam de îndurat, de ce-ași mai vorbi? Am spus destule ; altele la fel aũ venit. — Mi-aũ cîntat la sfîrșit și mie rezerva, — Și m'am dus și eũ chiuind, ca mulți alții.

Pe urmă am stat și m'am gîndit la cele ce-am văzut, la cele ce spun unii și alții.

Unii aũ spus că armata e *aceiași* pretutindenă. Eũ n'o cred ; cread-o alții. Sub ra-niță, supt manta, eũ totdeauna am găsit pe *ai noștri*

Aũ strigat unii împotriva sălbătăciei, împotriva ticăloșiilor... Despre acelea ce ne păsa nouă? Eraũ vînturi care treceaũ. Nu ne făceaũ nici mai buni, nici mai răi.

Parcă am trăit într'o țară străină și m'am întors, cu mulți alții, neschimbat, acasă.

Dintre cele ce-am văzut, spun și eũ al-

tora, fără minie, fără ură, cu sufletul plin de dragoste pentru cei cu cari am dus binele și răul. N'ași voi însă niciodată să se răstălmăcească ceia-ce spun curat, în graiul părinților mei.

Rămas bun și dragoste tuturor!

TABLA CUPRINSULUI

TABLA CUPRINSULUI

	<u>Pag.</u>
I. Recruții.	5
II. Unele întâmplări	21
III. Cîțiva pumni.	36
IV. O inspecție	47
V. Vieață lină	52
VI. Cîteva icoane	59
VII. Marș de noapte.	72
VIII. În concentrare	87
IX. Căpitanul Manoilescu	108
X. Necazurile lui Anton al nostru	130
XI. După concentrări	141
XII. La manevre	148
XIII. Printre ai noștri	155
XIV. Într'o seară	161
XV. Zile de mîhnire.	177
XVI. Întîmplări la drum	189
XVII. Ocna.	208
XVIII. Castelul.	217
XIX. Cazarma	237
XX. Vieața curge	251
XXI. Alarma	266
XXII. Rămas bun	275
